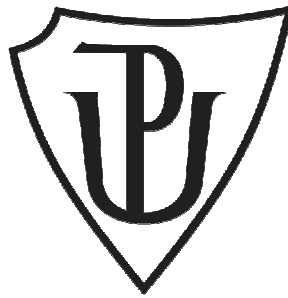

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. David PETER

**Současná podoba územní identity obyvatel
správního obvodu ORP Frýdlant nad Ostravicí**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Miloslav Šerý

Olomouc 2013

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Bc. David Peter (R110753)

Studijní obor: Učitelství geografie pro SŠ (kombinace Z-M)

Název práce: Současná podoba územní identity obyvatel správního obvodu
ORP Frýdlant nad Ostravicí

Title of thesis: The present of the territorial identity of the inhabitants of the
administration district of the village with extended authority
Frýdlant nad Ostravicí.

Vedoucí práce: Mgr. Miloslav Šerý

Rozsah práce: 92 stran, 2 vázané přílohy

Abstrakt: Diplomová práce si klade za cíl zhodnotit územní identitu obyvatelstva správního obvodu obce s rozšířenou působností Frýdlant nad Ostravicí. Součástí práce je seznámení se s teoretickým rámcem řešené problematiky a poté analýza dat získaných primárně dotazníkovým šetřením v zájmovém území. Tyto údaje jsou porovnány s dříve vyřčenými předpoklady a mají tak určit významné aspekty, jež jsou v daném územím rozhodující při formování regionální identity obyvatel a také identity regionu. Závěr práce bude věnován znázornění subjektivního vnímání prostorového umístění regionu jeho obyvateli.

Klíčová slova: SO ORP Frýdlant nad Ostravicí, regionální identita, identita regionu, percepce, dotazníkové šetření

Abstrakt:

The goal of the thesis is to evaluate the territorial identity of the population in the administration district of the village with extended authority Frýdlant nad Ostravicí. The thesis is concerned with the theoretical frame of the given issue followed by the analysis of the data gained by the questionnaire concentrated on the given area. The data is compared to the assumption that has been uttered already before to determine the most important aspects that are determinative for forming of the regional identity of the inhabitants and the identity of the region. The conclusion of the thesis will be dedicated to the representation of the subjective perception of the spatial distribution of the region by its inhabitants.

Keywords:

SO ORP Frýdlant nad Ostravicí, regional identity, perception, identity of region, questionnaire survey

Prohlašuji, že zadanou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pod vedením Mgr. Miloslava Šerého a veškerou použitou literaturu a zdroje jsem uvedl v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne

.....

podpis

Děkuji především Mgr. Miloslavu Šerému za jeho připomínky a cenné rady při tvorbě této diplomové práce. Zároveň bych chtěl velmi poděkovat Mgr. Petru Šimáčkovi za poskytnutou pomoc při tvorbě map, které jsou součástí práce. Dále děkuji všem, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Obzvláště pak děkuji svým prarodičům za poskytnutí informací o historii zájmového území, které napomohly vytvoření této práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **David PETER**
Osobní číslo: **R110753**
Studijní program: **N1101 Matematika**
Studijní obory: **Učitelství geografie pro střední školy**
Učitelství matematiky pro střední školy
Název tématu: **Současná podoba územní identity obyvatel správního obvodu**
ORP Frýdlant nad Ostravicí
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Hlavní cíl diplomové práce spočívá v provedení geografické analýzy současného stavu regionální identity obyvatelstva správního obvodu ORP Frýdlant nad Ostravicí. Dílčí cíle práce jsou představovány zhodnocením vybraných parciálních aspektů regionální identity. Za základ realizované analýzy bude zvoleno území obce. Úvodní část bude věnována teoretickému rozpracování řešené problematiky, následována pak bude empirickou částí zaměřenou na výše uvedené území. Využita budou primární data, která autor práce zajistí respondováním populace zájmového území, a také agregovaná data ČSÚ zajištěná během censů (2001, 2011).

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání
Rozsah pracovní zprávy: 20 000 - 24 000 slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

Siwek, T.: Percepce geografického prostoru. České geografická společnost, Praha 2011, 165 str.
Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury. ASPI a.s., Praha 2009, 348 str.
Chromý P.: Formování regionální identity: nezbytná součást geografického výzkumu. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M. (eds.) Geografie na cestách poznání. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF Univerzity Karlovy, Praha 2003, str. 163-178.
Literatura ČSÚ reflektující výsledky ze sčítání lidu, domů a bytů 2001 a 2011
Siwek, T., Kaňok J.: Vědomí slezské identity v mentální mapě. Ostravská univerzita, Ostrava 2000, 98 str., 2 mapy.
Paasi, A.: Region and place: regional identity in question. In: Progress in Human Geography, roč. 27, č. 4 (2003), str. 475-485.
Kowalska, W. M.: Between the local, national and global: The problem of "Regional identities". In: Limes, roč. 3, č. 2 (2010), str. 161-169.
Terlouw, K.: Rescaling Regional Identities: Communicating Thick and Thin Regional Identities. In: Studies In Ethnicity & Nationalism, roč. 9, č. 3 (2009), str. 452-464.

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Miloslav Šerý
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: 14. prosince 2011
Termín odevzdání diplomové práce: 10. dubna 2013

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 14. prosince 2011

Předmluva

Mým úkolem v této diplomové práci je zanalyzovat územní identitu obyvatel. Toto téma jsem si vybral s velkým zájmem, protože problematika identity se velmi týká i mě samotného. Ve Frýdku-Místku jsem se jakožto rozený „frýdečák“ prvních 20 let života setkával se určitou podvědomou antipatií mezi „námi“ a „místěčáky“, která mohla být zapříčiněna rozdílnou historickou příslušností těchto částí města k odlišným historickým zemím. Již tehdy jsem postřehl takovéto rozdílnosti vycházející z určité identity člověka.

Po přestěhování se do horské obce Kunčice pod Ondřejníkem jsem se de facto pořád považoval za „frýdečáka“, avšak tento pocit příslušnosti k danému městu začal v mém povědomí ochabovat a časem kolidoval k vědomím, že jsem „kunčičan“. Když pak začalo mé studium na PřF Univerzity Palackého a studenti se mě vyptávali odkud jsem, nevěděl jsem co na to říct. Identifikoval jsem se s dvěma místy a po čase stráveném v Olomouci jsem získal také identitu třetí. Avšak i přesto, že s daným místem mám „nejkratší vztah“, tak nejintenzivněji se cítím být díky lokalizaci Kunčic pod Ondřejníkem „beskydčanem“. Je to snad dáno působením atraktivity zdejšího horského prostředí.

Aspekty územní identity, jejího vzniku, formování a prostředků ovlivňující tyto procesy, tedy pociťuji sám a rád bych touto prací, resp. analyzováním identity obyvatel celého regionu, přiblížil tuto problematiku i dalším případným zájemcům.

Bc. David Peter

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíle práce	12
3 Rešerše literatury	13
4 Výběr zájmového území	15
4.1 Hranice dvou historických zemí	16
4.2 Periferní území.....	18
4.3 Tradiční region.....	19
5 Teoretická východiska	22
5.1 Identita	22
5.2 Identita územní a (nad)národní	23
5.3 Regionální identita a identita regionu	25
5.4 Formování regionální identity obyvatelstva	28
5.5 Percepce	33
6 Metody a průběh dotazníkového šetření.....	35
6.1 Terénní šetření	35
6.2 Mentální mapy	36
6.3 Výběr a charakteristika souboru respondentů.....	38
7 Analýza dat terénního šetření	42
7.1 Identita zemská vs. národní	42
7.2 Náchylnost k migraci	45
7.3 Spjatost respondentů s územními celky různého velikostního měřítka.....	50
7.4 Tradice na Frýdlantsku	54
7.5 Stereotypy	58
7.6 Identita regionu	62
7.7 Percepce prostorového vymezení Frýdlantska	72
8 Závěr	80
9 Summary	83
10 Seznam použité literatury a zdrojů	85
Přílohy.....	92

1 Úvod

Tato diplomová práce se zabývá fenoménem územní identity, procesem jejího formování a také několika aspekty, jež jsou rozhodující při jejím vytváření, přetváření či zániku. Toto téma bylo v české i světové geografii poměrně dlouho opomíjeno, avšak v současnosti začíná v geografických vědách získávat své místo. Velmi inspirujícími jsou přitom v tomto směru poznatky finského geografa Anssi Paasiho, z něhož v české geografii čerpá především Pavel Chromý.

Stěžejní myšlenkou je region jako sociálně konstruovaný fenomén, tedy objekt, jenž se vytváří, transformuje, získává postupně svou tvář (image regionu) a identitu a taktéž lidé v něm žijící mění svůj postoj k němu, vztah či intenzitu spjatosti s ním. Nestačí tedy na region nahlížet pouze jako na administrativní celek vymezený hranicemi a v rámci různých vědních disciplín pak zkoumat určité jeho znaky, kupříkladu z pohledu demografie počet obyvatel, úmrtnost, porodnost, hustotu zalidnění apod. či z pohledu ekonomické geografie lokalizace průmyslu, zemědělství, dopravy aj. Tyto měřitelné a reálně prokazatelné charakteristiky, tj. „tvrdé“ faktory, je nutné doplnit také „měkkými“ faktory a deklarovat tak postoje obyvatelstva, hodnoty, jejich vnímání daného regionu apod. a na druhou stranu také například kvalitu image regionu. Objektivní ukazatelé regionů je žádoucí doplňovat o analýzy subjektivní reality v těchto oblastech. Jednou z těchto analýz je právě zhodnocení míry regionální identity jak z pohledu kolektivní regionální identity obyvatelstva, tak identity regionu

O dílčí zachycení stavu identity obyvatel pokouší také Český statistický úřad ve svých statistikách Sčítání lidu, domů a bytů formou zjišťování národnosti občanů. Národnost lze sice také považovat za identitu prostorovou, avšak vystihuje spíše aspekt sociální a prezentuje tak více příslušnost ke komunitě než k území. V rámci těchto censů mají nyní (počínaje SLDB 1991) lidé možnost deklarovat také svou příslušnost k historickým zemím, což již spíše zachycuje identitu územní. Avšak příslušnost obyvatel se neomezuje jen na jejich identifikaci s národem či historickými zeměmi, ale i k dalším odlišným prostorovým jednotkám. Současně mohou v povědomí lidí koexistovat identity evropská, krajská či například městská a data z censů se tak stávají poměrně nedostačujícím zdrojem informací. Tento fakt se stal také impulsem k vytvoření této práce, která si dává za úkol analyzovat identitu spjatou s nižším územním celkem, regionem, tedy regionální identitu obyvatel.

Snahou této diplomové práce je tedy reflektovat územní identitu obyvatel regionu, za nějž byl vybrán správní obvod obce s rozšířenou působností Frýdlant nad Ostravicí. Téma tomuto podobné bylo zpracováváno již v bakalářské práci, ve které byly deklarovány určité aspekty regionální identity obyvatelstva na tomto území. Tento text z bakalářské práce vychází a klade si za cíl rozšířit již získané výsledky a prohloubit tak poznatky vztahující se k problematice územní identity v dané oblasti.

2 Cíle práce

Tuto diplomovou práci lze rozdělit na dvě části, které spolu úzce souvisejí. Totéž platí i pro cíle těchto jednotlivých částí, které lze představit následovně.

Cílem první části je na základě prostudování odborné literatury seznámit se s teoretickou problematikou identit se zaměřením na identitu regionální. Tato identita je několika-dimensionální a je tedy nutné uvést dimenze, jež budou východisky pro tuto práci. Poté dojde k nástinu procesu formování územních identit se zaměřením na aspekty, jež mohou být rozhodující při tvorbě identit v zájmovém území této práce. Jeho vymezení, spolu se stručnou charakteristikou, bude také součástí této první části, která pak vytvoří komplexní teoretický podklad pro další, empirickou část práce.

Druhá část textu je pro tuto práci stěžejní a slouží k samotnému zhodnocení územní identity obyvatelstva ve zkoumané oblasti. Jak bylo naznačeno v úvodu, statistická data pořízená při Sčítání lidu, domů a bytů 2011 nejsou v tomto ohledu vyčerpávající zdroj informací, a proto jsou doplněna o primární data pořízená při vlastním terénním výzkumu, jež probíhal formou dotazníkového šetření. Výsledné hodnoty, vycházející z analýz odpovědí respondentů, v této části práce reflektují skutečnou míru regionální identity obyvatel a tyto údaje pak lze porovnat s předpokládanými aspekty uvedenými v teoretickém rámci této práce.

3 Rešerše literatury

Problematika diplomové práce, tedy územní identita, je v této studii řešena jednak z hlediska teoretického, kdy je interpretován obecný teoretický rámec fenoménu identity, a jednak z hlediska praktického, ve kterém je dokumentován skutečný stav územní identity obyvatel zájmového území. Ten je reflektován analýzou primárních dat získaných realizací terénního šetření.

Tato kapitola slouží k představení literatury, která byla při uskutečnění výzkumu za použití různých geografických metod využita.

Prvotní metodou, použitou při tvorbě diplomové práce, byla práce s odbornou literaturou, čímž došlo k seznámení s teorií problematiky identity. Velmi inspirujícími byly v tomto ohledu publikace autorů T. Siwek a P. Chromý. Oba tyto autoři (a jejich spoluautoři) se zabývají obecnou teorií identity a následně konkrétně identitou regionální v dílech *Vědomí slezské identity v mentální mapě* (Siwek, Kaňok 2000), kde se zaměřují především na identitu slezskou, a *Formování regionální identity: nezbytná součást geografického výzkumu* (Chromý 2003). V tomto svém příspěvku se autor zabývá zejména formováním územní identity v povědomí obyvatel regionů a přichází také s termínem identita regionu. Čerpá přitom z článků velmi významného finského geografa A. Paasiho (1986, 2003), jehož pohled na fenomén regionální identity je takřka stěžejním pro tuto studii. Vstupuje totiž do této problematiky s novými pojmy, jako jsou image regionu či s tím související již zmíněná identita regionu. Chromý je dále spolu s Heřmanovou autorem nejčastěji v této práci citované publikace *Kulturní regiony a geografie kultury* (2009), ve které se snaží shrnout většinu teoretických poznatků o regionální identitě a navíc velmi dobře popisují významné aspekty podílející se na formování územních (a jiných) identit, například vliv rodáctví, kultury (tradic) apod. Důvodem vytváření různých regionálních identit, resp. rozdílným subjektivním vnímáním prostoru každého člověka, se zabývá také zmíněný Siwek ve své publikaci *Percepce geografického prostoru* (2006). Vyjma dalších autorů, jejichž publikace svým obsahem přispěly k uvedení do problematiky regionální identity v této práci, je vhodné zmínit ještě Zicha, který se tímto fenoménem zabývá v oblastech česko-německého pohraničí, jež se sice netýká zájmového území této studie, avšak jeho publikace *Regionální identita obyvatel v pohraničí* (2003) a *Regionální identita obyvatel českého*

západního pohraničí (2007) často pojednávají o územní identitě obecně a jeho přínos do této problematiky je značný.

Při vymezení a charakteristice zájmového území a jeho obyvatel byla krom dat Českého statistického úřadu použita také publikace *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960, Svazek XV, Okresy: Frýdek-Místek, Český Těšín* (Bartoš, Schulz, Trapl 2000), ale značným přínosem byly zejména dva svazky *Vlastivěda moravská. II., Místopis Moravy. Díl III., Jičínský kraj., Frenštátský okres* (Felix 1908) a *Vlastivěda moravská. II., Místopis Moravy. Díl III., Jičínský kraj., Místecký okres* (Linhart 1915). Tato díla sloužila především k popisu historických charakteristik regionu, obyvatel, tradic apod. a byla použita značně také v praktické části této publikace. Demografické údaje o obyvatelstvu byly zpracovány zejména na základě výsledků *Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011* přístupných na stránkách ČSÚ.

Na závěr tohoto seznámení se s literaturou použitou v první části práce je nutné v rámci teoretické problematiky uvést ještě dvě důležitá díla, které však již úzce souvisí také s analytickou částí práce. Jedná se o publikace týkající se prostředku, pomocí něhož lze zkoumat subjektivní vnímání prostorového umístění regionu jeho obyvateli. Míněným nástrojem zkoumání jsou mentální mapy, jejichž teoretickou podstatu rozebírá Voženílek v díle *Mentální mapa a mentální prostorové představy* (1997) a především, v této tématice se velmi orientující geograf, Drbohlav v publikaci *Mentální mapa ČSFR. Definice, aplikace, podmíněnost* (1991).

Druhou, stěžejní metodou, jež byla použita při vytváření této studie, je terénní průzkum, který byl prováděn formou dotazníkového šetření. Stěžejními díly, právě při tvorbě dotazníkových otázek (viz příloha č. 1) a následném zpracování dat získaných z odpovědí respondentů, byly především publikace již zmiňovaných autorů Siwek a Chromý. V prvním případě se jednalo o dříve uvedené dílo *Vědomí slezské identity v mentální mapě* (Siwek, Kaňok 2000), ve kterém byla stejná geografická metoda také použita, a v druhém případě článek *Cultural-geographical aspects in the development of borderland peripheries: an analysis of selected elements of territorial identity among residents of the Sušicko region* (Chromý, Skála 2010).

Součástí dotazníků byla rovněž mentální mapa, jejíž tvorba a následné zpracování bylo inspirováno již uvedenými dvěma díly autorů Drbohlava (1991) a Voženílka (1997).

4 Výběr zájmového území

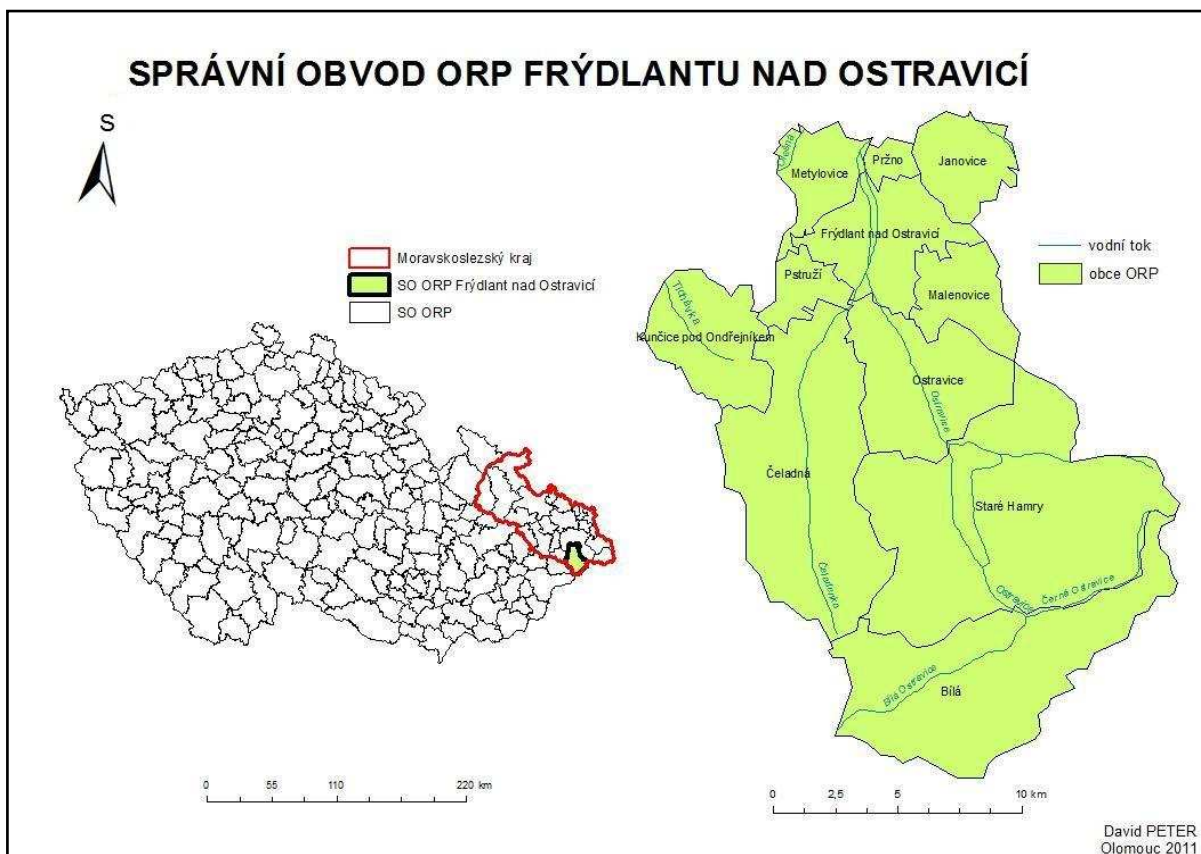
Pro tuto studii byla k výzkumu územní identity obyvatelstva oblast regionu Frýdlantska. Tímto termínem, jež nelze pokládat za prostorově exaktní, se pro tuto práci rozumí správní obvod obce s rozšířenou působností Frýdlant nad Ostravicí (dále SO ORP Frýdlant nad Ostravicí). Součástí takto vymezené oblasti je, v celkové rozloze 317,4 km², těchto 10 obcí (od S k J); Janovice, Metylovice, Pržno, Malenovice, Pstruží, Kunčice pod Ondřejníkem, Ostravice, Čeladná, Staré Hamry, Bílá a správní centrum Frýdlant nad Ostravicí. V tomto středisku žije více než 41 % všech obyvatel správního obvodu, jejichž počet k 26.3.2011 činil 23 434 obyvatel (Český statistický úřad, dále jen ČSÚ 2011a).

V rámci administrativního členění České Republiky se SO ORP Frýdlant nad Ostravicí, jež vznikl důsledkem reformy veřejné správy (přenesením částí působnosti z okresního úřadu Frýdek-Místek) k 1.1.2003 (ČSÚ 2011b), skládá z 15 katastrálních území (ČSÚ 2013). Je to dáno tím, že součástí Frýdlantu nad Ostravicí jsou katastry tři (Frýdlant n. O., Lubno, Nová Ves u Frýdlantu n. O.) a dále obce Ostravice a Staré Hamry jsou rozdělené dvěma katastry (viz dále). Kompletně je pak celý správní obvod součástí okresu (LAU 1) Frýdek-Místek, v kraji (NUTS 3) Moravskoslezském (Regionální informační servis 2013).

Vzhledem k České Republice tento region nezaujímá nějak zvláštní pozici, lze snad jen zmínit, že je pohraničním správním obvodem u hranic se Slovenskem. S ním má společnou jihovýchodní hranici regionu. Na jihozápadě pak sousedí se SO ORP Rožnov pod Radhoštěm a SO ORP Vsetín kraje Zlínského a je tak nejjižnějším regionem (výběžkem) v Moravskoslezském kraji.

Určitou jedinečnost však toto území získalo vzhledem k historickým zemím. V rámci Moravy lze totiž hovořit o její nejvýchodnější části a ve Slezsku je pak tento region situován jako jeho nejjižnější výběžek.

Území SO ORP Frýdlant nad Ostravicí nebylo vybráno pro tuto studii náhodně a lze zmínit hned několik důvodů, proč je tento region při zkoumání problematiky regionální identity vhodně zvolen. Zároveň s nimi je však nutné alespoň nastínit historicko-geografickou charakteristiku této oblasti, která s těmito důvody bezpochyby souvisí.

Obr. 1: Vymezení SO ORP Frýdlant nad Ostravicí v rámci ČR a Moravskoslezského kraje (Zdroj: Arc ČR ESRI I, zpracováno: Arc GIS 9.2)

4.1 Hranice dvou historických zemí

Prvým důvodem, v rámci kterého je již nutný zmíněný náhled na historicko-geografický vývoj, je poloha regionu. Jak již bylo řečeno, v rámci České republiky není jeho poloha nijak významná, vzhledem k Moravskoslezskému kraji již je specifičtější, tvoří jeho jižní a hraniční část, avšak nejvíce stojí za povšimnutí poloha regionu v rámci historických zemí Moravy a Slezska, resp. jeho české části (dále jen Slezsko). Jak již název napovídá (ne vždy tomu tak bylo; část Slezsko původně v názvu zohledňována nebyla)¹, Moravskoslezský kraj se skládá z částí obou zmíněných zemí. Hranici mezi nimi tvoří na většině území kraje řeka Ostravice. Vzhledem k tomu, že se správní obvod ORP Frýdlant nad Ostravicí rozkládá po obou březích uvedené řeky, je tedy jejím tokem rozdělen na část Slezskou (pravý břeh řeky Ostravice) a Moravskou (levý břeh).

¹ Původní název k 1.1.2000, kdy došlo k vytvoření vyšších územních samosprávných celků (krajů), byl Ostravský kraj. Ten vznikl ze šesti okresů původně Severomoravského kraje. Každý z názvů v minulosti tedy přehlížel českou část Slezska, jež byla součástí těchto celků. Teprve 31.5.2001 byl název změněn na Moravskoslezský kraj (ČSÚ 2012a)

Konkrétněji; ve Slezsku se nachází celou svou rozlohou katastry obcí Pržno, Malenovice a Janovice. V moravské části správního obvodu pak území obcí Pstruží, Metylovice a Čeladná a také Kunčice pod Ondřejníkem, které byly připojeny k SO RP Frýdlant nad Ostravicí až dva roky po jeho vzniku, de facto 1.1.2005, odtržením od správního obvodu ORP Frenštát pod Radhoštěm². Poslední obcí, jejíž katastr se celou svou rozlohou nachází na moravské straně regionu, je obec Bílá. Ta je „nejmladší“ obcí tohoto správního obvodu. Samostatnost získala až v roce 1951 při územních změnách katastrů obcí Staré Hamry a Ostravice (viz dále), kdy se tři nejjižnější osady obce Ostravice oddělily a vytvořily svým seskupením základ pro nově vytvořenou obec Bílá (Obec Bílá 2012).

Zbývající obce, tedy Ostravice, Staré Hamry a Frýdlant nad Ostravicí, jejichž území jsou rozčleněna více katastry, jsou lokalizovány jak na moravské, tak na slezské straně řeky (hranice). V případě Frýdlantu nad Ostravicí je situace způsobena rozšířením původní obce (nynější katastr Frýdlant nad Ostravicí), která se celou svou rozlohou nacházela na Moravě, o osady Lubno a Nová Dědina (dnes katastry Lubno a ová Ves u Frýdlantu nad Ostravicí), jež se nachází na pravém břehu řeky, tedy na slezské straně (Linhart 1915). Frýdlant nad Ostravicí je tedy obcí moravsko-slezskou. Stejným přízviskem lze označit i obce Staré Hamry a Ostravice, u nichž však současný stav rozčlenění katastrů proběhl „složitějším způsobem, než je připojení“ jako v případě Frýdlantu nad Ostravicí. Staré Hamry byly původně celou svou rozlohou obcí při pravém břehu Ostravice. Její území se táhlo od pramene řeky na Bílém Kříži, podél jejího horního toku (Černá Ostravice) a dále, přičemž končilo až u osady Nová Dědina (dnes katastr Nová Ves u Frýdlantu nad O.). V minulosti šlo tedy o obec slezskou, kdežto obec Ostravice se ve stejném časovém období nacházela celým svým územím na Moravě, na opačné straně právě popsané hraniční linie. Tento stav trval do již zmíněného roku 1951, kdy došlo ke katastrálnímu rozdělení uvedených obcí. K obci Ostravice byla připojena osada Hamrovice, do té doby patřící severní části Starých Hamrů, k nimž se zase připojila střední část katastru Ostravice, která se rozléhala po levém břehu řeky. Osady jižního území této obce (Baraní, Bílá a Mezivodí) pak vytvořily obec Bílá (viz výše). Tímto procesem byla vytvořena současná podoba katastrů a z obcí Staré Hamry a Ostravice se staly obce s katastry jak ve Slezsku, tak na Moravě, tedy moravsko-slezské. Část obce Ostravice, která „nezměnila majitele“ byla

² Dle vyhlášky č. 388/2004 Sb. (ČSÚ 2012b)

označena jako katastr Ostravice 1 a část k ní připojená (oblast osady Hamrovce) má označení Staré Hamry 2. Stejně tak území, jež původně spadalo pod Ostravici a bylo připojené k obci Staré Hamry, se stalo jejím katastrem Ostravice 2 a katastrem Staré Hamry 1 bylo označeno území, které této obci zůstalo (Bartoš, Schulz, Trapl 2000). V každé z těchto dvou obcí je pak hranice mezi katastry zřejmě totožná s hranicí Slezska a Moravy, tedy tok řeky Ostravice.

Právě popsané rozdělení katastrálních území správního obvodu ORP Frýdlant nad Ostravicí spolu s řekou Ostravicí, představující jak hranici historických zemí, tak v některých uvedených případech katastrů, je znázorněno na obr. 2.

Frýdlantsko je tedy regionem na hranici historických zemí a v rámci problematiky územní identity je tak vhodným k analýze míry sounáležitosti zdejších obyvatel právě s těmito územními celky. Vzhledem k tomu, že větší část katastrálních území správního obvodu se nachází na Moravě (viz tab. 1) a slezská identita byla po dlouhou dobu v povědomí lidí potlačována (Siwek, Kaňok 2000) lze předpokládat, že identifikace obyvatel s Moravou bude převažovat nad identifikací se Slezskem. Tyto úvahy jsou již předmětem dalších kapitol (7.1 Identita zemská vs. národní).

Tab. 1: Katastrální území Frýdlantska na Moravě a ve Slezsku

obec	Podíl katastrů obcí ku celkové rozloze Frýdlantska		
	celkem (%)	na Moravě (%)	ve Slezsku (%)
Bílá	17,79	17,79	-
Čeladná	18,61	18,61	-
Frýdlant nad Ostravicí	6,89	2,88	4,01
Janovice	4,14	-	4,14
Kunčice pod Ondřejníkem	6,36	6,36	-
Malenovice	4,09	-	4,09
Metylovice	3,51	3,51	-
Ostravice	8,72	4,59	4,13
Pržno	0,93	-	0,93
Pstruží	2,25	2,25	-
Staré Hamry	26,70	9,89	16,81
SO ORP Frýdlant nad Ostravicí	100,00	65,88	34,12

(Zdroj: ČSÚ 2013, vlastní výpočty)

4.2 Periferní území

Dalším důvodem k výběru daného regionu byla skutečnost, že na základě socioekonomické struktury a procesům v Moravskoslezském kraji (Hruška a kol. 2012) lze označit z pohledu polarizace prostoru České Republiky správní obvod ORP Frýdlant

nad Ostravicí za periferní území (Musil, Müller 2008). Potýká se především s infrastrukturními problémy, dopravní odlehlosti, fyzickogeografickými limity využití území, tíživou situací na trhu práce aj. Vymezená oblast je navíc polarizována i vnitřně, přičemž vyšší perifernost je patrná v odlehlých oblastech obcí Staré Hamry a Bílá, což je dáno i přerušením železniční dostupnosti výstavbou přehrady na pitnou vodu (Šance) na řece Ostravici v 60. letech minulého století, a v obci Ostravice, která je také charakteristická svou odlehlostí a navíc vysokou nezaměstnaností danou mimo jiné i uzavřením největšího zdejšího podniku *Pila Ostravice* v roce 2011.

Mezi aspekty, ovlivňující formování identity, lze zařadit i výše popsané problémy, které zřejmě působí negativně a bývají i příčinou, pro periférie tolik typického odlivu obyvatelstva. Imigrace pak může region připravit o nositele územní identity a s tím bývá často spojovaná slabá regionální identita obyvatel periferních regionů. Naskýtá se tedy otázka, zda i SO ORP Frýdlant nad Ostravicí je takto ovlivněným periferním územím, zda zdejší jej obyvatelé také vnímají jako periférii a jak to ovlivňuje jejich spjatost s tímto regionem.

Pokud je předmětem zájmu poloha regionu, pak je bezesporu nutné také zmínit, že se správní obvod celým svým rozsahem nachází v oblasti Beskyd, resp. v CHKO Beskydy. Ty jsou svou atraktivitou určitým potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu a z hlediska fenoménu regionální identity se mohou stát i jakýmsi prostředkem k vytvoření, popř. zesílení, územní identity.

4.3 Tradiční region

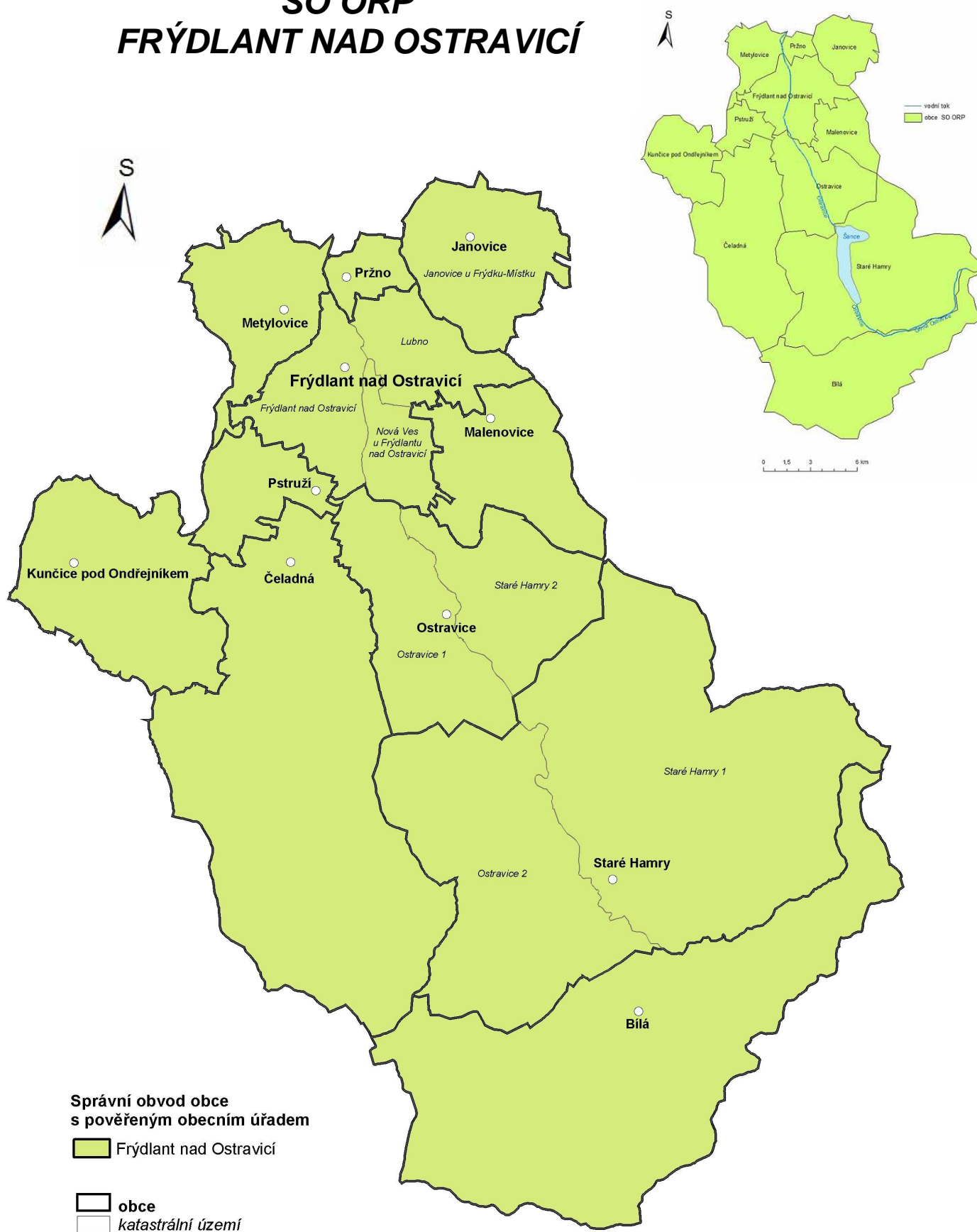
Přesto, že je Frýdlantsko de facto pohraničním regionem, patří do skupiny příhraničních oblastí, kterých se nedotkly události poloviny 20. století, resp. odsunem Němců a následným osídlováním poválečného pohraničí. Demografická struktura regionu se touto situací tedy nezměnila a Frýdlantsko tak lze v tomto směru označit za region tradiční.

Tyto regiony jsou specifické vyšší úrovní rodové „zakořeněnosti“ obyvatel a lze pak také předpokládat silnější pocit sounáležitosti a „pevnější pouta“ zdejších lidí s tímto regionem.

I z tohoto pohledu se tedy správní obvod ORP Frýdlant nad Ostravicí jeví jako vhodně vybraný a je možné například porovnat roli jeho tradičnosti či perifernosti

(viz výše) jakožto činitelů při formování identit obyvatel a určit tak míru jejich spjatosti s daným územím. To je však již předmětem nadcházejících kapitol.

SO ORP FRÝDLANT NAD OSTRAVICÍ

Obr. 2: Administrativní mapa správního obvodu ORP Frýdlant nad Ostravicí k 1. 1. 2010
(Zdroj: ČSÚ 2012c, upraveno)

5 Teoretická východiska

Jak již bylo uvedeno v kapitole 3 *Rešerše literatury*, stěžejním autorem pro tuto studii je svým pohledem na problematiku regionální identity finský geograf A. Paasi (1986, 2003). Ačkoli zde není tak často citován jako jiní autoři, jeho přínos je určující, a většina zde citovaných publikací je ovlivněna jeho teoretickými poznatky, popřípadě jsou zde uváděna díla, jež s principy jeho tvrzení nekolidují. Stěžejními jsou při zachycení teoretické podstaty fenoménu regionální identity a aspektů tuto identitu vytvářejících či ovlivňujících publikace *Kulturní regiony a geografie kultury* (Heřmanová, Chromý 2009) a *Formování regionální identity: nezbytná součást geografického výzkumu* (Chromý 2003) a díla *Vědomí slezské identity v mentální mapě* (Siwek, Kaňok 2000) a *Percepce geografického prostoru* (Siwek 2006).

5.1 Identita

Pojem identita pochází z latinského slova *identicus*, což v překladu znamená stejný, popř. totožný. Vzhledem k tomu, že s tímto termínem pracuje mnoho vědních disciplín, např. sociologie, geografie, psychologie, nabývá pojem identita mnoha rozdílných významů. Kupříkladu v rámci psychologie lze za identitu považovat pocit vlastní totožnosti založený na prožívání vlastní kontinuity, tedy jakým člověkem jsem a čím se liším od druhých (Jandourek 2012). Pokud se však snažíme o uvědomění si sama sebe, pak je také nutné pochopit, kam vlastně patříme či ke komu se řadíme. A právě potřebu někam patřit je možné vnímat jako nejsilnější sociální potřebu v pyramidě životních potřeb člověka, nacházející se hned za základními fyziologickými potřebami či potřebě bezpečí (Raagma 2002).

V zásadě můžeme rozlišit dva základní typy identity, které lze nalézt v téměř všech způsobech chápání tohoto pojmu v rámci různých (zmíněných) vědních disciplín, a to identitu individuální (osobní) a identitu kolektivní, jež představuje shodně orientovanou individuální identitu skupin jednotlivců.

Roubal (2003) identitu popisuje obecně takto: „*když se řekne identita, tak hledat její charakter (tvar, podobu, velikost, hodnotu apod.) je těžko představitelné a tímto výrokem nesdělíme nic konkrétního, nic srozumitelného. Pokud ovšem informaci o identitě nezapojíme do patřičného vztahu.*“ Tedy až včleněním do konkrétního vztahu získává pojem identita svůj specifický význam a obsah a může tak být pojata například

jako výše popsaný psychologický jev. Ten také úzce souvisí s různými relacemi pojmu identita, vyskytujících se mimo jiné v oborech geografie, jako jsou například identita evropská, národní nebo, pro tuto práci stěžejní, identita regionální.

5.2 Identita územní a (nad)národní

Jak již bylo řečeno, identita může mít, dle její specifikace, mnoho podob a úrovní a ty se mohou vzájemně překrývat či doplňovat. Jednou z nejdiskutovanějších a nejdůležitějších identit pro současného člověka je identita národní. Ta je kolektivní identitou vícerozměrnou a je tak vytvořena z řady identit dílčích (Siwek, Kaňok 2000). Národní identita je nejčastěji založena geograficky, protože úzce souvisí s pojmem národní stát a její formování bylo původně založeno na procesu vymezování se od cizích národů, a to jak z důvodu nepřátelství vůči jiným národům, tak i pouhého odlišení se. Národní identita se zakládá na společných rysech obyvatel jednoho národa, například na společné řeči, historii, hospodářských a sociálních institucích a také na společném území (Nedomová, Kostecký 1996), které mají národy buď skutečné, nebo alespoň symbolické. Především se společným územím si mnohdy národy spojují svou existenci.

Avšak již před vznikem národů cítili lidé vazbu na určité území a tak bezpochyby starší než identita národní je identita spjatá s daným územím, tedy územní či regionální. Její projevy, označované jako regionalismus, jsou zcela běžné i v době národních států, i když se většinou projevují jen jako složka komplexnějších identit, například zmíněné národní identity (Siwek, Kaňok 2000). Vztah lidí k území totiž neustále tvoří přirozenou součást jejich života. Prostor kolem nich, se svým sociálním či ekonomickým vývojem a specifickým historickým vývojem, tak tvoří základ formování územní/regionální identity (Chromý 2003).

Po vytvoření (národních) států se lidé s těmito státy čím dál více identifikovali, avšak neustále měli potřebu jakéhosi intimnějšího spojení se svou domovinou a tu nejčastěji uspokojovali v lokalitách, regionech, které znali a kde měli pocit domova. Tento stav se označuje jako dichotomie mezi velkou a malou vlastí (formální a soukromou) a je základem regionalismu (Siwek, Kaňok 2000). Z hlediska prostoru si pak neustále lze všimnout jakéhosi „soupeření“ územních identit. Obzvláště územní identity s nižšími řádovostními stupni hierarchizovaného prostoru čelí čím dál více

globalizačním tlakům. V této souvislosti se v současné době diskutuje identita přesahující nad národní, identita evropská.

Evropa se dnes, působením Evropské Unie, více homogenizuje, a projevuje se tak snaha o vytvoření jednoty, federace evropských států, a její pevné evropské identity. Ta samozřejmě může koexistovat spolu s identitou národní i regionální, aniž by se nějak vylučovaly, otázkou spíše je, jak moc je v povědomí lidí v současnosti zakořeněna a čím je vlastně utvářena. Evropská identita je dnes formovaná především Evropskou Unií (dále EU) a to jiným způsobem, než identita regionální. Ta je často budována společnými znaky, jako jsou například území, jazyk či kultura, avšak identita evropské dimenze tyto prostředky při jejím vytváření postrádá. Jak píše Karlosson (1998), evropská identita je vytvářena „shora“ uměle působením evropských institucí, zákonů, symbolů apod.

Právě symboly patří mezi nejsilnější prostředky formování (evropské) identity. Kromě vlajky EU, hymny aj. se v posledních letech evropské integrace stala významným sjednocujícím politickým nástrojem také její měna euro. Jedním z významných autorů, zabývajících se tímto znakem evropské identity, je i Kaelberer (2004), který se odkazuje na tradiční názor, že kontrola peněz je úzce spojena se suverenitou státu (jak tomu bylo alespoň v době vzniku národních států na konci 19. století) a pravidelně se peníze používaly k vytváření politických specifických identit, tedy pak také euro tvoří konstrukční prostředek identity, která se tak stává více hmatatelnou. Navíc je tento prvek, měna, součástí každodenního života člověka a tím posiluje jeho identifikaci právě s Evropou.

Česká republika však doposud nepřijala společnou evropskou měnu a ta tedy nemá u občanů Česka na formování evropské identity takový vliv. Podstatnější je povědomí lidí o vytváření a působení nadnárodních úřadů a institucí, které jsou v jistém smyslu nadřazeny národním státům. Dochází tím k oslabování centrální moci těchto států a roste tak prostor pro regionální rozvoj, který je lidmi sledován (Karlssoon 1998). Celkově lze konstatovat, že si evropská identita klade za cíl „zastřešit“ identity národní, lokální aj. a stává se tak sama prostředkem kooperace při setkávání odlišných kultur v rámci Evropy (Barša 2003). Ty jsou důsledkem právě ztotožňování většiny lidí se svým regionem a národem a tedy zřejmě přetrvávající silné regionální, resp. národní identity. Tendenci této přetrvávající silné národní identity potvrzuje také Antonsich (2009), jenž na základě průzkumu i mezi obyvateli států, jež jsou již déle členy EU, deklaruje vysokou míru národní identity oproti identitě Evropské.

5.3 Regionální identita a identita regionu

Regionální identita stále tvoří jednak konstitutivní složku každé osobnosti v rovině individuální a jednak se podílí na obrodě regionalismu a lokálních aktivit přispívajících k udržení místní jedinečnosti v rovině kolektivní (Heřmanová, Chromý a kol. 2009).

Způsoby, kterými lidé využívají místa při formování územní identity shrnuje Breakwell (1992, cit. in Gustafson 2001) do čtyř následujících bodů:

- 1) Princip odlišení nás samých od ostatních na základě místa kde žijeme (samostatným problémem je pak vymezení hranic).
- 2) K „definování“ nás samých přispívá také vědomí kontinuity vlastního života, který prožíváme dlouhou dobu na stejném místě nebo jsme se přistěhovali z místa podobného.
- 3) Princip „sebeúcty“, kdy máme pocit pýchy na místo, kde žijeme.
- 4) Princip „sebeúčinnosti“ nám říká, že také místo svými kvalitami může náš život určitým způsobem usnadňovat.

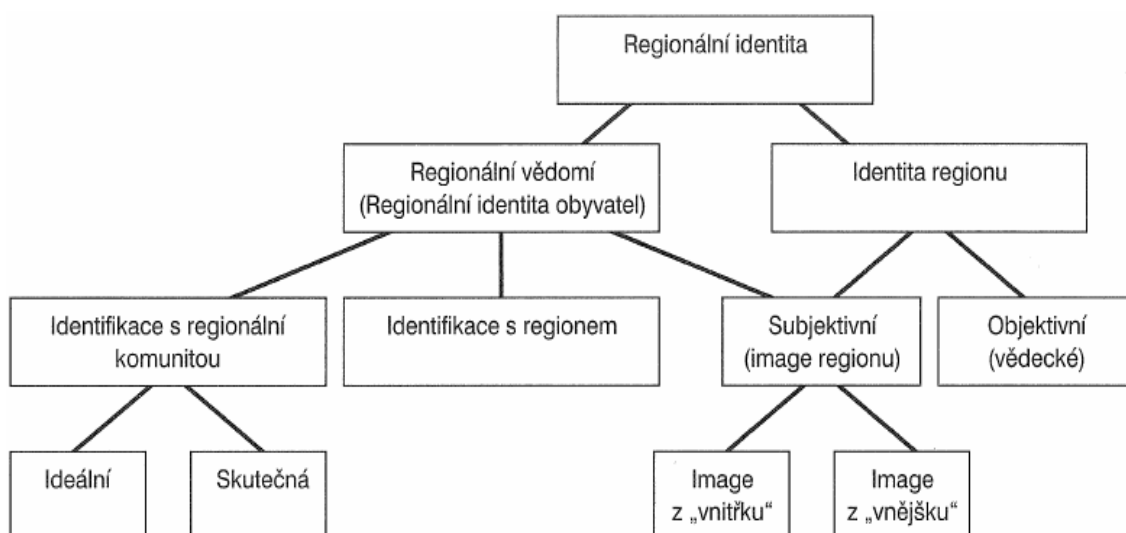
Tyto principy se vztahují k identitě individuální, prostorové kategorii místa, která je rovněž charakteristická individuálním rozměrem, k identitě skupinové (kolektivní) a také k identitě regionu. S tímto termínem pracuje finský geograf A. Paasi zabývající se procesem vzniku, transformace a zániku regionu. Již při procesu vzniku regionu, tzv. institucionalizaci³, získává obyvatelstvo pocit sounáležitosti s tímto regionem, tedy dochází k formování regionální identity těchto lidí. Paasi (2003) však upozorňuje na to, že zmíněný proces nedoprovází jen vznik této identity zredukované na pouhé regionální vědomí obyvatel, ale i samotný region získává určitou identitu, tj. identitu regionu neboli image regionu. Proto je nutné nahlížet na regionální identitu jednak jako na regionální vědomí obyvatel a jednak jako regionální identitu ve smyslu identitu regionu. Můžeme tedy rozlišit následující pojmy (Heřmanová, Chromý a kol. 2009):

- 1) Individuální regionální identita/regionální povědomí (vědomí) jednotlivce - subjektivní pocity jedince, jeho vztah k regionu, který je ovlivněn vnitřním prostředím jedince, jeho pamětí a každodenní zkušenosti (viz výše)

³ „Institucionalizace regionu je socioprostorový proces, během něhož vzniká prostorová jednotka jako část prostorové struktury společnosti a stává se viditelnou a jasně identifikovatelnou v různých sférách sociální praxe a sociálního povědomí.“ (Paasi 1986)

- 2) Kolektivní regionální identita/regionální vědomí - ztotožnění regionální identity více jednotlivců. Nalezením společných znaků, symbolů, cílů, kulturního odkazu apod. se může vytvořit soulad v chování a konání větší skupiny lidí se společným územím, kulturou či historií a budoucností území. Základem formování identity je poté kolektivní paměť, sociální interakce ve skupině aj.
- 3) Image regionu/identita regionu - identitu regionu si lze představit jako obraz regionu, který je utvářen v myslích jak tamních obyvatel, tak i lidí žijících mimo region (chataři, chalupáři, turisté a jiné návštěvníci, lidé, kteří region nikdy nenavštívili, ale mají, díky literatuře, médiím apod., nějakou představu o daném regionu)

Tyto a další dimenze regionální identity jsou schématicky zobrazeny na obr. 3, jehož autorem je již zmíněný A. Paasi.

Obr. 3: Schéma dimenzí regionální identity
(Zdroj: Chromý 2003, podle Paasiho 1986)

V uvedeném schématu lze spatřit další rozdělení zmiňované identity regionu, a to do dvou rovin; objektivní a subjektivní. Subjektivní rovinu identity regionu (image regionu) tvoří představy obyvatel daného regionu a jedinců žijících mimo tento region.

Postoj těchto lidí, tj. vnější postoj, lze charakterizovat pozitivně, negativně či indiferentně. Lidé s pozitivním postojem směřují k integraci a podpoře daného regionu zvnějšku, negativně nahlížející se distancují a straní od konkrétních oblastí. Indiferentní postoj pak znamená nezájem, lhostejnost vůči danému regionu i jeho obyvatelům (Chromý, Skála 2010). Vnější postoj k území velmi často koreluje

s rovinou objektivní a je utvářen především mediálním obrazem území či vzděláním. Zmíněná objektivní rovina je pak formována klasifikacemi zjištěnými uvnitř regionu různými vědeckými disciplínami, kupříkladu na základě dojížděky, kriminality apod. (Chromý 2003). Z hlediska právě zmíněných dvou rovin lze popsat i identitu regionu Frýdlantska:

Pokud bychom zkoumali objektivní identitu daného území například vzhledem k jeho poloze v historických zemích, pak pomocí kartografie, historie či jiných vědních disciplín lze určit, zda se tento region nachází na Moravě či ve Slezsku. Za jejich hranici bychom pak považovali tok řeky Ostravice, která protéká touto oblastí. V případě analýzy subjektivní identity (image) regionu z „vnějšku“ kupříkladu zjistíme, že lidé, žijící stranou Frýdlantska, svými zkušenostmi či znalostmi umístí SO ORP Frýdlant n. O. pravděpodobně celým svým rozsahem na Moravu. Je to dáno mimo jiné i tím, že mnoho lidí totiž redukuje oblast (českého) Slezska jen na území Těšínska a Opavska. Pokud bychom ale nahlíželi na image regionu z „vnitřku“ pak zjistíme, že sice asi třetina zdejších obyvatel (převážně přistěhovalí) má o Frýdlantsku podobnou představu jako lidé žijící mimo něj, ale již nadpoloviční většina populace má nějakou relativně správnou vizi o průběhu hranice mezi Moravou a Slezskem a z toho vyplývající správné povědomí o poloze regionu, ve kterém žijí, vzhledem k historickým zemím (Peter 2011).

Schéma (obr. 3) také představuje vztah dimenzí regionální identity stěžejních pro tuto práci. Regionální identitu (vědomí) obyvatel lze vnímat v několika rovinách a v další části tohoto textu bude rozpracována jak z hlediska identifikace s regionem a regionální komunitou, tak z hlediska image regionu.

Jak již bylo zmíněno, k identifikaci obyvatelstva s daným regionem dochází již při formování regionu. Z vývojového hlediska tak lze rozlišit několik typů regionů, k nimž se váže regionální vědomí (Chromý 2003):

- 1) Regiony, které dosáhly suverenity a poté následovalo formování identity. Tímto typem regionu je de facto například Moravskoslezský kraj, který vznikl na území dvou historických zemí a hranice mezi nimi jsou nadále uchovány v podvědomí obyvatel. Území je tak rozděleno tradiční identitou vázanou právě na historické země a identifikace lidí s krajem se teprve vytváří.

- 2) Regiony s tradiční regionální identitou (regionální vědomí), které nedosáhly úplné suverenity a proces institucionalizace nebyl završen. Jedná se například o tradiční kulturní oblasti v Česku; Valašsko, Chodsko aj.
- 3) Regiony se „ztracenou“ identitou, které je možno rozlišit do dvou skupin. Do první lze zařadit oblasti, jejichž formování proběhlo na základě národnostního uvědomění v 19. století a poté ztratily svou dominantní ideovou funkci (např. Podřipsko). Ve druhé skupině jsou pak pohraniční území, která byla po 2. světové válce vylidněna a ztratily tedy „nositele“ identity, resp. místní obyvatelstvo. V některých případech se tak regionální identita dnešních obyvatel dostává do fiktivního konfliktu s původní identitou již vysídlených obyvatel.
- 4) Regiony částečně či účelově institucionalizované, mezi které lze zařadit zejména mikroregionální účelová sdružení obcí. Účelem těchto sdružení je může být například regionální spolupráce a s tím spojené prosazování a ochrana daných společných zájmů.

Jako poslední uvedený typ regionu, tedy region účelově institucionalizovaný, lze označit i zájmové území Frýdlantsko. To, jak bylo v úvodu práce uvedeno, představuje SO ORP Frýdlant nad Ostravicí. Tedy se jedná o umělé a účelově vytvořený region jakožto součást administrativního členění Česka (viz kapitola 4 Výběr zájmového území).

5.4 Formování regionální identity obyvatelstva

Formování regionální identity obyvatelstva je nikdy nekončící proces, jenž se může vztahovat k různým místům či komunitám, ke kterým si jedinec vytváří vztah, a to jak v lokalitě, kde se zrovna nachází, tak i v místě, které nikdy nenavštívil. I přesto, že se jedná o neustále se dějící proces, je třeba si uvědomit, že v rámci něj může docházet ke změnám lokalit či komunit, se kterými se daná regionální identita obyvatel pojí. Tedy, z pohledu jedince, dochází k formování jeho identity neustále, ale ve spojení s různými regiony či komunitami. Proto daná místa či skupiny, vzhledem ke kterým se identita formuje, opakovaně ztrácí a získávají obyvatelstvo. Pokud však dojde k dlouhodobému nepřetržitému vztahu mezi obyvateli a regionem, ve kterém žijí, pak se časem mezi nimi vytváří silnější vazby a může tak docházet ke intenzivnějšímu ztotožnění obyvatelstva s regionem či komunitou.

Tímto způsobem pak může vzniknout silná regionální identita obyvatelstva a lze tedy říci, že jedním z nejdůležitějších aspektů formování identity je čas. Postupně pak dochází k vývoji regionu/komunity a zároveň se také mění regionální identita obyvatel s ním spjatá. Na celý tento proces lze nahlížet z různých úhlů pohledů, protože prostředků a nástrojů, které ovlivňují popsané formování identity, je mnoho. V této kapitole budou vzhledem k tématu práce reflektovány právě ty prostředky formování regionální identity obyvatelstva, se kterými se lze setkat v rámci regionu Frýdlantska a jeho obyvatel.

Na vývoj regionu a s ním spojenou regionální identitou obyvatel lze tedy několika způsoby, například z hlediska krajinné ekologie a enviromentální geografie. Naskytá se totiž otázka, zda existuje vztah mezi proměnami krajiny a formováním regionální identity obyvatelstva. Tradiční oblasti v Česku se utvářely identifikací obyvatel s různými geografickými prvky a územními jednotkami. V Čechách se ve vědomí lidí vytvářela identita kupříkladu podle příslušnosti k historickým správním jednotkám, poté především s místy nesoucími národní (symbolickou) hodnotu. Na Moravě se pak jednalo hlavně o identifikaci s historickou zemí a také folklorními regiony, udržovanými tradicemi a poté nástupem industrializace. Tyto oblasti se vymezovaly i na základě společných kulturních znaků, stylu přetváření kulturní krajiny a také na základě pocitu sounáležitosti obyvatel s určitým typem krajiny specifickým pro daný region. V tom případě se pak stává krajina jakýmsi symbolem a tedy i prostředkem k formování identity obyvatelstva (Heřmanová, Chromý 2009). Lze tedy předpokládat, že vzhledem k umístění regionu Frýdlantska na území Beskyd, může zdejší krajina lidem také sloužit jako jeden z nástrojů identifikace s tímto regionem, který navíc nebyl ani podstatně zasažen procesem industrializace a nedošlo tak k narušení specifického rázu krajiny.

Tyto oblasti s relativně neporušenou a turisticky atraktivní krajinou bývají v mnoha případech regiony s velkým podílem chalupářů apod., tedy je zde výrazně zastoupen fenomén druhého bydlení. Častým příkladem takovýchto regionů jsou periferní oblasti (Chromý 2003), tedy lze v obou směrech opět mluvit o regionu Frýdlantska. Rozvoj objektů druhého bydlení bývá v perifériích významným prvkem a stabilizuje sídelní soustavu těchto oblastí. Pomáhá při formování identity regionu jednak pozitivně (udržování krajiny, architektonických hodnot) a jednak negativně (chatové oblasti narušují krajinu ekologicky a občas i esteticky) (Fialová, Vágner a kol. 2005). Tito chataři a chalupáři také pociťují určitou regionální či lokální identitu, která

pramení z dlouhodobé zkušenosti a aktivity v určitém regionu a silné regionální vědomí těchto subjektů druhého bydlení spojené s aktivitou a zodpovědností v daném území se pak stává pro lokalitu přínosem a právě tito „výletníci“ často vystupují jako iniciátoři identifikace s územím (Chromý 2003). Ovšem je nutné si uvědomit, že vztah subjektů druhého bydlení s místní komunitou může být někdy značně problematický a snadno se stane strůjcem dichotomie „my“ versus „oni“.

S touto dichotomií souvisí také problematika stereotypů, jejichž role je při formování identity na regionální úrovni nezanedbatelná. Stereotypy je možno popsat jako výpovědi hodnotící vlastní společnost (region, kulturu aj.) a jiné společnosti (resp. regiony, kultury apod.), zjednodušeně můžeme říct, že se jedná o předsudky. Právě uvědomění si odlišnosti sebe od ostatních, tedy hledání vlastních specifík v protikladu s jinými, je jedním ze způsobů hledání vlastní identity. Při zkoumání stereotypů lze rozlišit čtyři druhy podle Lehtonena (cit. v Průcha 2004):

- 1) jednoduchý autostereotyp - výpovědi typu: „*Myslím si, že my (náš region) jsme...*“
- 2) jednoduchý heterostereotyp - „*Myslím si o nich (obyvatelé konkrétní oblasti), že jsou ...*“
- 3) projektovaný autostereotyp - „*Myslím si, že oni (obyvatelé konkrétní oblasti) nás považují za...*“
- 4) projektovaný heterostereotyp - „*Myslím si, že oni (obyvatelé konkrétní oblasti) se považují za...*“

Obzvlášť na regionální úrovni často můžeme zaregistrovat druhý z typů, jednoduchý heterostereotyp (např. stereotypy o „Pražácích“, „vidlácích“). Příčinou těchto výpovědí mohou být odlišné životní hodnoty a styly mezi regiony s vyšší urbanizací a regiony venkova (Heřmanová, Chromý 2009). K těm bezpochyby patří i Frýdlantsko a je tudíž možné monitorovat rozsah výskytu stereotypů ve zdejší oblasti.

Již byla zmíněná některá specifika týkající se formování regionální identity v oblastech periférií. Byl popsán případ, kdy se v periferní oblasti vyskytuje relativně neporušená a atraktivní krajina a na formování identity se pak mohou podílet i subjekty druhého bydlení. Dalším specifíkem byl v případě periférií jakožto regionů venkova je zvýšený výskyt stereotypů, které rovněž ovlivňují míru identifikace obyvatel. Ovšem oblasti periférie, mezi které rovněž patří také Frýdlantsko, mají také další příznačné aspekty ovlivňující proces formování identity.

Nejprve je nutné si uvědomit, že jedním z nejdůležitějších předpokladů pro vysokou míru spjatosti s územím je dlouhodobější pobyt na daném území. Velmi často platí, že pozitivní vztah má člověk k místu svého narození. Tento vztah navíc zesílí, pokud jedinec své rodiště či okolí nikdy neopustí a nepozná tak jiné bydliště. V rámci problematiky regionální identity tedy zřejmě hrají velkou roli ve vztahu k regionu také rodáci, resp. lidé, kteří po celou dobu života žijí v obci současného bydliště⁴ (v případě regionálních rodáků to lze chápat tak, že cílem jakékoliv migrace bylo opět vždy místo v „rodném“ regionu).

Avšak periférie jsou velmi často příznačné právě vyšší mírou emigrace, což může být způsobeno jak posttotalitní tak i nastupující postindustriální transformací společnosti a s tím související vyšší nároky např. na mobilitu pracovní síly (Chromý, Skála 2010). Navíc je pro periférie typické „odsávání“ obyvatelstva centrálními oblastmi. Všechny tyto vlastnosti zřejmě jednak oslabují míru spjatosti s územím (odcházející obyvatelé), avšak na druhou mohou tyto vazby obyvatel k oblasti i prohlubovat (stávající obyvatelé). Obyvatelstvo, které zůstane na daném území, disponuje silnou regionální identitou, a velmi často se zapojuje do dění v regionu a napomáhá jeho rozvoji (Havlíček, Matušková 2002). Avšak jedinci, kteří odcházejí, ať už za prací, studiem apod., si pomalu utváří vztahy k jiným lokalitám a původní místo, resp. vazba na něj se může vytrácet. Původní (rodný) region se tak transformuje spíše na vzpomínkový či odpočinkový prostor (Zich 2003) a může se stát jen jedním z cílů druhého bydlení, popř. relaxace, především právě v periferních oblastech. Pro region Frýdlantska však není typické jen to, že se jedná o území periferní, avšak tato oblast je navíc patří mezi území s tradičním obyvatelstvem (viz kapitola 4.3 Tradiční region), které se většinou vyznačují silnější regionální identitou obyvatel danou určitou rodovou „zakořeněností“. Lze tedy porovnat, jak moc na formování regionální identity obyvatelstva působí dané území z hlediska své perifernosti (často příznačné slabou územní identitou obyvatel těchto oblastí) a oproti tomu z hlediska tradičně osídlené oblasti (příznačnější silnější vazbou obyvatel k území).

Takováto území s etnicky neporušeným prostředím nebo v menší míře zasažené civilizačními procesy, bývají příznačná určitými typickými charakteristikami, např. zdejšími stavbami (náboženské objekty apod.), zvyky (karnevaly, oslavy narození dítěte aj.), které se mezigeneračně dědí. Tyto materiální a duchovní výtvoř „prostých lidí“

⁴ Termín „rodák“ je pro tuto práci vymezen na základě kategorie „rodák“ použité při SLDB 2001 (ČSÚ 2006)

jsou součástí tzv. lidové kultury, jejíž část zahrnující slovesné, hudební, dramatické a taneční projevy, nazýváme folklór (Heřmanová, Chromý a kol. 2009). Tuto kulturu můžeme označit za tradiční a je vždy spojená jak s kulturním, tak s přírodním prostředím, především ji pak ovlivňuje místní společenský a polohový vývoj. Avšak připomíná nejen historický vývoj, ale díky své jedinečnosti a originalitě v každém území (občas dochází k podobnosti) tradiční kultura utváří také jádro různých například místních či regionálních identit.

Dalším jevem souvisejícím mimo jiné s historií a územní identitou obyvatel je dědictví, neboť lidské identity jsou hluboce ovlivněné porozuměním dějinám a minulostí. Dědictví, jak kulturní tak přírodní, je obvykle spojováno s ekonomickým využitím a rozvojem turismu. Turismus je také jedním z prvků procesu vytváření identity. Tvoří jednu z cest, jak image může pomoci začlenění do mezinárodní komunity, popřípadě na něj lze pohlížet jako na potenciální možnost jak přispět k rozvoji ekonomicky slabší (periferní), avšak na dědictví bohatší oblasti (viz dále). Hodnoty dědictví jsou však neustále ohrožovány jak přirozenými procesy (přírodní podmínky; např. chátření), tak i změnami životního stylu, transformací společnosti či ekonomickými podmínkami (např. úpadek či zánik tradičních řemesel, obhospodařování krajiny) a proto, aby se zachovaly zděděné hodnoty pro další generace, by se mělo dědictví chránit. Jde o to zabránit vývoji, který by ho nepříhodně postihl, a adekvátně ho využít s ohledem na potřeby současné společnosti (Heřmanová, Chromý a kol. 2009).

Zmíněný ekonomický vývoj a celková situace určité oblasti může také reflektovat sílu regionální identity komunity daného území. Pokud mají regiony silnou regionální identitu svých obyvatel, pak v případě ekonomické nestability dochází k podpoře a setrvání obyvatel. Tyto oblasti jsou typické přistěhovalectvím lidí, kteří se zde chtějí usadit, žít zde, často z nemateriálních důvodů. Regiony s oslabenou regionální identitou obyvatelstva jsou pak ve stejné situaci typické spíše odchodem obyvatelstva. Při zkoumání fenoménu regionální identity je však nutné ji posuzovat také v souvislosti s vývojovými trendy současné společnosti, která se mění z „tradiční“ na „moderní“. Jak píše Zich (2007), pro takto situovanou společnost jsou příznačné mnohé změny včetně opouštění tradic či zeslabení vazeb na určitou lokalitu, region. Prostorová mobilita za prací, zábavou apod. je příčinou změny způsobu života, kdy je stále běžnější nevázanost lidí na určitou lokalitu či místo. Člověk pak může pociťovat totožnost s více místy a regionální identita původní lokality slábné. Tento proces na druhou stranu může

přispívat k vyšší flexibilitě člověka a napomáhá ke snazším řešením různých vlastních ekonomických či sociálních problémů. Je tedy otázkou, zda silná regionální identita nevyjadřuje jakýsi konzervatismus, který pak brání řešení složitých sociálních problémů regionu (Zich 2007), například nedostatek pracovních příležitosti.

Územní identita tedy může vytvářet jakousi migrační bariéru a zároveň být prostředkem při rozvoji regionu (Raagmaa 2002). Periferní oblasti pak díky své mírné zaostalosti a alternativnosti vzhledem k urbánním regionům nabízejí prostor k udržování významných prvků regionální identity (Chromý, Skála 2010). Různá specifika plynoucí z kulturních a přírodních odlišností je pak možné využít právě při rozvoji periferních území či k vytváření jedinečných identit těchto oblastí, kupříkladu tzv. destinační identity. Ta je důležitá k zajištění konkurenceschopnosti regionu v oblasti cestovního ruchu, který je v některých případech jedinou možností k ekonomickému posílení periferní oblasti.

5.5 Percepce

Dříve, než budeme moci v kapitole 6 *Metody a průběh dotazníkového šetření* rozvést metody, pomocí nichž byl proveden analytický výzkum, je potřeba seznámit se s jedním z ústředních témat behaviorální geografie a tím je subjektivní vnímání (percepce) geografického prostoru. Toto téma, jakožto mnoho dalších (vytváření postojů, prostorová představivost) bylo dlouho považován za nevědecké. Příčinou tohoto pojetí bylo obtížné exaktní vyjádření zmíněných pojmů. Tento způsob myšlení se však zásadně změnil s nástupem behaviorismu, z něhož behaviorální geografie vychází, který tvrdí, že většinu z činností člověka lze chápat jako projevy chování a toto chování je možné vědecky pozorovat. Předmětem zkoumání behaviorálních geografů jsou tedy procesy, jako je percepce, vytváření postojů a prostorová představivost, a jejich vědecké zdokumentování (Toušek, Kunc, Vystoupil a kol. 2008).

Lidé se každodenně pohybují v geografickém prostoru a aniž by si to uvědomovali, každý z nich si o něm svými zkušenostmi vytváří svou osobní představu, a proto de facto všichni vidí reálný svět okolo sebe jinak. Každý tedy nějak zkoumá své okolí a stává se tak, dá se říct, geografem (Siwek 2006). Pro různé jedince má pak jejich okolí odlišný význam a prostor se tak diferencuje a může dostávat určité dodatečné rozměry. Tento proces, kdy se geometrický, eukleidovský prostor kolem nás stává, připsáním různých významů, vícerozměrným, popisuje fenomenologie, která je také

využívaná behavioralisty. Tato filosofická metoda připouští intuitivní poznávání tam, kde selhává měření a je tak výborná při popisování reálného světa (Siwek 2006).

Behaviorální geografové totiž nevnímají svět jen jako soubor faktů a objektů, ale jako systém různých vztahů mezi okolím a člověkem. Tyto vzájemné relace mezi krajinou a lidmi lze z pohledu subjektivního vztahu člověka ke konkrétnímu prostoru zhodnotit i pojmy amerického geografa čínského původu Yi-Fu Tuana (1976); topofília značí prostor kladně působící na člověka a topofobia oproti tomu prostor působící na člověka záporně.

Po seznámení se stěžejními pojmy a procesy lze již definovat samotný termín percepce, k čemuž je vhodné odcitovat českého geografa významně se zabývajícím teorií percepce. Siwek (2006) tento pojem definuje jako: „*obraz okolního světa, který si každý člověk svým sobě vlastním způsobem vytváří na základě své zkušenosti.*“ Obraz okolního světa představuje jakousi mapu, která je základním zdrojem při orientaci a rozhodování každého člověka, a to i přesto, že se velmi často liší od skutečné reality. Člověk si totiž tyto mapy vytváří podle významnosti, jež různým místům či lokalitám, v daném prostoru přisuzuje a nikoliv podle objektivní skutečnosti. Ta je totiž pro většinu lidí ve chvíli rozhodování neznámá, a tak je jím podkladem k rozhodování subjektivní znalost okolí obsažená právě v těchto mapách (Voženílek 1997).

Jak již bylo uvedeno, různí lidé připisují prostoru odlišný význam a prostor se tak stává vícerozměrným. Vzhledem k tomu, že subjektivním vnímáním vznikají v myslích jedinců jakési mapy právě na základě přisuzování intenzity významů různým objektům či lokalitám, stává se subjektivní percepce jedním z nejdůležitějších dodatečných rozměrů geografického prostoru (Siwek 2006). Zmíněné mapy, které, jednoduše řečeno, nosíme všichni ve svém mozku a celý život je doplňujeme a zpřesňujeme, se nazývají mentální neboli kognitivní. Podrobněji budou popsány v kapitole 6.2 *Mentální mapy*.

6 Metody a průběh dotazníkového šetření

Stěžejní geografickou metodou při vypracování této diplomové práce byl terénní výzkum prováděn dotazníkovým šetřením. Při tvorbě dotazníků, následném zpracování odpovědí respondentů a analýze získaných výsledků, byl výzkum inspirován několika prameny, z nichž jako zásadní lze uvést díla *Vědomí slezské identity v mentální mapě* (Siwek, Kaňok 2000), ve kterém byl proveden podobný výzkum zabývající se slezskou identitou obyvatel v české části Slezska a článek *Cultural-geographical aspects in the development of borderland peripheries: an analysis of selected elements of territorial identity among residents of the Sušicko region* (Chromý, Skála 2010), pojednávající o územní identitě obyvatel Sušicka. V neposlední řadě byly nápomocny také zkušenosti a poznatky z bakalářské práce *Regionální identita obyvatelstva žijícího na pomezí dvou kulturně-historických regionů* (Peter 2011), kde byla tato metoda výzkumu také použita.

6.1 Terénní šetření

Terénní výzkum regionální identity obyvatel správního obvodu obce s rozšířenou působností Frýdlant nad Ostravicí proběhl ve dnech 14.-24. března 2011. Při průzkumu byli oslovováni lidé, jejichž trvalé bydliště se nacházelo v obcích spadajících do zmíněného správního obvodu. Respondenti vyplňovali dotazník, který je uveden v příloze 1 této práce. Měli tedy za úkol odpovědět na 21 otázek a zakreslit mentální mapu. Data pořízená zpracováním odpovědí na většinu otázek v dotaznících, doplněná o poznatky z neformálních rozhovorů s respondenty, pak byla použita v tomto textu k reflexi individuálních identit respondentů, jejich vztahu k regionu a dalších složek regionální identity místní populace.

Při terénním šetření bylo zodpovězeno celkem 238 dotazníků. Vzhledem ke stavu obyvatelstva k 26.3.2011 (ČSÚ 2011a), kdy žilo v obcích zájmového území 23 434 obyvatel, na otázky odpovědělo tedy 1,02 % celkové populace. Výběr respondentů byl prováděn na základě náhodného a kvótního výběru (dle pohlaví, věku a trvalého bydliště), čerpajícího z dat o strukturách zdejší populace dostupných v době konání šetření (viz příloha č. 2). Výběr měl tvořit podmínky při selekci obyvatel tak, aby se v každé z obcí Frýdlantska účastnilo šetření alespoň 1 % z celkové tamní

populace a zároveň byla respektována shoda věkové skladby respondentů zmíněné oblasti s věkovou strukturou všech obyvatel tohoto regionu.

Vzhledem k tomu, že součástí dotazníků, na který respondenti odpovídali, byla konstrukce mentální mapy, je třeba tuto metodiku výzkumu oproti „jednoduchému odpovídání na otázky“ dále přiblížit.

6.2 Mentální mapy

Jak již bylo řečeno, mentální či kognitivní mapy jsou, zjednodušeně, představy člověka o okolním světě ve formě map uložených v jeho vědomí, kde dochází po celý život k jejich doplňování či zpřesňování, avšak i deformování až zapomínání. Obsahují to, co daný jedinec považuje ve svém prostředí za nejvýznamnější (nikoliv objektivní skutečnosti), a tak se většinou (více či méně) liší od reality. Její přesnější definice se liší dle vědních oborů, které mentální mapy využívají. V rámci české geografie je většinou interpretována definice Dušana Drbohlava (1991): *„mentální mapa je grafické (kartografické nebo schématické) vyjádření představ člověka o geografickém prostoru, nejčastěji o jeho kvalitě nebo uspořádání.“*

Mentální mapy se nejčastěji rozdělují podle vztahu vyšetřovaného jevu k objektivní realitě do dvou skupin; preferenční a komparativní.

V případě prvního typu, jež Drbohlav (1991) označuje podle autora Roberta Gouda za „gouldovský“, se jedná o mapu preferencí, u nichž nelze hodnotit míru shody se skutečností, správnost či nějak porovnávat s realitou. Tato mapa je chápána jako obraz atraktivity a lze ji tak použít například pro zjišťování ideálního místa v libovolném území, sídle, většinou pro trvalé bydlení či zaměstnání (Siwek 2006). Při konstrukcích těchto kognitivních map se využívá různých kartogramů, izolinií apod.

Druhým typem, označovaném za „lynchovský“, podle průkopníka Kevina Lynche, je mapa vztažena k realitě a je možné proto hodnotit její správnost a shodnost se skutečností. Jde o zobrazení prostoru, vyjadřující jedincovo vnímání rozsahu, umístění apod. Komparativní mentální mapa je tedy vhodná k určování úrovně znalosti či představy o určitém geografickém prostoru (Drbohlav 1991). Mentální mapu v tomto případě reprezentuje přímo konkrétní náčrtek, ohraničení prostoru apod. Tento typ kognitivní mapy je také součástí terénního šetření v této práci, resp. součástí dotazníků. Mapy zakreslené respondenty znázorňují jejich subjektivní vnímání prostorového

umístění regionu Frýdlantska. Poté lze tyto představy vyhodnotit na základě srovnání (tj. komparace, odtud název mapy).

Každý z respondentů obdržel mapu znázorňující okolí Frýdlantu nad Ostravicí o rozsahu 55 x 65 km, do které měl zaznamenat, jakou má představu o prostorovém rozložení regionu Frýdlantska tak, jak ho subjektivně vnímá on sám. Tedy jedinými zdroji dotazovaných byly jejich osobní dojmy a životní zkušenosti.

Mentální mapa se u každého člověka věkem mění, její komplexnost vypadá v mladém věku odlišně než u téhož člověka v pokročilejším věku. Svou rolí hraje samozřejmě i vzdělání lidí apod. Je tedy nutné nákresy map shromáždit tak, aby byl získaný vzorek reprezentativní, což je zajištěno vhodným výběrem respondentů (viz kapitola 6.3 Výběr a charakteristika souboru respondentů a příloha č. 2). Analýza nákresů pak umožňuje reflektovat převládající představu o prostorovém vymezení zájmového území u zdejší populace.

Konkrétní výsledné komparační mapy Frýdlantska byly vytvořeny programem ArcGis 9.3 postupem, jenž bude velmi zjednodušeně naznačen. Nejprve bylo nutné mentální mapy respondentů digitalizovat (naskenovat) a označit charakteristickými znaky respondentů, jenž byly při analýze map rozlišovány. Poté byla vytvořena polygonová vrstva odpovídající zakreslené hranici regionu. Tomuto polygonu byly prostřednictvím atributové tabulky přiděleny odpovídající hodnoty a následně na základě kvótního výběru označení map (charakteristikami respondentů, viz výše) pomocí několika ArcGisových funkcí vytvořeny dílčí vrstvy, s kterými již bylo možné pracovat. V případě určitého zkoumaného znaku obyvatelstva pak byly vrstvy, jimž daný znak odpovídal, sečteny a z těchto součtových vrstev pak vznikla vrstva výsledná. Pomocí dalších funkcí bylo možné vždy vytvořit rastrové vrstvy Frýdlantska, které odpovídaly průnikům dílčích vrstev podle 25 %, 50 % a 75 % respondentů.

Samozřejmostí je, že pokud zvýšíme procento (počet) respondentů, z jejichž mentálních map se vytváří průnik, pak se bude část společná všem těmto mapám zmenšovat a opačně. Za nejvíce vypovídající hodnotu průniku a tedy shodnosti respondentů, byla zvolena hodnota mediánová. Ta, jednoduše řečeno, interpretuje v tomto případě hranici regionu tak, že 50 % respondentů si představuje daný regionu vzhledem této hranici rozsáhlejší a dalších 50 % naopak. V několika případech byly použity také hranice, jimž odpovídal průnik 25 % či 75 % mentálních map respondentů.

6.3 Výběr a charakteristika souboru respondentů

Výběr respondentů byl, jak již bylo uvedeno, proveden na základě kombinace kvótního a náhodného výběru. Kvóty charakteristik respondentů byly stanoveny na bázi přístupných dat o celkové struktuře obyvatelstva SO ORP Frýdlant nad Ostravicí. Snahou bylo respektovat při výběru dotazovaných dané podmínky a zároveň zachovat podíl obyvatel vybraných v jednotlivých obcích, tj. aby v každé obci regionu Frýdlantska tvořila skupina respondentů cca 1 % ze skutečné celkové tamní populace. Cílem tak bylo ve zkoumané oblasti zajistit reprezentativní vzorek odpovědí respondentů. Vzhledem k tomu, že dotazníkové šetření bylo realizováno již k vypracování bakalářské práce *Regionální identita obyvatelstva žijícího na pomezí dvou kulturně-historických regionů* (Peter 2011) byla struktura respondentů konstruována na bázi dat, které byly dostupné v době průzkumu, tzn. že se údaje lišily od výsledků SLDB 2011, které ještě nebyly k dispozici. Použitá data spolu se strukturou respondentů a zjištěnými rozdíly jsou k dispozici v příloze č. 2.

V této práci jsou charakteristiky respondentů srovnávány již s výsledky census z roku 2011, který byl realizován přibližně ve stejnou dobu jako terénní šetření. Lze tak více podchytit případné odlišnosti struktury dotazovaných vůči struktuře celkové populace přesně v dobu konání průzkumu.

V následujících tabulkách je tedy uveden souhrn základních údajů dotazovaných se zaměřením na stanovené kvóty a výběrem vzniklé rozdílnosti mezi kvótní strukturou respondentů a tomu odpovídající strukturou všech obyvatel správního obvodu ORP Frýdlant nad Ostravicí v době realizovaného šetření.

Tyto charakteristiky pak mohou při hodnocení výsledků terénního šetření deklarovat různorodost odpovědí v závislosti na různé struktuře odpovídajících.

Jedna z kvót, které ovlivnily výběr respondentů, byla podíl cca 1 % dotazovaných vzhledem k celkovému počtu obyvatel každé obce. I po upřesnění aktuálního počtu obyvatelstva je tato podmínka přibližně zachována (viz tab. 2).

Tab. 2: Podíl respondentů v jednotlivých obcích SO ORP Frýdlant nad Ostravicí

Podíl respondentů v jednotlivých obcích			
název obce	celková populace (k 26.3.2011)	počet respondentů	podíl (%)
Bílá	290	3	1,03
Čeladná	2 512	24	0,96
Frýdlant nad Ostravicí	9 667	100	1,03
Janovice	1 896	19	1,00
Kunčice pod Ondřejníkem	2 125	21	0,99
Malenovice	636	6	0,94
Metylovice	1 605	17	1,06
Ostravice	2 307	23	1,00
Pržno	991	10	1,01
Pstruží	866	10	1,15
Staré Hamry	539	5	0,95
celkem	23 434	238	1,02

(Zdroj: ČSÚ 2011c, dotazníkové šetření; vlastní výpočty na základě primárně získaných dat)

Podíl dotazovaných mužů a žen je vzhledem ke skutečnému stavu obyvatelstva nepatrně nevyvážený s menší převahou mužů. Avšak vznikla pouze malá odchylka, kterou nelze považovat za diskvalifikující chybu. Totéž platí v případě dodržování shody věkové struktury celkové populace a dotazovaných, kde je sice maximální odchylka této kongruence až 1,19 %, ovšem vzhledem k počtu respondentů ani tato odchylka nehraje téměř žádnou roli. Dokonce se při dotazníkovém šetření podařilo relativně zachovat i shodu týkající se rozdělení respondentů a celkové populace podle kategorií nejvyššího dosaženého vzdělání (viz. tab. 3,4,5), což však neplatilo při zpracovávání práce *Regionální identita obyvatelstva žijícího na pomezí dvou kulturně-historických regionů* (Peter 2011), kde byly použity údaje ze SLDB 2001 a odchylka byla velmi výrazná. Tuto značnou diferenci ve struktuře obyvatel podle nejvyššího dosaženého vzdělání zájmového území při SLDB 2001 a při SLDB 2011 lze označit za potenciální možnost k dalšímu výzkumu, avšak to není předmětem této práce. Čtenář si jen může udělat představu dle následující tabulky a příložené přílohy č. 2. I vzhledem k tomuto lze díky aktuálnějším datům říci, že se reprezentativní vzorek opravdu získat podařilo.

Tab. 3: Základní charakteristiky souboru respondentů - pohlaví

	pohlaví		počet celkem
	muži	ženy	
SO ORP Frýdlant n. O. (k 26.3.2011)	11 553	11 881	23 434
SO ORP Frýdlant n. O. (%)	49,30	50,70	100,00
Soubor respondentů	123	115	238
Soubor respondentů (%)	51,68	48,32	100,00
Rozdíl (%)	-2,38	2,38	0,00

(Zdroj: ČSÚ 2011d, dotazníkové šetření; vlastní výpočty na základě primárně získaných dat)

Tab. 4: Základní charakteristiky souboru respondentů - věk

	věk						počet celkem
	15 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 64	65 +	
SO ORP Frýdlant n. O. (k 26.3.2011)	2 792	3 035	3 591	3 157	3 514	3 869	19 958
SO ORP Frýdlant n. O. (%)	13,99	15,21	17,99	15,82	17,61	19,39	100,00
Soubor respondentů	36	39	40	37	42	44	238
Soubor respondentů (%)	15,13	16,39	16,81	15,55	17,65	18,49	100,00
Rozdíl (%)	-1,14	-1,18	1,19	0,27	-0,04	0,90	0,00

(Zdroj: ČSÚ 2011d, dotazníkové šetření; vlastní výpočty na základě primárně získaných dat)

Tab. 5: Základní charakteristiky souboru respondentů - nejvyšší dosažené vzdělání

	Vzdělání				počet celkem
	základní	střední	úplné střední	vysokoškolské	
SO ORP Frýdlant n. O. (k 26.3.2011)	3 270	6 742	6 512	2 674	19 198
SO ORP Frýdlant n. O. (%)	17,03	35,12	33,92	13,93	100,00
Soubor respondentů	36	86	79	37	238
Soubor respondentů (%)	15,13	36,13	33,19	15,55	100,00
Rozdíl (%)	1,91	-1,02	0,73	-1,62	0,00

(Zdroj: ČSÚ 2011d, dotazníkové šetření; vlastní výpočty na základě primárně získaných dat)

Jednou ze specifických skupin obyvatelstva, jejíž regionální identita a celkové vazby na region či místo bydliště bývají často odlišné oproti zbývajícím částem obyvatel, jsou rodáci. Právě jejich specifika budou v některých případech v empirické části této práce deklarována a je tedy nutné reflektovat jejich podíl v celém souboru respondentů a porovnat tyto údaje také s podílem rodáků v celkové populaci Frýdlantska (viz tab.6, 7).

Tab. 6: Podíl rodáků v celém souboru respondentů

	Délka pobytu v obci				
	od narození	větší část života	kratší část života	krátce	celkem
Soubor respondentů	82	78	61	17	238
Soubor respondentů (%)	34,45	32,77	25,63	7,14	100,00
	44,54	27,73	21,85	5,88	100,00
Soubor respondentů	106	66	52	14	238
	Délka pobytu v regionu				
	od narození	větší část života	kratší část života	krátce	celkem

(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Tab. 7: Podíl rodáků v celkové populaci SO ORP Frýdlant nad Ostravicí

	počet rodáků	počet obyvatel
SO ORP Frýdlant n. O. (k 26.3.2011)	10 182	23 434
SO ORP Frýdlant n. O. (%)	43,45	100,00

(Zdroj: ČSÚ 2011e)

Interpretovaná data naznačují, že podíl rodáků v souboru respondentů je o cca 10 % nižší, než je jejich skutečný stav vzhledem k celkovému počtu obyvatel. Nicméně v případě regionálních rodáků (viz níže) je zmíněné procento takřka shodné, což při zkoumání odpovědí respondentů vytvoří celkem porovnatelný reprezentativní vzorek (dále v textu bude vždy, pokud to kontext bude vyžadovat, uvedeno, zda se jedná o rodáka regionálního, tj. občan žijící od narození na území Frýdlantska, nebo rodáka, tj. občan žijící od narození v obci svého současného bydliště).

7 Analýza dat terénního šetření

7.1 Identita zemská vs. národní

Jak již bylo v úvodu naznačeno, o jisté zdokumentování stavu územních identit lidí je snaha i při probíhání censů. Při nedávném Sčítání lidu, domů a bytů 2011 byla otázka identity řešena kolonkou „Národnost“. Je však nutné upozornit na pár aspektů zkreslujících tyto statistiky.

Mnoho lidí, jak autor práce sám při terénním šetření přesvědčil, nerozlišuje mezi pojmy občanství a národnost a předpokládá, že do sčítacích formulářů je nutné vyplnit to, co mají uvedeno v úředních dokumentech. Národnost *česká* pak často nekoresponduje s jejich vlastním přesvědčením o zemské příslušnosti. Další příčinou zkreslení získaných dat je také nedostatečná „obsáhlost“ pomocí samotného pojmu národnost. Tu lze označit za typ identity národní, avšak mnoho přesvědčených Moravanů či Slezanů svou identifikaci s Moravou a Slezskem nestylizuje do identity národní a vnímají identitu *moravskou* a *slezskou* pouze jako identitu zemskou. Proto svou identitu do kolonky „Národnost“ nevedli.

V dotazníkovém šetření pro tuto práci byly otázky pokládány tak, aby nesměřovaly jen k identifikaci s národem a právě na základě takto získaných dat je možné pak určit skutečný stav regionální identity. Vzhledem k tomu, že SLDB 2011 probíhalo přibližně ve stejnou dobu jako tento průzkum, lze získané výsledky porovnat právě s daty z censu. Při této komparaci je třeba mít na zřetel, že respondenti měli možnost identifikovat se s jakýmkoli územním celkem. Tyto možnosti však nebudou součástí této analýzy, ve které budou popisovány jen čtyři identity, jež byly uvedeny v obou případech.

Uvedena tabulka reflektuje právě popsany deficit statistických dat z censu z pohledu územních či skupinových identit. Obyvatele regionu, z výše popsaných důvodů, nevyplňují sčítací archy SLDB podle toho, jaká identita u nich převažuje a v sekci „Národnost“ uvádí *česká*. Právě zpracování primárně získaných dat deklaruje faktickou příslušnost respondentů ne k české národnosti (také identita definovaná mimo jiné i prostorem), avšak k identitě vztahující se k menším regionům.

Tab. 8: Porovnání národnostní struktury obyvatelstva SO ORP Frýdlant nad Ostravicí s identifikací respondentů z téže oblasti s vyššími územními celky

SO ORP Frýdlant nad Ostravicí						
Národnostní struktura obyvatelstva (na základě sekundární dat SLDB 2011)			rozdíl	Identifikace respondentů s územními celky (data získaná primárně autorem při dotazníkovém šetření)		
národnost	počet	%	%	%	počet	z toho se považují za
	23 434	100,00	-	100,00	238	
česká	16 170	69,00	- 40,01	28,99	69	Čech
moravská	880	3,76	47,92	51,68	123	Moravan
slezská	76	0,32	7,66	7,98	19	Slezan
slovenská	373	1,59	- 0,33	1,26	3	Slovák
maďarská	8	0,03	-	5,88	14	obyvatel Frýdlantska
německá	10	0,04	-	1,26	3	Moravskoslezan
polská	22	0,09	-	0,84	2	Valach
romská	2	0,01	-	0,42	1	Lach
ruská	9	0,04	-	0,42	1	obyvatel Ostravska
ukrajinská	8	0,03	-	0,42	1	Čechoslovák
vietnamská	4	0,02	-	0,42	1	Ir
neuveďeno	5 437	23,20	-	0,42	1	obyvatel obce

(Zdroj: ČSÚ 2011a, dotazníkové šetření; vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

V rámci konkrétních historických zemí lze říci, že výrazněji převažuje identifikace obyvatel s historickou zemí Moravou, resp. Moravany, v menší míře ji pak lze registrovat i se Slezskem. To potvrzuje předpoklad uvedený v kapitole 4.1 *Hranice dvou historických zemí* o tom, že spjatost lidí se Slezskem v této oblasti není tak výrazná. Jedním z důvodů tohoto jevu může být zmíněný fakt, že tato historická země byla na dlouho dobu institucionálně součástí jiných územních celků a povědomí o ní výrazně zesláblo.

Pokud tyto údaje porovnáme s odpovědí na dotaz, jakou národnost uvede respondent při SLDB 2011, pak se víceméně potvrdí předchozí úvahy. Každý z respondentů, který se považuje především za Čecha, uvedl i v rámci censu svou národnost *českou*. Avšak jen 40 % dotazovaných, kteří se považují za Moravany, uvedli tuto identitu i při SLDB 2011 a zbývající zvolili opět možnost *česká*. Při vyhodnocování Slezanů, ve smyslu lidí považujících se za Slezany, bylo toto číslo ještě menší a celých 80 % respondentů spjatých se Slezskem uvedlo národnost *českou*.

Sčítání lidu, domů a bytů 2011 poprvé v historii těchto censů umožnilo přihlásit se ke dvěma národnostem a při dotazování respondentů byl tento fakt vždy zdůrazněn. Důsledkem pak bylo, že celá čtvrtina respondentů z řad těch, kteří se považují za

Moravany a při censu v roce 2001 uvedli národnost českou, tak při SLDB 2011 uvedli sice opět národnost českou, avšak k ní navíc ještě moravskou. Dotazování považující se za Čechy, Slezany apod. takovou možnost nevyužili.

Co se týče „historicko-geografické“ správnosti odpovědí respondentů, pak lze říci, že více než polovina (52 %) odpovědělo, vzhledem k faktické hranici historických zemí, relativně správně. Správně myšleno v tom smyslu, že mají jakési povědomí o tom, v jaké historické zemi se nachází. Tedy respondenti z moravské strany správného obvodu odpověděli, že se považují za Moravany, lidé ze Slezska za Slezany a obyvatelé moravsko-slezských obcí se považují za Moravany, Slezany či „Moravsko-Slezany“. Nejsilnější povědomí o své příslušnosti pak mají respondenti z ryze moravských obcí. Bez mála dvě třetiny (65 %) z nich odpovědělo, že se považují za Moravany. Obyvatelé Frýdlantu nad Ostravicí, Starých Hamer a Ostravice (tj. moravsko-slezské obce) se z 53 % považují za Moravany či Slezany (48 %, resp. 5 %) a nejmenší počet relativně správných odpovědí byl v obcích na slezské straně řeky Ostravice, kdy jen 23 % dotazovaných odpovědělo, že se považují za Slezany.

Obdobné výsledky lze interpretovat při výběru odpovědí skupiny obyvatel, jež v tomto regionu žijí od narození, tedy rodáků. Tato část populace mívá častěji silnější povědomí o své příslušnosti k daným historickým zemím, jež bývá dána mezigeneračním předáváním zkušeností v lokalitě bydliště a také samozřejmě vlastním vnímáním okolního prostředí, které na rodáky zřejmě působí s větší intenzitou než další části populace. Vzhledem k tomu, že celkově 52 % respondentů (viz výše) odpovídalo ohledně své příslušnosti k historickým zemím relativně správně, pak lze deklarovat zmíněné silnější povědomí u rodáků z regionu, jichž odpovědělo správně přes 64 % z jejich celkového počtu v řadách respondentů. Výrazné rozdíly mezi respondenty z pohledu místa jejich bydliště lze spatřit i u rodáků. Téměř 87 % ze všech rodáků žijících na Moravě odpovědělo, že se považují za Moravany. Toto číslo významně reflektuje výše zmíněné diference mezi povědomím rodáků a respondentů, jež v regionu nežijí od narození, a to především na moravské straně zájmového území. V rámci obcí moravsko-slezských (tj. Frýdlant nad Ostravicí, Staré Hamry, Ostravice) je toto procento také vysoké (62 %), avšak rozdíl vzhledem ke všem respondentům není tak nápadný. Ovšem z hlediska rodáků žijících v ryze slezských obcích jsou porovnávané diference již zřetelnější, neboť 43 % ze všech respondentů, kteří na slezské straně Frýdlantska pobývají od narození, se považuje za Slezany, což je vzhledem k podílu všech takto odpovídajících k celému souboru respondentů relativně vysoké číslo.

Tyto statistiky je však nutné vnímat s opatrností, neboť nelze objektivně zhodnotit respondenty, kteří se považují za Čechy. V rámci národa je to samozřejmě korektní a i přesto, že dotyční například mají správnou představu o tom, zda jsou Moravané či Slezané, tak větší sounáležitost cítí s národem a proto ho při odpovědích preferují.

Podstatné je, že identita zemská, především v obcích na Moravě, je silnější než identita národní (tab. 8). Během censů tento fakt nebylo možné zohlednit, avšak terénním šetřením a získáním primárních dat je tato skutečnost deklarována.

7.2 Náchyllost k migraci

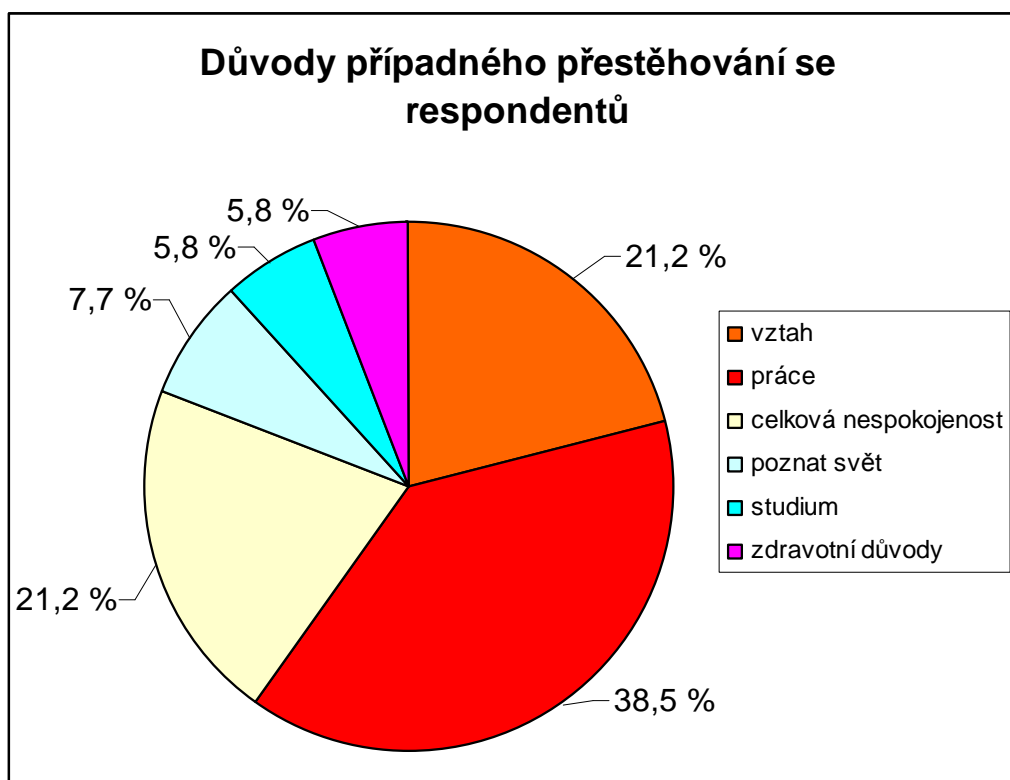
O velmi silné regionální identitě obyvatelstva regionu Frýdlantska svědčí především analýza dat získaných z odpovědí na otázku „*Uvažujete někdy o přestěhování se?*“, tedy podchycení stavu a případné příčiny náchylnosti k migraci. Následující schéma s přehledem reflektuje intenzitu vazby obyvatel ke svému území.

Uvažuji, že se přestehuji.

Obr. 4: Míra náchylnosti respondentů k přestěhování
(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Lze tedy říci, že existují silná pouta respondentů k danému území a celé čtyři pětiny dotazovaných by místo svého bydliště neměnilo. V rámci odpovědí na tuto otázku pak měli kladně odpovídající uvést důvod a místo, kam by se popřípadě přestěhovali. Hned na úvod je dobré zmínit, že pět respondentů, kteří by se rádi v budoucnu měnili místo bydliště, by tak učinili v rámci regionu Frýdlantska a tento region by tedy neopustili. Lze tedy zvýšit počet odpovědí *Ne* na celých 81 % respondentů. Data získaná analýzou dalších odpovědí interpretuje grafické znázornění

Obr. 5: Důvody přestěhování dle odpovědí respondentů
(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Graf přehledně deklaruje hlavní důvody případné migrace, tak jak je uvedla dotazovaná část obyvatel. Tedy 39 % z nich by se přestěhovalo na jiné místo kvůli zisku (změně) zaměstnání. Je příhodné také podotknout, že více než polovina z těchto respondentů by se nejradyji za prací přestěhovala jen v rámci Moravskoslezského kraje, což lze odůvodnit jistou vysokou spjatostí těchto lidí s poněkud širším okolím regionu, v tomto případě krajem. Z hlediska této problematiky, tedy migrace za prací, je nutné se opět zmínit o odpovědích specifické sociální komunity, tedy rodáků. Vzhledem k odpovědím, zda-li uvažují nad přestěhováním, se podíl rodáků kladně odpovídajících de facto nezměnil a je téměř totožný s podílem zjišťovaným v rámci celé skupiny respondentů, tedy 21 % rodáků (myšleno z regionu; v rámci rodáků, žijících od narození v místě bydliště, je toto číslo nepatrně vyšší; 25 %) uvažuje nad přestěhováním se. Tento údaj nedeclaruje vyšší spjatost s územím než u ostatních, jak tomu u rodáků bývá (viz kapitola 5.4 Formování regionální identity obyvatelstva). Celková spjatost s územím je ovšem vzhledem k odpovědím všech respondentů v rámci stěhování se i tak vysoká, takže nelze mluvit o nějakém zřetelnějším rozdílu mezi rodáky a ostatními respondenty a v obou případech lze tedy mluvit o silnějším pocitu sounáležitosti s daným regionem. Ovšem mnohem významnějším jevem jsou u rodáků důvody, díky kterým by uvažovali nad přestěhováním. Jak již totiž bylo naznačeno,

lidé, žijící na území Frýdlantska od narození, by měnili své místo bydliště kvůli pracovním příležitostem, a to celých 64 % z těch, jež uvažují nad přestěhováním. Z pohledu rodáků, kteří žijí ve své obci již od narození, je toto číslo ještě vyšší a týká se dokonce 75 % z nich. Tento fakt, jak bylo uvedeno, je procentuálně vyjádřený podíl jen ze čtvrtiny celkového počtu rodáků a nemůže tak deklarovat jakékoliv antipatie všech občanů žijících zde od narození. Avšak vzhledem k tomu, že tito lidé svůj region většinou dobře znají a mají s ním citelnější vazby, lze říct, že díky nim je možné lépe poukázat na dlouhodobý problém této oblasti, kterým je nedostatek pracovních příležitostí. Názory rodáků de facto potvrzuje i velká část respondentů, jež uvažují nad přestěhováním (obr. 5).

Dalšími důvody, proč by dotazovaní měnili bydliště, byly vztah a celková nespokojenost s místem bydliště (obě možnosti po 21 %). V rámci vztahu zřejmě není důvodem vystěhování jen region Frýdlantska, avšak i republika jako celek, protože 65 % z těch, kteří by se kvůli vztahu odstěhovali, by tak učinilo na území Moravskoslezského kraje, ale zbývajících 45 % by volilo možnost mimo ČR. Tento faktor je citelný také v případě přestěhování z důvodů celkové nespokojenosti. Třetina z takto odpovídajících je zřejmě nespokojena jen s nejbližším okolím bydliště, protože by se ráda přestěhovala opět v rámci Moravskoslezského kraje, třetina pak v rámci celé ČR a zbývajících třetina by pak při odstěhování volila místo mimo území České republiky a jsou tedy zřejmě nespokojeni s tím, že žijí v tomto státě. V případě celkové nespokojenosti, jakožto důvodu k přestěhování, se jednalo především o obyvatelé obcí Pstruží a Metylovice, které jsou zasažené určitými civilizačními procesy, o nichž se podrobněji pojednává v kapitole 7.6 *Identita regionu*.

Zbývajících důvodů případného přestěhování jsou vesměs charakterizovány již svým pojmenováním. Za povšimnutí stojí snad jen volba měst pro vysokoškolské studium, kdy se budoucí studenti zmiňovali pouze o vysokých školách mimo Moravskoslezský kraj. To může být důsledkem toho, že již jako studující chtějí poznat vzdálená místa či faktu, že fenomén vysokých škol je patrnější mimo Moravskoslezský kraj.

Lze ještě podotknout, že celkově více než 50 % respondentů, kteří uvažují o přestěhování, by tak učinilo jen v rámci Moravskoslezského kraje, tedy míra územní identity obyvatel je stále intenzivní vzhledem k relativně menším územním celkům, což může opět poukazovat na vyšší intenzitu ztotožnění se s tímto regionem. Navíc z odpovědí respondentů plyne, že preferovaným místem migrace v Moravskoslezském

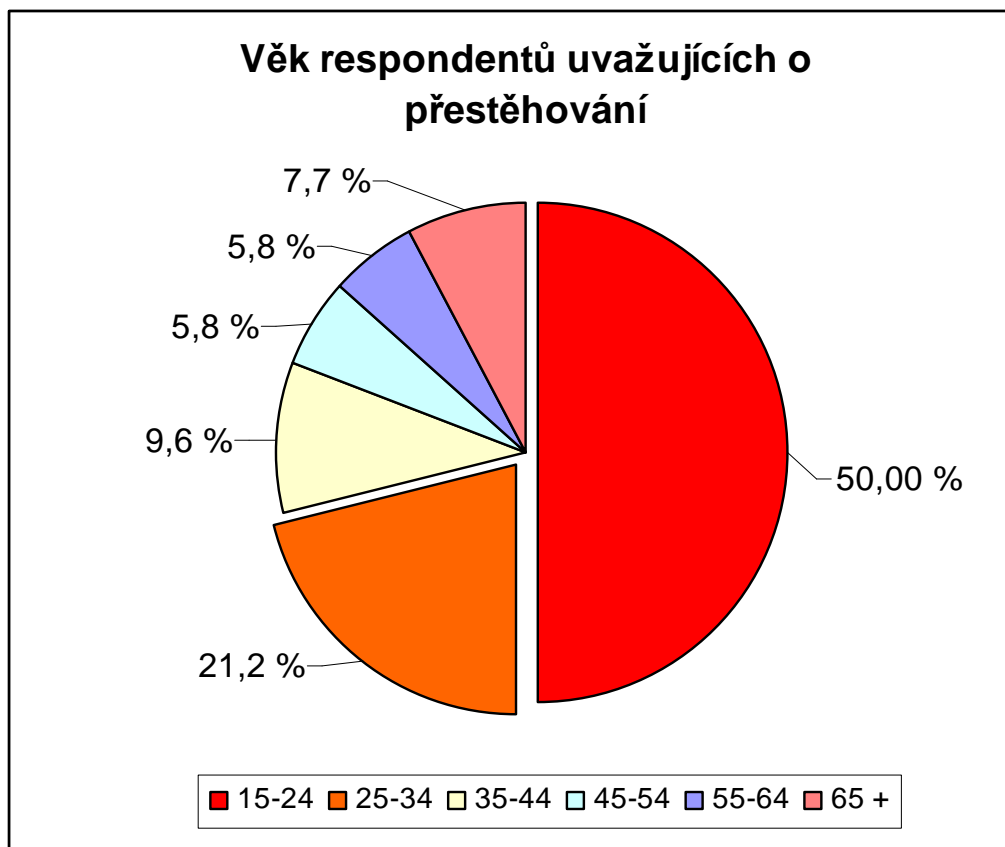
kraji je město Ostrava a její aglomerace. To odpovídá také důvodům přestěhování, protože zdejší lidé spatřují v Ostravě vidinu zaměstnání. Co se týče preferencí na území Česka a mimo něj, pak nelze nijak zhodnotit výrazněji upřednostňovaná místa. Snad jen lze zmínit města jako Brno, Olomouc a Praha, která se vyskytovala v odpovědích respondentů nejčastěji, ale ne s výraznějším četnostním odstupem od jiných odpovědí. Tyto města byly navíc často uvedena budoucími studenty (viz výše) a příčina jejich volby je tak jednoznačná.

Směr případné migrace respondentů

Obr. 6: Cíle migrace respondentů, kteří uvažují nad přestěhováním
(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Co je však nutné okomentovat, je věková struktura respondentů, kteří v otázce migrace odpovídali kladně. Náchyllost k přestěhování lze totiž deklarovat především u mladší části populace. Přesně 50 % respondentů uvažujících o přestěhování je ve věku 15-24 let a více jak dvě třetiny pak dosáhlo maximálního věku 34 let, což potvrzuje hypotézu z kapitoly 5.4 *Formování regionální identity obyvatelstva* inspirovanou Zichem (2007), tedy že v rámci problematiky vývojových trendů současné společnosti lze deklarovat určité změny typické uvolňováním vazeb na lokalitu či místní komunitu a to zejména u obyvatel mladších věkových kategorií.

Obr. 7: Věková struktura respondentů uvažujících o migraci
(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Právě popsaná skutečnost znázorněna grafem (obr. 7) může být příčinou a zároveň i následkem negativní identity regionu. Pokud by byl tento jev popisován jako následek neudržované identity regionu, pak je možné hledat důvody v subjektivní image regionu „z vnitřku“. Region se sice jeví atraktivní svou venkovskou, horskou polohou a jakýmsi „klidem“, avšak tyto a další pro zdejší oblast příznačné aspekty jsou v současné době vyhledávané spíše „starší“ části populace (35 let a výše) a také lidmi mimo Frýdlantsko, jimž popsané podmínky vyhovují, což způsobuje příliv právě popsaného obyvatelstva. To lze popsat i skutečností, že region Frýdlantska má kladné a vzrůstající migrační saldo (ČSÚ 2012d). Tento fakt je ovšem možné dobře vysvětlit i popsanou image regionu. Subjektivní image „zevnitř“ působí atraktivně pro relativně starší část zdejšího obyvatelstva či pro obyvatelstvo, které „hledá klid“ (mimo jiné; samozřejmě hraje roli mnohem více aspektů; rodáctví aj.) a stejně tak má vliv image „z vnějšku“. Ta je vytvářena například zmíněnou horskou oblastí apod. (viz výše). Avšak tato identita regionu se již nejeví tak atraktivní populaci mladší 35 let. Zřejmě je to dáno nedostatkem pracovních příležitostí, které lidé v tomto věku vyhledávají a snad i „moderností“ dnešní společnosti. Lidé dnes čím dál více vyhledávají komfort a dostupnost všech typů služeb, což v těchto oblastech není tak dosažitelné. Nejmladší část populace pak objevuje atraktivitu a výhody měst, které tak například „odsávají“

potenciální zákazníci zábavních a jiných zařízení regionu Frýdlantska, které poté zasáhne úpadek a situace se tak ještě přiostrší.

Identita regionu Frýdlantska (jak subjektivní image „z vnějšku“ tak „zevnitř“) by se tedy měla zřejmě více přetvářet na potřeby mladší části populace, například vytvářením institucí pro mladistvé, mediální propagandou apod., protože odliv obyvatel mladších věkových kategorií by mohl mít zcela jistě do budoucna pro tento region velmi negativní následky.

Tyto úvahy navíc potvrzují odpovědi respondentů, kteří uvažují nad přestěhováním, na otázku „*Domníváte se, že oblast, ve které žijete, může nějakým způsobem činit Váš život snazším ve srovnání s jinými oblastmi?*“ Na danou otázku odpovědělo kladně jen 26 % zmíněných respondentů. Zajímavým ukazatelem vzhledem k této otázce jsou i odpovědi respondentů, kteří neuvažují nad přestěhováním. Jen necelých 39 % z nich totiž odpovědělo v této otázce kladně. Odpovědi byly opět podobné jako v přecházejících analýzách, tj. respondenti zohledňovali klidnou oblast v přírodním neponičeném prostředí. Avšak zmíněnou zvláštností může být uvedený nízký počet kladných odpovědí. Můžeme pak konstatovat, že ač respondenti chápou oblast, ve které žijí za (pro život) obtížnější, tak i přesto mají s daným regionem silné vazby a lze předpokládat jejich vysokou míru regionální identity.

7.3 Spjatost respondentů s územními celky různého velikostního měřítka

Již v předchozí kapitole byla z pohledu náchylnosti k migračním procesům deklarována určitá sounáležitost respondentů s místem svého bydliště, popř. s regionem Frýdlantska, a zároveň byla reflektována i vysoká spjatost respondentů s Moravskoslezským krajem. Celková intenzita spjatosti s různě prostorově hierarchicky uspořádanými územními celky byla částečně konfrontována již v publikaci *Regionální identita obyvatelstva žijícího na pomezí dvou kulturně-historických regionů* (Peter 2011) a nyní budou výsledná data opět využita v souvislosti s předcházející kapitolou 7.2 *Náchylnost k migraci*.

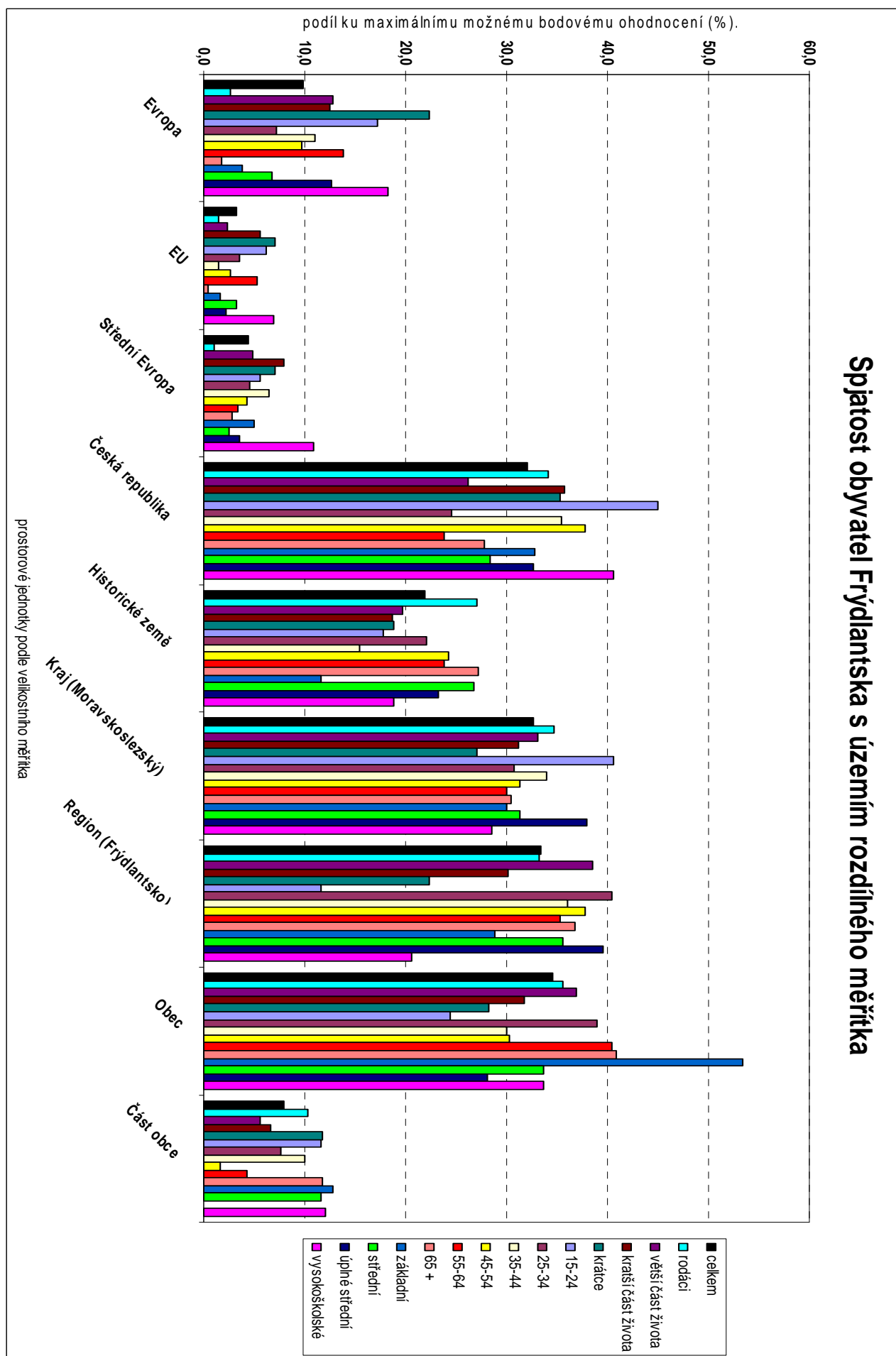
Respondentům bylo v rámci dotazníkového šetření nabídnuto 9 geografických oblastí v pořadí od řádovostně nejnižší jednotky, tj. části obce až po nejvyšší, Evropu. Každý z nich měl za úkol si vybrat tři z těchto možností podle toho, s jakými územními celky pociťuje nejvyšší míru spjatosti a podle této míry je následně sestupně seřadit,

tzn. jako první respondent uvedl územní celek, s kterým se cítí být nejvíce spjat, druhé místo pak patřilo významově druhému celku a podobně místo třetí.

Vyšetření míry, do jaké se s danými prostorovými jednotkami cítili být respondenti spjati, probíhalo na bázi bodového ohodnocení. Územním celkům, jež dotazovaní umístili na první pozice, bylo přiděleno 5 bodů. Druhé pozice pak dostaly po 3 bodech a třetí byly ohodnoceny 1 bodem. Každé z územních jednotek tak byl po sečtení klasifikací všech respondentů přidělen určitý počet bodů a tento bodový zisk byl pak porovnán s maximálním počtem bodů, které bylo možné získat. Tak bylo možné vyšetřit, jak velký podíl každá územní jednotka (míru, do jaké se s nimi respondenti cítili být spjati) u dotazovaných zaujímá. Výsledná analýza míry spjatosti byla pro lepší přehlednost schématicky znázorněna (viz obr. 8).

Zjištěná data, dá se říci, korespondují s výsledky předcházející kapitoly zabývající se náchylností dotazované části populace k přestěhování se. Respondenti pociťují nejvyšší míru spjatosti se svou obcí, což může reflektovat nechuť k jakékoliv migraci (79 % respondentů neuvažuje nad přestěhováním). Pokud již však uvažují o stěhování, tak polovina z nich především v blízkém okolí, nejdále pak v rámci Moravskoslezského kraje. To opět odpovídá i míře spjatosti s územními celky nejvýše prostorového měřítka na úrovni krajů, tedy územní jednotky obec, region (Frýdlantsko) a Moravskoslezský kraj, s kterými se respondenti cítí být nejsilněji spjati.

Spjatost obyvatel Frýdlantska s územím rozdílného měřítka

Obr. 8: Analýza spjatosti obyvatel Frýdlantska s územím rozdílného měřítka
(Zdroj: Peter 2011; vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Sounáležitost s historickými zeměmi, v tomto případě převážně s Moravou (90 % respondentů jež zvolili historickou zemi) či Slezskem, již není u dotazovaných tak výrazná, avšak vzhledem k České republice již intenzita opět stoupá. V souvislosti s předchozí kapitolou je vhodné zmínit, že vysoká sounáležitost s Českou republikou je zapříčiněna především mladší generací respondentů (15-24 let). Jedná se o jedinou věkovou kategorii dotazovaných, ve které se respondenti cítí být nejvíce spjatí právě se statním útvarem. Další skupinou respondentů, která v této analýze sehrála zvláštní roli, jakožto i v předcházející kapitole, jsou rodáci. Graf deklaruje jistou závislost odpovědí respondentů na délce jejich pobytu v obci a tedy, že čím déle dotazovaní v určité obci žijí, tím více také stoupá také míra spjatosti s měřítkové menšími prostorovými jednotkami (tento fakt platí zřejmě i opačně). Určitou výjimkou je v tomto směru intenzita spjatosti s menšími územními celky (region a obec), která je u respondentů žijících v obci „jen“ delší část života vyšší, než je tomu u rodáků. Ovšem tyto respondenti, jak je patrné z primárních dat získaných při dotazníkovém šetření, sice nejsou rodáky z obcí, ve které v současnosti žijí, ale v rámci celého regionu Frýdlantska již rodáky jsou, tj. pochází z jiných obcí této oblasti. Tuto výjimku lze tedy de facto ignorovat. Lze si ale povšimnout, že stejně jako v kapitole *7.1 Identita zemská vs. národní*, kdy rodáci častěji projevovali silnější povědomí o své zemské příslušnosti, jsou i zde oproti ostatním respondentům poměrně více zastoupeni vzhledem ke spjatosti s historickými zeměmi.

Jedním z významných zjištění analýzy těchto dat je intenzita evropské identity v regionu Frýdlantska. V reakci na kapitolu *5.3 Regionální identita a identita regionu* je možné porovnat současné trendy vývoje této identity. Nejvíce je úroveň identifikace s jednotkami evropského měřítka patrná opět u respondentů nejmladší věkové skupiny, což může být také výsledkem aktuální podoby vzdělávacího systému, v němž je evropská dimenze vzdělávání patrná čím dál intenzivněji. Z grafu také může vyplynout, že čím je délka pobytu v obci u respondentů delší, tím je jejich spjatost s prostorovými kategoriemi evropského měřítka slabší.

Celkově lze ale konstatovat, že i vzhledem k relativně dlouhodobé příslušnosti České republiky k EU se evropská identita prakticky neprojevila a vazby respondentů na EU jsou dokonce nejslabší. Jak již tedy bylo řečeno ve zmíněné kapitole, identita lidí spjatá s jejich územím/regionem přetrvává a identita evropská tak zatím může sloužit jen jako nástroj kooperace mezi nimi.

Graf na obr. 8 samozřejmě deklaruje i další zajímavé poznatky, avšak, jak bylo uvedeno z počátku této kapitoly, jejich interpretaci lze najít v publikaci *Regionální identita obyvatelstva žijícího na pomezí dvou kulturně-historických regionů* (Peter 2011) a v tomto textu nebudou dále nějak zvlášť prohlubována.

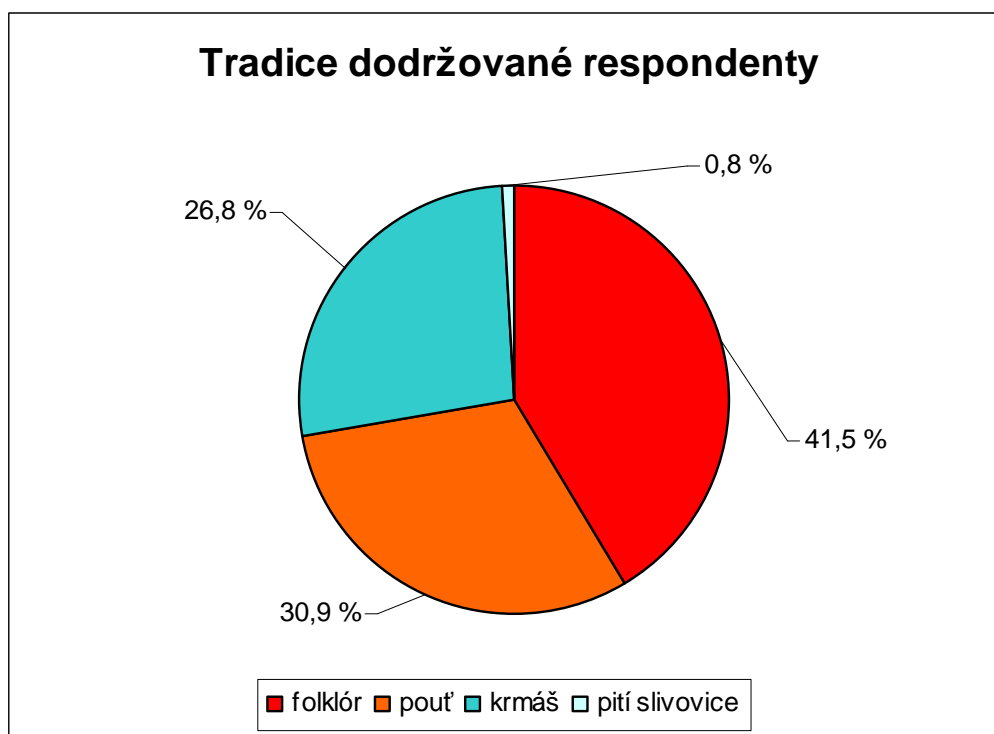
7.4 Tradice na Frýdlantsku

Při dotazníkovém šetření ve správním obvodu ORP Frýdlant nad Ostravicí bylo také zjišťováno, do jaké míry jsou pro respondenty důležité tradice. Jejich dodržování posiluje vazby lidí s blízkým okolím a napomáhá tak k udržení jejich identifikace s ním a to jak z pohledu sounáležitosti s územím, tak také s komunitou. V tomto zájmovém území 25 % respondentů odpovědělo, že jsou pro ně tradice *velmi důležité* a dalších 53 % je považuje za *důležité*. Oproti tomu 15 % dotazovaných vnímá tradice za *málo důležité* a pro zbývajících 7 % nejsou *důležité vůbec*. V tomto ohledu by bylo možné říci, vzhledem k podílu respondentů, pro které jsou tradice nějak důležité (78 %), že pro obyvatelé regionu Frýdlantska je typická určitá zakořeněnost dána předáváním obyčejů a zvyklostí po předcích, která bezpochyby hraje jednu ze zásadních rolí při upevňování vazeb se svou domovinou a tímto regionem (Štika 1973).

Během terénního průzkumu byl však bohužel pozdě zaregistrován problém související s tím, že v dotaznících nebylo přesněji uvedeno, co si má respondent představit pod pojmem tradice a dotazování z této oblasti pak nechápali tento pojem jednotně. Jedna skupina respondentů chápala tradice jako jakékoliv zvyky, ať už typické pro danou oblast (folklór, poutě apod.) nebo tradiční lidové zvyklosti dodržované ve většině křesťanských zemích (vánoce, velikonoce aj.). Dotazování z této skupiny pak uváděli, že tradice dodržují a mysleli tím například právě vánoce, zatímco obyčej této oblasti pro ně známe nejsou. Ovšem respondenti další skupiny si jako tradice představovali čistě jen obyčej typické pro daný region (ne křesťanské zvyky) a uváděli pak, že tradice nedodržují i přesto, že jako v předchozí skupině například vánoce oslavují. Nastala pak situace, kdy respondenti dodržují tytéž tradice (křesťanské; velikonoce apod.), avšak někteří odpověděli kladně a někteří záporně. Tyto odpovědi jsou pak neporovnatelné. Proto předcházející interpretace odpovědí na otázku „*Do jaké míry jsou pro Vás důležité tradice?*“ a taktéž na další otázku „*Dodržujete alespoň některé tradice?*“ nemají bohužel požadovanou vypovídající hodnotu. Tedy pokud v zájmovém území 68 % respondentů odpovědělo, že tradice dodržují a oproti tomu 32

% odpovědělo záporně, pak bohužel nelze objektivně říci, zda měl respondent na mysli tradice místní či obecně křesťanské a o kterých vlastně tedy uvedl, že je kupříkladu dodržuje. Respondenti totiž velmi často zapomněli vyplnit příklad tradic, jež dodržují. Avšak i přesto byla analýzou odpovědí na dvě zmíněné otázky zabývající se tradicemi, podchycena určitá povaha významnosti a míry dodržování tradic mezi částí zdejšího obyvatelstva následujícím postupem.

Ze všech respondentů, odpovídajících na výše zmíněné otázky kladně, byl vybrán soubor těch, jež jako příklad dodržovaných tradic uvedli folklórní a jiné pro tuto oblast typické tradice a zvyklosti. Byli tak odebrány odpovědi těch, kteří jako dodržované tradice uváděli „vánoce, velikonoce, apod.“ či příklad dodržované tradice vůbec nevedli. Při takto zavedených podmínkách pak lze deklarovat, že tradice, tak jak byly právě vymezeny (dále jen tradice), dodržuje 39 % respondentů. Jejich odpovědi jsou interpretovány v následujícím grafu.

Obr. 9: Tradice uvedené respondenty, kteří je dodržují
(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Ze všech tradic, které respondenti uvedli jako dodržované, má největší podíl s 42 % *folklor*. Dalších 31 % odpovědí patřilo *pouti* a 27 % z dodržovaných uvedených tradic zastávala *krmáš*. Jeden z dotazovaných pak uvedl jako tradici pití alkoholického nápoje o čemž bude později zmínka. Důležité je, že takřka 40 % respondentů tedy dodržuje některé z těchto tradic, což může reflektovat jistou rodovou zakořeněnost

místních a s tím spojené mezigenerační předávání různých obyčejů a zvyků. Může to být ovlivněné také faktem, že daný region je územím s tradičním obyvatelstvem, tedy jak bylo uvedeno v kapitole 4.3 *Tradiční region*, tato oblast nebyla v minulosti zasažena odsunem obyvatelstva, osidlováním či podobnými procesy, a proto nebyla vystavena vlivům, které by narušily mezigenerační upevňování vazeb s touto oblastí a sílící pocit sounáležitosti. Tradice se tak pro zdejší obyvatelé stávají nástrojem formování identity, kdy se identita sociální, tedy vztah k místní komunitě, resp. rodině, prolíná s identitou regionální. Pro přesnější představu je vhodné se přesněji seznámit s uvedenými tradicemi. *Krmáš* i *poutě* jsou zřejmě také součástí folklóru, avšak respondenti je uváděli zvlášť a tak budou interpretovány i v této studii (čerpáno z Němcová 1999 a z neformálních rozhovorů autora práce se svými prarodiči, rodáky zájmové oblasti).

krmáš - původ slova, které je typické převážně pro Slezany, nalezneme v polském *kiermaś*, což je označení tradičního českého posvícení. Této tradici předcházela v minulosti slavnost k výročí posvěcení místního kostela, jež se nachází v každé ze zdejších obcí. Proto se také *krmáš* pořádá často v různých lokalitách v rozdílnou dobu. Původně na začátku každé této slavnosti proběhla bohoslužba v daném kostele a poté všichni přítomní hodovali. V současné době již tato tradice probíhá většinou jen setkáním celé rodiny u jejího nejstaršího člena, což se koná o některém víkendu v měsíci, ve kterém byl původně kostel posvěcen (v minulosti měla událost pevně stanový den, což se změnilo z důvodu zaměstnání apod.) a slavnost se omezila jen na hodování.

pout' - tato tradice není čistě regionální, avšak zde je úzce spjata s *krmáši*; opět je zde určitá spojitost s posvěcením kostela. Tradice probíhá v rozličné doby konání; v některých lokalitách se *pout'* koná v době *krmáše* a tyto tradice splývají, na jiných místech se *pout'* koná při příležitosti oslav svátého, jemuž je kostel zasvěcen, a *krmáš* pak v době posvěcení a události tak nesplývají. Někde *krmáš* neprobíhá a koná se jen *pout'*. Ta je v dnešní době často na mnoha místech představována jen zábavnými oslavami, příjezdem kolotočů apod. Avšak tradičně se tyto zábavné oslavy a hodování mají konat jen v sobotu a v neděli pak probíhá bohoslužba k uctění svátého či kostela. Takto probíhá tato tradice i na Frýdlantsku. Opět je zvykem, že se schází celá rodina a všichni zasednou k jednomu stolu.

folklór - folklórní tradice obecně lze vnímat jako projevy lidové kultury, které jsou na určitém území zachovány po předcích. Vzhledem k lokalizaci regionu Frýdlantska lze

uvažovat folklór typický pro dvě národopisné (etnografické) oblasti Valaška a především Laška (Heřmanová, Chromý 2009; Felix 1918).

Tradice Laška lze pozorovat především v podobě folklórních festivalů, protože tento kulturní region je výrazný zejména v hudbě a tancích. V ostatních oblastech (dialekt, zvyky, lidová architektura) již Laško není tolik výrazné a spíše se zde projevují vlivy jiných kulturních oblastí, zejména pak zmíněného Valaška (více in Štika 1973). Avšak tradice hudby a tance Laška jsou v těchto oblastech zachovávány jako málokde a přispívají k tomu i desítky folklórních souborů (FoS ČR 2013a), které zde vznikly a udržují lidové tradice zdejšího kraje. Pro představu lze zmínit jeden z nejznámějších folklórních souborů *Ostravička* (obr. 10), který již několika desítkám států po celém světě představil Lašské tance tohoto kraje (Ostravička 2013). Ve Frýdlantu nad Ostravicí a také v každé větší obci se každoročně konají folklórní festivaly oživující tradici Lašské lidové kultury. Ne nadarmo je Laško považováno za „*kraj nejkrásnějšího zpěvu kostelního, kraje bohatého na písňové legendy a koledy*“ (FoS ČR 2013b). Udržování lidové kultury Laška nejenže posiluje spjatost obyvatel s územím Frýdlantska, na kterém se nachází, avšak de facto tento historicko-kulturní region také udržuje. Jak zmiňuje Siwek (Siwek, Bogdová 2007), lze zjednodušeně říci, že tyto regiony existují jen pokud existují v povědomí obyvatel. Jakmile tedy na něj tedy lidé zapomenou, pak tento region prakticky zmizí často i pokud jsou nějaké objektivní předpoklady k jeho existenci nadále zachovány. Aspekty popsané v této kapitole však napomáhají k tomu, aby tato situace region Laška neohrozila.

Obr. 10: Folklorní soubor Ostravička v tradičních krojích
(Zdroj: FM Deník 2011, autor: Archiv Ostravička)

Každoročně se v obcích regionu pořádá mnoho folklórních akcí udržujících lidové zvyky; *pálení čarodějnic, stavění a kácení máje* aj. Pořadatelé vystupují v lidových lašských krojích, velmi podobných valašským, a převážně na těchto akcích hrává typická cimbálová muzika. Výstižné je v tomto směru citovat Jiřího Felixe, jež sepsal II. Místopis - Frenštátský okres pro Vlastivědu moravskou (Felix 1908): „*Lid zdejší tančí neobyčejně rád, celou duší oddává se zábavě po celý rok, vyjma pouze dobu adventní...*“. Vzápětí je v textu knihy psáno o tom, že „*...největším zlem, jak u můžu i žen, je vášnivá touha po kořalce*“. Tato zmínka totiž úzce koresponduje s odpovědí jednoho z respondentů, který považuje za tradici *pítí slivovice*, a v případě regionu Frýdlantska také o něčem vypovídá. Ovšem oblasti gastronomie apod. se věnuje až následující kapitola.

Problematicke Lašského folklóru se v této práci nelze více věnovat, důležitý je vliv těchto tradic na zdejší obyvatelé. Jak bylo uvedeno, *pout'* a *krmáš* jsou tradice v současné době již spíše rodinné a tudíž upevňují svazky sociální. Jednotlivec se tak identifikuje s komunitou (rodinou) v daném regionu a ta se stává prostředkem při vytváření silné regionální identity. Folklórní tradice zdejší oblasti se udržují a lidé je dodržující, si pak, ač vědomě či nevědomě, utváří čím dál těsnější vazby k danému regionu, což má za následek opět formování silné územní identity získané identifikaci s regionem.

7.5 Stereotypy

Jedním z aspektů, které výrazně ovlivňují formování regionální identity obyvatelstva a také vytváření samotné identity regionu, jsou stereotypy (viz kapitola 5.4 Formování regionální identity obyvatelstva). V perifernějších či výrazně venkovských regionech nebo naopak v typicky jádrových oblastech, resp. ve vysoce urbanizovaných regionech, bývají stereotypní názory zdejších obyvatel častěji výraznější než v oblastech s takto nevyhraněnou charakteristikou. Při dotazníkovém šetření byl zjišťován výskyt projektovaného autostereotypu, který byl rozpoznáván otázkou „*Myslíte si, že lidé žijící mimo Frýdlantsko vás (obyvatelé Frýdlantska) považují za nějak odlišné?*“ a také, pro tyto oblasti nejpříznačnější, typ stereotypu zvaný jednoduchý heterostereotyp. Ten byl vyšetřován otázkou „*Myslíte si o lidech žijících mimo Frýdlantsko, že se oproti vám (obyvatelům Frýdlantska) v něčem liší?*“.

Na prvně zmíněnou otázku odpovědělo 17 % respondentů neutrální odpovědí *nevím*, a 16 % pak odpovědělo kladně, tedy si myslí, že lidé žijící mimo jejich region je považují v jistém smyslu za odlišné. V případě druhé otázky se zvýšil počet respondentů, kteří si nemyslí, že by se oproti nim, jakožto obyvatelům Frýdlantska, v jiných regionech nějak lišili. V tomto případě odpovědělo kladně 14 % a neutrálně 11 % dotazovaných jak je následně schématicky znázorněno.

Obyvatelé jiných regionů nás považují za odlišné.

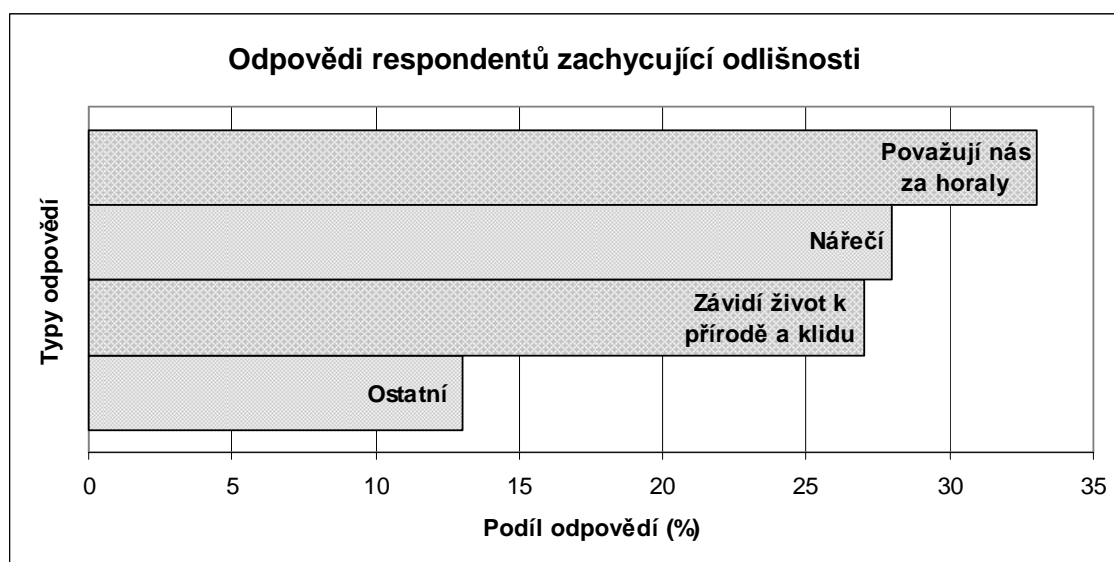

Obyvatele jiných regionů se oproti nám liší.

Obr. 11: Míra souhlasu respondentů s danými tvrzeními
(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

V rámci konkrétních odpovědí je zřejmé, že lze interpretovat reakce těch respondentů, kteří odpověděli na dané otázky možností *Ano*. V případě první otázky lze kladné odpovědi strukturovat do následujícího grafu.

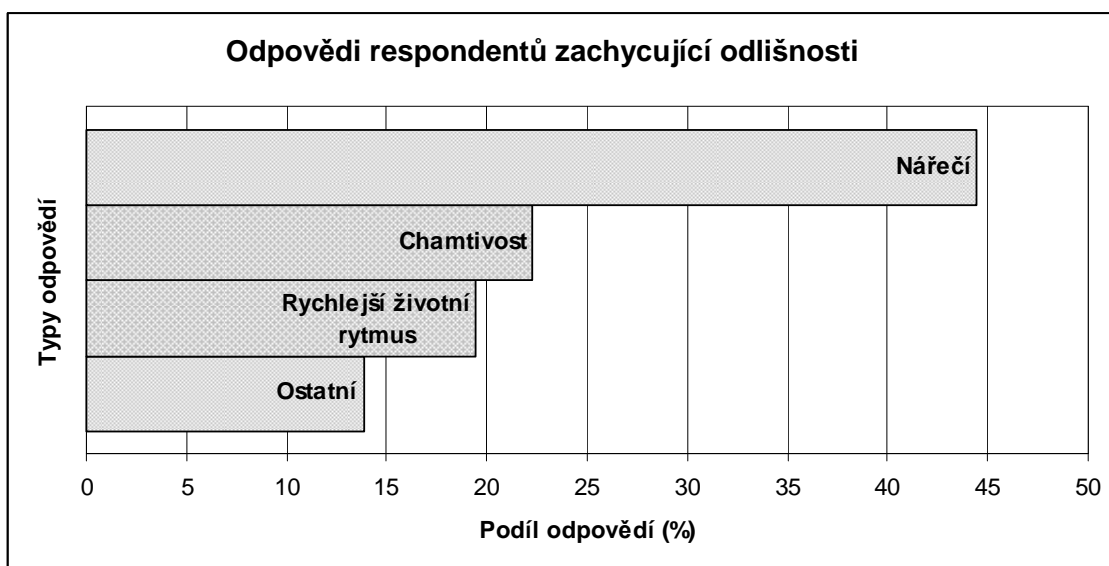

Obr. 12: Odpovědi respondentů, kteří kladně odpovídali na otázku „Myslíte si, že lidé žijící mimo Frýdlantsko vás (obyvatelé Frýdlantska) považují za nějak odlišné?“
(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Do odpovědí typu *Ostatní* jsou zařazeny ty, které se vyskytovaly jen jednou (jako např. *Celková antipatie, nezaměstnanost*) a také ty, kdy respondenti sice zvolili možnost kladnou, tedy si myslí, že je lidé žijící mimo Frýdlantsko považují za nějak odlišné, avšak dále nespécifikovali svou odpověď.

Dle povahy odpovědí lze říci, že jsou ovlivněny především polohou regionu. Svou roli zde sehrává krajina a její atraktivita a také s periferností spojená určitá „zdravá“ zaostalost regionu (Chromý, Skála 2010). Tyto dva aspekty v povědomí respondentů vytváří představu, že jim lidé, především z urbanizovanějších oblastí, závidí jejich polohu v horských oblastech, kde jsou mimo rušný „městský život“, jež je u nich představován také určitými stereotypy, jako jsou například vysoká koncentrace automobilové dopravy a s ní spojený výskyt výfukových zplodin a hluku, paneláková zástavba či jiná městská „specifika“. Na druhou stranu podobně tyto dvě hlediska s sebou respondentům přináší pocit, že je lidé z popsanych oblastí vnímají, podle jejich slov, jako „horaly“. Dotazovaní se tímto výrazem snažili nahradit hanlivé označení „vidláci“ jakožto zaostalí, světa neznalí, lidé z vesnic, a upozornit na příčinu tohoto označení, jež je dáno periferní polohou regionu v horských oblastech. Tyto dva uvedené stereotypy (obyvatelé mimo náš region nás považují za horaly; nám závidí přírodu a klid) byly respondenty vztahovány obecně k městům, resp. městskému obyvatelstvu. Třetí typ odpovědí, tj. nářečí, se již vztahovalo k oblastem specifičtějšími. Tento pohled se jeví jako víceméně zřejmý, avšak respondenti na něj kladli důraz a je tedy vhodné ho přiměřeně rozvést. Obyvatelé Frýdlantska, kteří takto odpovídali, v rámci této odpovědi lokalizovali svůj region do širší oblasti tzv. Ostravska. Subjektivně tak Frýdlantsko vnímali jako periferní území Ostravy a své nářečí tím spojovali s dialekty typickými pro tuto oblast. Jejich odpovědi nářečí se tak vztahovaly k odlišnostem nářečí mezi různými částmi republiky podobně, jako to popisuje Chromý (2009), který vymezuje na území Česka čtyři strukturálně odlišné typy nářečí, tj. celé Čechy a jihozápadní Morava, středomoravská oblast, východomoravská oblast a oblast slezských nářečí. Respondenti tedy v rámci těchto odpovědí zdůrazňovali, že lidé mimo oblast slezských nářečí (z pohledu nářeční diverzity zde zasahuje také region Frýdlantsko) je považují za odlišné právě díky odlišnému nářečí.

Odpovědi respondentů na další otázku, která měla monitorovat výskyt jednoduchého heterostereotypu jsou uvedeny v následujícím grafu (obr. 13) a interpretovány vzápětí.

Obr. 13: Odpovědi respondentů, kteří kladně odpovídali na „*Myslíte si o lidech žijící mimo Frýdlantsko, že se oproti vám (obyvatelům Frýdlantska) v něčem liší?*“
(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Stejně jako v prvním případě jsou jako *Ostatní* označeny odpovědi, jejichž četnost nebyla vzhledem k ostatní tak výrazná (tj. dva respondenti odpověděli *Životní úroveň* a dva další *Zničené ovzduší*).

Výskyt daného jednoduchého heterostereotypu je slabší, než v předchozím případě, ale v některých ohledech výsledky analýzy korespondují. Opět hraje určitou roli poloha regionu, především jeho perifernost a lokalizace v horských oblastech oproti urbanizovaným územím. S tím je spjatá určitá představa životního stylu, jak již bylo naznačeno výše. Respondenti vnímají urbanizovanější oblasti, resp. města, jako místo neustálého ruchu a vzruchu, podle slov jednoho z respondentů „*se tam pořád něco děje*“. Kdežto život ve venkovských oblastech je pro ně představa jakéhosi vysvobození od stresu moderního světa a tato idea v nich přetrvává. V rámci odpovědí tohoto typu lze zmínit také důležitý fakt, tedy že 90 % všech respondentů s touto odpovědí byli rodáci Frýdlantska. Tito lidé daný životní styl vnímají totiž v některých případech citelněji. Je to dáno tím, že prakticky nikdy nežili v urbanizovaných oblastech a ani „*by to neuměli*“ (dle slov respondenta). Tedy, když rodáci z těchto oblastí navštíví město, pak tamější „život“ na ně udeří silněji než u jiných skupin obyvatel, kteří ve městech někdy pobývali.

Odpovědi typu *Chamtivost* se opět vztahují k větším obcím, resp. městům a jsou zřejmě důsledkem vlivu mediálních zpráv. Jak mnohé publikace naznačují (např. Paulenková 2011, Kasík 2013), média nám výběrem svých zpráv utvářejí

mediální svět, informace, které nám předkládají považujeme za důležité a postupem času jim sami přikládáme důležitost. Jednoduše řečeno, vzhledem k odpovědím respondentů, média si v dnešní době často vybírají k oslovení občanů „negativní“ události například z oblasti kriminality a tyto informace se týkají většinou měst, protože jsou centrem mnoha institucí apod. S městy si pak respondenti spojují záporné charakteristiky obyvatel (kterou chamtivost bez pochyby je) tak, jak jsou neustále opakována v médiích a vznikají tak tyto druhy stereotypů. Stejně jako v předchozím případě lze spatřit zvýšený výskyt stereotypů vztahujících se k nářečí.

Jak již bylo uvedeno, tento aspekt lze označit za zřejmý, avšak zajímavé je, jakou váhu mu respondenti připisují. Již skoro polovina dotazovaných, kteří odpověděli kladně na otázku zabývající se výskytem jednoduchých heterostereotypů, zmínila nářečí, což může reflektovat jakousi identitu regionu, která je formována právě nářečím. Jazyk lze považovat za jeden ze znaků kulturněgeografické diferenciaci (Heřmanová, Chromý 2009) a v tomto případě jej je možné označit i za prostředek formování identity založený na odlišnosti od ostatních.

U části obyvatelstva regionu Frýdlantska lze tedy spatřit určitý výskyt stereotypů. Ten nejčastěji souvisí s rozdílným nářečím vzhledem k lokalizaci regionu v rámci celého území Česka a odlišným životním stylem vztahujícím se k diferencím mezi životem v urbanizovaných a venkovských oblastech.

7.6 Identita regionu

Otázky, které byly při dotazníkovém šetření kladeny respondentům, měly za úkol podchytit výskyt prostředků působících při formování územní identity či intenzitu územní identity samotné. Větší část byla zaměřena na regionální identitu samotných obyvatel avšak v rámci fenoménu identity je nutné zhodnotit také identitu regionu (image, viz kapitola 5.3 Regionální identita a identita regionu). Její koncepty byly patrné a často interpretované již během komparace údajů z odpovědí jiných otázek, avšak zřejmě nejlépe identitu regionu podchytí analýza dat v této kapitole (popř. i kapitole další). Respondenti měli za úkol charakterizovat oblast, ve které žijí. Vzhledem k teorii regionální identity byla tedy zjišťovaná subjektivní identita regionu, tzv. image „zevnitř“.

Každý z respondentů měl k dispozici tabulku s 11 charakteristikami regionu (historie, příroda, řeč, gastronomie, poloha regionu, náboženství, kulturní tradice,

architektura, úroveň vzdělání, struktura osídlení, turismus) a u každé z těchto charakteristik měl uvést svůj postoj; zda souhlasí, že je daná vlastnost typická pro region Frýdlantska, či nesouhlasí. Míra souhlasu byla vyšetřována formou „školního hodnocení“, tedy pokud respondent plně souhlasil, pak přidělil určitému znaku známku 1, pokud plně nesouhlasil, pak 5 (také možnost 2-3-4). U každé z daných charakteristik pak byla vypočten aritmetický průměr hodnocení všemi respondenty.

Zjištěné údaje de facto korespondují s výsledky předcházejících kapitol, resp. s povahou odpovědí respondentů. Nejlepší „známku“ získala *příroda*. To značí, že respondenti se shodují v tom, že region Frýdlantska je charakteristický především rázem okolní krajiny. V této studii již byla několikrát zmíněna role Beskyd jakožto prvek výrazně působící při formování regionální identity zdejších obyvatel a lze ho tedy chápat také jako komponent identity regionu. Horské prostředí Beskyd se v očích zdejších občanů stalo jakýmsi symbolem jejich domova. Často se lze setkat s někým místním mimo tento region, jež vám při otázce „*Odkud jsi?*“ odpoví „*z Beskyd*“. Toto pohoří se tak stává významným identifikačním prvkem jednak obyvatel z této oblasti a jednak samotné oblasti. Bohaté přírodní krásy Beskyd jsou chráněny institucí CHKO Beskydy, na jejímž území se nachází také správní obvod ORP Frýdlant nad Ostravicí (viz kapitola 4.2 Periferní území). Beskydy jsou vyjma nástroje konstruování zdejších identit také prostředkem ke zlepšení ekonomické situace tohoto regionu, který je díky tomuto turisticky atraktivnímu prostředí prioritně zaměřen na cestovní ruch. S tím je úzce spojeno také sdružení 13 obcí této oblasti, které k 26.července 1999 vytvořily svazek Mikroregion Frýdlantsko - Beskydy (MAS Pobeskydí 2012). Krom 11 obcí regionu, jež je předmětem této práce, tedy SO ORP Frýdlant nad Ostravicí, jsou součástí zmíněného sdružení ještě blízké obce Baška a Lhotka. Celkovým záměrem tohoto zájmového sdružení je vyšší regionální spolupráce a s tím spojené prosazování a ochrana daných společných zájmů. Obce mikroregionu využívají především zmíněné atraktivitu zdejšího prostředí jednak k rozvíjení odvětví cestovního ruchu a jednak k přilákání dalších obyvatel k novému bydlení. Navíc, většina z obcí tohoto svazku vyjma kvalitního životního prostředí nabízí také velmi dobrou jak silniční, tak železniční dostupnost vzhledem k hospodářským centrům Moravskoslezského kraje, což je významným pozitivem při plnění stanovených cílů a plánů (MAS Pobeskydí 2008) celého mikroregionu. S tímto zcela jistě souvisí také druhá a třetí „nejlépe hodnocená“ charakteristika, jež de facto vyplývá ze zmíněné první a jejichž souvislost je zřejmá, a tedy *turismus a poloha regionu*. Tyto tři specifika regionu Frýdlantska jsou

úzce spjaty právě s mikroregionem Frýdlantsko - Beskydy a jsou také, podle názorů respondentů, nejtypičtějšími znaky této oblasti.

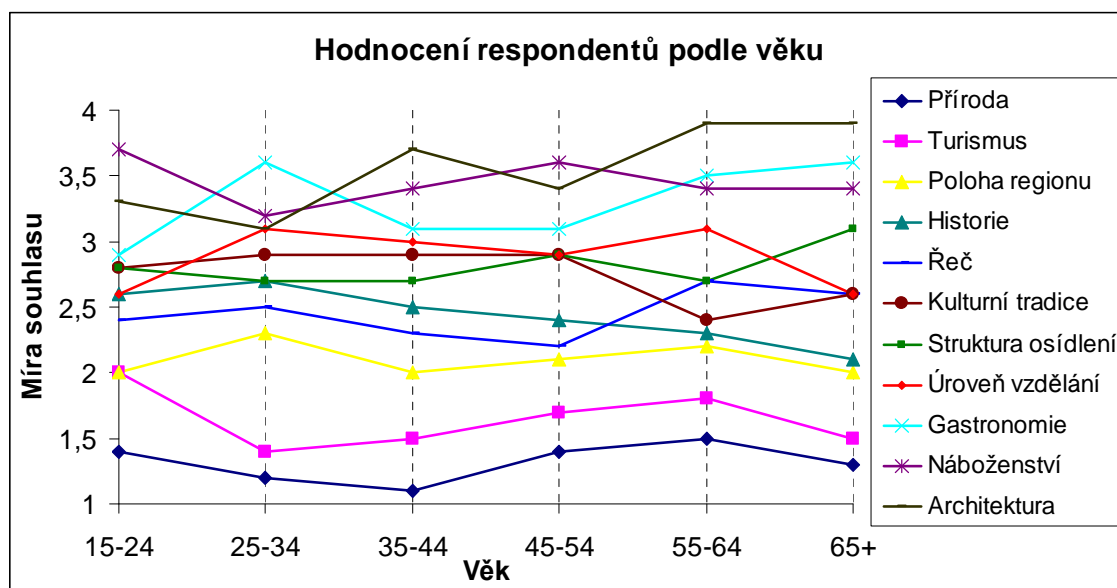
Dalšími charakteristika, jež získaly souhlasnou hodnotu (tj. do známky 3), jsou *historie, řeč, kulturní tradice, struktura osídlení* a těsně také *úroveň vzdělání* (viz tab. 9).

Tab. 9: Průměrná míra souhlasů respondentů s uvedenými znaky regionu

Charakteristiky typické pro oblast Frýdlantska	Průměrné hodnocení
Příroda	1,3
Turismus	1,6
Poloha regionu	2,1
Historie	2,4
Řeč	2,5
Kulturní tradice	2,7
Struktura osídlení	2,8
Úroveň vzdělání	2,9
Gastronomie	3,3
Náboženství	3,4
Architektura	3,6

(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Historie regionu byla již zmíněna v souvislosti s tradičním osídlením zdejší oblasti. Respondenti však své hodnocení s touto charakteristikou uváděli ve spojitosti s, již také uváděnou, národopisnou oblastí Lašska. V rámci této problematiky je vhodné strukturovat hodnocení dotazovaných dle věku. *Historie*, jakožto charakteristická vlastnost regionu Frýdlantska, je totiž jediná příznačná tím, že s přibývajícím věkem respondentů klesal průměr hodnocení a tedy čím jsou dotazovaní starší, tím více považují *historii* za typický znak oblasti (viz obr. 14). Je to snad dáno zkušenostmi starších lidí, kteří si více uvědomují etnografické vztahy dané minulostí.

Obr. 14: Míra souhlasu respondentů v závislosti na jejich věku
(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Zvláštní je také vysoké hodnocení (nižší míra souhlasu) nejmladší věkové skupiny respondentů *turismu*. Ačkoli zastávají názor, stejně jako dotazování ostatních věkových kategorií, že nejtypičtějším znakem Frýdlantska je *příroda*, tak již zřejmě tak nesouhlasí s tím, že může být využita prostřednictvím cestovního ruchu. Může to být dáno také již probíranou, z pohledu mladší populace nevyhovující, image regionu, kdy nejmladší například i věří v turistický potenciál oblasti, ale nepovažují ho za využitý.

Řeč, respektive nářečí zdejší oblasti, bylo již také probíráno v souvislosti s výskytem stereotypů mezi respondenty. Z grafu na obr. 14 je patrné, že u věkových kategorií mladších a starších 55-ti let lze zaznamenat určité difference. Starší respondenti, na rozdíl od mladších, již nepovažují nářečí za tak typické pro danou oblast a preferují znaky *historii* a *kulturní tradice*, které jsou však úzce propojeny. Historie modifikována, jak již bylo řečeno, lokalizací Frýdlantska v lašské etnografické oblasti, je totiž s určitostí ovlivněna také přejímáním kulturních tradic od Lachů (viz kapitola 7.4 Tradice na Frýdlantsku). Navíc však i zdejší nářečí lze považovat za lašské, přičemž pravděpodobně vzniklo „střetnutím“ valašského nářečí a polštiny (Felix 1908). Tedy je významně provázáno s tradiční lašskou historií zdejšího kraje, ve které spatřují starší respondenti typický znak Frýdlantska (viz výše). Proč však *řeč*, jakožto charakteristický znak regionu, nehodnotí lidé starší tak vysoce jako z jiných věkových skupin je otázka. Snad je příčina v tendenci pomalu ustupujícího lašského dialektu, kdy se typické znaky (přízvuk na předposlední slabice apod.) vlivem globalizace a modernizace společnosti

vytrácí a starším lidem se již zdejší nářečí jeví jako „normální“. Oproti tomu mladší generace se díky výše zmíněných důvodům s původním nářečím moc neseťkali a tudíž se jim jakékoliv odlišnosti v řeči, které se dochovaly doposud, jeví jako typické díky nářečí této oblasti.

Struktura osídlení a úroveň vzdělání jsou posledními charakteristikami, které se ještě částečně jevíly respondentům jako typické pro zdejší oblast a jejich průměrné ohodnocení se i v rámci těchto průměru blíží ke střední hodnotě, tedy jednoduše lze říci, že polovina respondentů s tímto znakem jakožto typickým pro danou oblast souhlasila a druhá polovina ne. V rámci *úrovně vzdělání* a hodnocení této charakteristiky je možné spatřit určitou zvláštnost týkající se právě vzdělání respondentů. Jedná se totiž o jediný hodnocený znak, u nějž nepřímo úměrně s vyšším vzděláním klesá míra souhlasu. Zatímco respondenti se základním vzděláním přidělili průměrně hodnocení 2,6, tak skupina dotazovaných s vysokoškolským vzděláním tuto charakteristiku „oznámkovala“ 3,1 body. To může deklarovat skutečnost, že úroveň vzdělání zde není nijak velká, avšak uvědomují si to jen ti vzdělanější, kteří studovali na vysokých školách a jsou schopni lépe tuto úroveň porovnat.

Stav u první zmíněné charakteristiky, tedy *struktury osídlení*, lze také odůvodnit. Názor souhlasící části je především opět důsledkem „tradiční“ historie. Obyvatelstvo bylo ve zdejší oblasti po skončení procesu kolonizace ustáleno téměř stále stejným způsobem, kdy Frýdlant nad Ostravicí byl jakýmsi centrem regionu pro ostatní, až periferní obce (tj. vnitřní polarizace tohoto území). Faktickou výjimku vytvořily ve druhé polovině 20. století dvě obce, Staré Hamry a Bílá, které v tomto ohledu nejvíce poznamenala expanzivní industrializace aglomerace Ostravy, a právě jejich obyvatelé, resp. dotazovaní z těchto obcí si tento fakt nejvíce uvědomují (viz dále). K nesouhlasícím respondentům těchto obcí se pak přidali navíc ti pocházející z Metylovic a Pstruží.

Příčiny jejich nesouhlasu jsou naznačeny ve druhé části této kapitoly, ale lze na okraj zmínit, že oproti Starým Hamrům a Bílé jsou ovlivněny především současnými událostmi, zejména vyšším přílivem nových obyvatel. Jakousi zvláštností je v tomto směru obec Čeladná, jejíž struktura obyvatel byla také ve větší míře ovlivněna nově přichozími. Respondenti obce však tímto faktem zřejmě ovlivnění nebyli a to i přesto, že Čeladná se stala příkladem obce, která je značně ovlivněna fenoménem druhého bydlení až v tom smyslu, že subjekty druhého bydlení se zde již stávají iniciátory

identifikace. Bohužel se zde lze setkat také s určitými problémy vyplývajícími ze vztahu zmíněných subjektů a starousedlíků.

V rámci struktury osídlení je vhodné ještě zmínit historii, která již byla nepatrně nastíněná. Dodnes je totiž v některých obcích patrný způsob jejich vzniku. Jelikož se původně jednalo vesměs o osady rolnické, bylo zapotřebí úrodné půdy, jež bude poblíž vodních zdrojů a na relativně rovném terénu. Důsledkem tohoto směřují počátky osídlování do údolí Ostravice a okolních potoků a to stylem germánským či staroslovanským. Germánský styl (např. Kunčice pod Ondřejníkem) je typický vyměřením pozemků kolmo na hlavní cestu, kdy obydlí bylo vystavěno dál od této cesty a od obydlí ostatních bylo odděleno zahradou či polem. Slovanské osady jsou typicky stavěny uzavřeně v nepravidelném oválu nebo podkově okolo návsi, kde se shromažďovaly rodiny (Felix 1908).

Z pohledu náboženství jsou výsledky analýz očekávatelné. Na tomto území v současnosti ani v historii nepůsobily žádná výjimečná náboženská specifika a respondenti si jsou tohoto aspektu vědomi. Tyto skutečnosti potvrzují také údaje získané ze SLDB 2011, které deklarují nízkou míru religiozity v této oblasti. V otázce víry se v regionu Frýdlantska vyjádřilo jen 57 % obyvatel a z odpovídajících navíc 28,4 % uvedlo, že jsou nevěřící. Tedy náboženství bezpochyby není zvláštním specifikem tohoto regionu, avšak lze na konec podotknout, že určitá specifika můžeme najít v dalším textu zabývajícím se architekturou.

V rámci gastronomie se lze občas setkat s místní „specialitou“, ovšem po důkladnějším prozkoumání lze téměř vždy konstatovat, že se o žádnou zvláštnost, ve smyslu gastronomickém, nejedná. Tyto „omyly“ jsou většinou důsledkem jen jiného označení jinak běžných pokrmů či nápojů, které je způsobeno již několikrát zmíněným místním nářečím. Za zmínku snad stojí vyšší spotřeba destilovaných alkoholických nápojů, jež je typická pro tuto oblast a která je zřejmě důsledkem vlivu sousedního Valašska. Zdejší obyvatelé jsou známí svou zálibou v těchto produktech, na jejichž výrobě se sami často podílejí trpělivou tvorbou kvasu ze své úrody a následnou návštěvou pálenic. Ty jsou v blízkosti rozmístěny i v okolí regionu (Palkovice, Frenštát pod Radhoštěm, Veřovice) a přímo na Frýdlantsku se nachází také Likérka Pod Skalkou (Pod Skalkou 2008).

V jistém smyslu neočekávané může být hodnocení respondentů v rámci *architektury* jakožto typického znaku regionu Frýdlantska. Vzhledem k poloze správního obvodu v Beskydech respondenti vnímají jejich přírodní atraktivitu a také

jejich využití v rámci turismu. Avšak v Beskydech cílem turistů není jen jejich jedinečný charakter reliéfu, ale také jeho kulturní bohatství. Nikde jinde na území Česka se totiž nenachází takové množství dřevěných kostelíků a jiných dřevěných církevních památek jako zde. Většina patří mezi chráněné kulturní památky, například Kaple svatého Cyrila a Metoděje na Čeladné, Kostel Panny Marie na Gruni (lokalizace Ostravice) či Kostel svatého Prokopa a svaté Barbory v Kunčicích pod Ondřejníkem (Polášek, Adamczyk 2009). Nicméně jak vidno, respondenti zřejmě nepřikládají těmto památkám takovou důležitost a nepovažují tyto architektonické skvosty za tak významné v rámci celého regionu. Možná, že jejich pohled mířil jen do nejbližšího okolí jejich domova, tedy do obcí, kde se opravdu původní nesakrální architektura vytrácí a je nahrazována novostavbami nově příchozího obyvatelstva či úpravou domu starších.

Obr. 15: Kostel svatého Prokopa a svaté Barbory v Kunčicích pod Ondřejníkem
(Zdroj: BIC 2012)

Během analýz dat a následných komparací byla v této práci často diskutovaná část respondentů, jež žijí v místě svého bydliště (obec/region) od narození. Problematika rodáctví byla samozřejmě řešena i v této kapitole, zabývající se identitou regionu. Rodáci totiž často dokážou vystihnout image svého regionu pozitivněji, než lidé do něj přistěhovalí. Rozdíly mezi průměrnou mírou souhlasů (průměrným

hodnocením „známkou“ 1-5) dotazovaných rodáků Frýdlantska a respondentů, kteří se do regionu přistěhovali, jsou znázorněny v tab. 10.

Tab. 10.: Průměrná míra souhlasů rodáků Frýdlantska a respondentů, kteří se do regionu přistěhovali

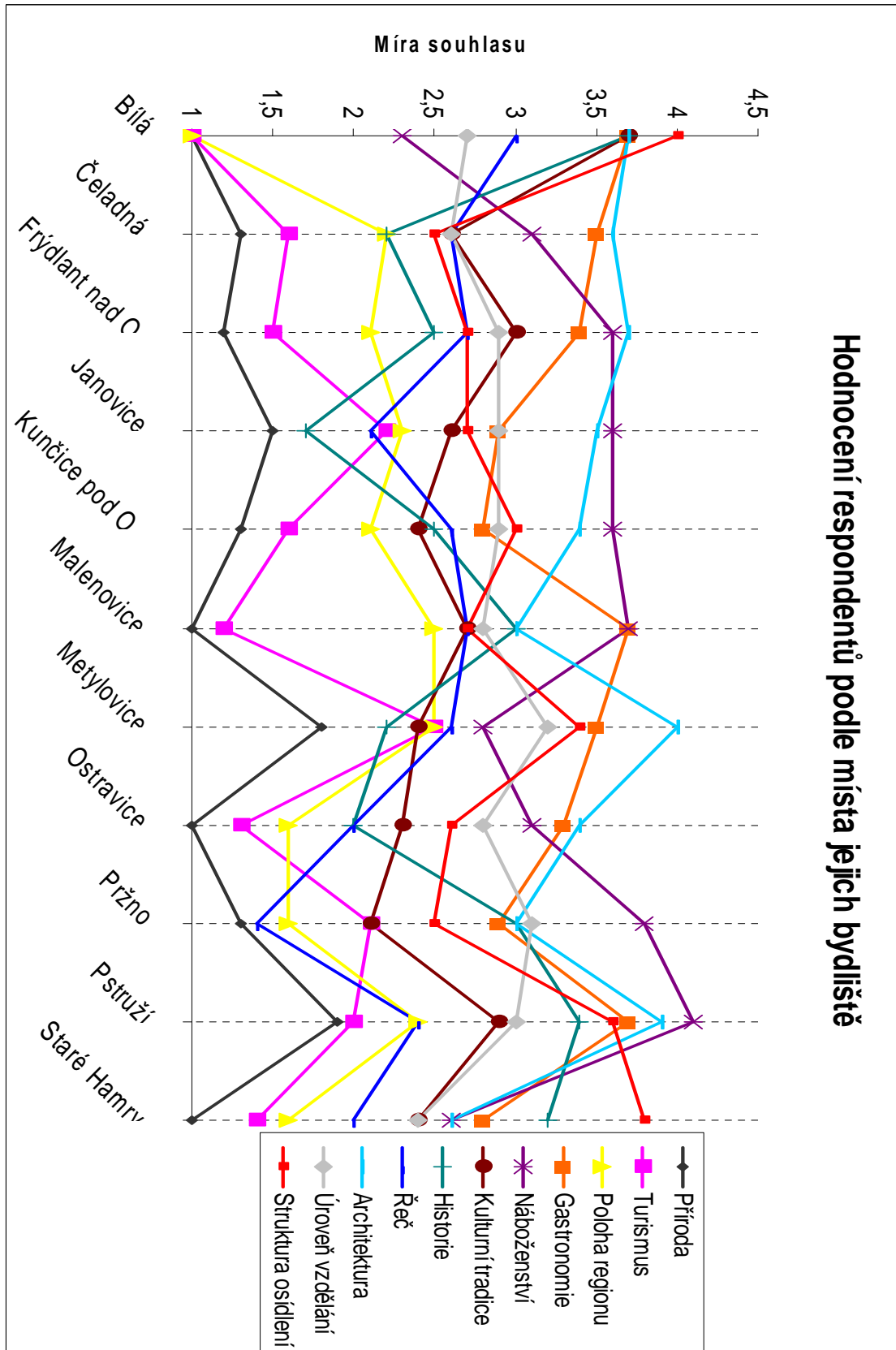
Charakteristiky typické pro oblast Frýdlantska	Průměrné hodnocení respondentů do regionu přistěhovalých	Průměrné hodnocení rodáků	Rozdíl
Příroda	1,4	1,2	-0,2
Turismus	1,6	1,6	0,0
Poloha regionu	2,2	1,9	-0,3
Historie	2,5	2,4	-0,1
Řeč	2,6	2,3	-0,3
Kulturní tradice	2,8	2,7	-0,1
Struktura osídlení	2,8	2,7	-0,1
Úroveň vzdělání	3,0	2,7	-0,3
Gastronomie	3,4	3,2	-0,2
Náboženství	3,5	3,3	-0,2
Architektura	3,6	3,5	-0,1

(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Výsledné údaje z tabulky reflektují minimální rozdíly mezi mírou souhlasů rodáků a ostatních respondentů. Lze si povšimnout, že rodáci souhlasili se všemi charakteristikami, jakožto typickými znaky regionu, více (vyjma *turismu*). Tento fakt by mohl být dán tím, že jsou s regionem, ve kterém od narození žijí, více spjati, a mají silnější vztahy ke všemu, co jej tvoří. Souhlasný průměr hodnocení u charakteristiky *turismus* nemusí být v tomto případě příčinou toho, že mu bylo rodáky přiděleno nízké hodnocení, avšak spíše tím, že respondenti do regionu přistěhovalí, svou míru souhlasů zvýšili. *Turismus* a s ním úzce spojený cestovní ruch je totiž zřejmě jeden z nejtypičtějších znaků regionu Frýdlantska, jež je patrný i „z vnějšku“ (tzv. image „z vnějšku“, viz kapitola 5.3 Regionální identita a identita regionu) a byl tak výrazněji u respondentů patrný již před jejich nastěhováním do regionu.

Analýzou míry souhlasů respondentů s typickými znaky charakterizující region Frýdlantska byl vytvořen graf znázorněný na obr. 16. Tento graf interpretuje diference hodnocení v závislosti na místě bydliště dotazovaných. Vzhledem ke struktuře souboru respondentů, resp. jejich počtu v jednotlivých obcích, často nelze při mnohdy malém množství respondentů brát vzorek reprezentativně za celou obec (vytvářeno pro celý správní obvod). Avšak i přesto lze doplněním vhodné argumentace na základě

získaných dat deklarovat určité výraznější odlišnosti v hodnoceních respondentů zapříčiněné místy jejich bydliště.

Obr. 16: Míra souhlasu respondentů v závislosti místě jejich bydliště
(Zdroj: Vlastní zpracování na základě primárně získaných dat)

Z hlediska hodnocení znaku příroda, který byl odsouhlasen jako nejtypičtější znak regionu, si v grafu nelze nepovšimnout „skoku“ u respondentů z obcí Metylovice a Pstruží. Tyto údaje bohužel nejsou mylné a jsou zapříčiněné stavem obcí v očích jejich občanů. Obec Metylovice byla v minulosti po dlouho dobu uznávaná „Kožane město“. Toto přízvisko si získala především v druhé polovině 19.století, kdy se stala po celé Evropě známou svou masovou výrobou kvalitních bičů. Kožedělná výroba zde vzkvétala již staletí předtím a byla „srdcí“ Metylovic. Roku 1948 však byla výroba zlikvidována, také prosperující zemědělství upadlo a z tohoto stavu se obec již nikdy plně nezotavila. Prosperita obce se ztratila a velmi mnoho místních cítí následky dodnes. Napříč obcí byla navíc zrekonstruována silniční komunikace, která mimo jiné slouží jako spojení zemědělským stádkům sousedních vesnic a jejich stroje projíždějící skrz obec jen posilují zdejší „pochmurnost“. Tato atmosféra je posílena také kamionovou dopravou, protože řidiči si tudy zkracují cestu, místo toho aby se do dalších obcí dopravili objížděním přes hlavní tah (vede z Frýdlantu nad Ostravicí do Frýdku-Místku). Místní lidé tak bohužel při dotazníkovém šetření, při kterém si představují okolní „specifika“, nejsou moc nakloněni atraktivitě, která je jen okolo nich a jich samotných se tolik netýká.

Obec Pstruží takovýmito problémům vystavena nebyla a ne moc souhlasné názory s přírodou jako znakem oblasti měli respondenti ze zcela jiných, „jednoduchých“ důvodů. Tato obec je totiž v posledních letech „pod nápor“ nově příchozích občanů, kteří zde ve velmi husté koncentraci vystavují nová obydlí „moderního“ stylu. Zdejší starousedlíci, kteří se k tomu vyjadřovali neformálně způsobem „...příroda? Ano, krásná, ale dál, tady po ní nic nezbylo...“ to vnímají jako ničení okolní krajiny a s tím spojený hluk berou aktuálně jako „znečištěné prostředí“. Při terénním šetření byl podíl těchto „typů“ lidí z obce Pstruží převládající a proto byly získané uvedené údaje, jež jsou patrné i u výše zmíněné míry souhlasu se strukturou osídlení. Názory respondentů obou těchto obcí jsou tak většinou specifické vyšší „známkou“ nesouhlasu i při hodnocení ostatních znaků.

Ve vztahu s přírodou a mírou souhlasu s ní jakožto znakem zájmové oblasti, byl často jmenován aspekt turismu. Názory respondentů na něj, jak již bylo řečeno, korespondovaly s přírodou, avšak z grafu lze vyčíst (vyjma dvou právě popisovaných obcí, u nichž jsou důvody zřejmě stejné jako výše popsané) také neúměrný nárůst průměrného hodnocení u obcí Pržno a Janovice. U těchto obcí lze nalézt příčinu v jejich poloze v rámci regionu či celkově Beskyd. Nachází se totiž již ve větší vzdálenosti od

lokalit navštěvovanými turisty, a proto zřejmě již menší nesouhlas respondentů s turismem.

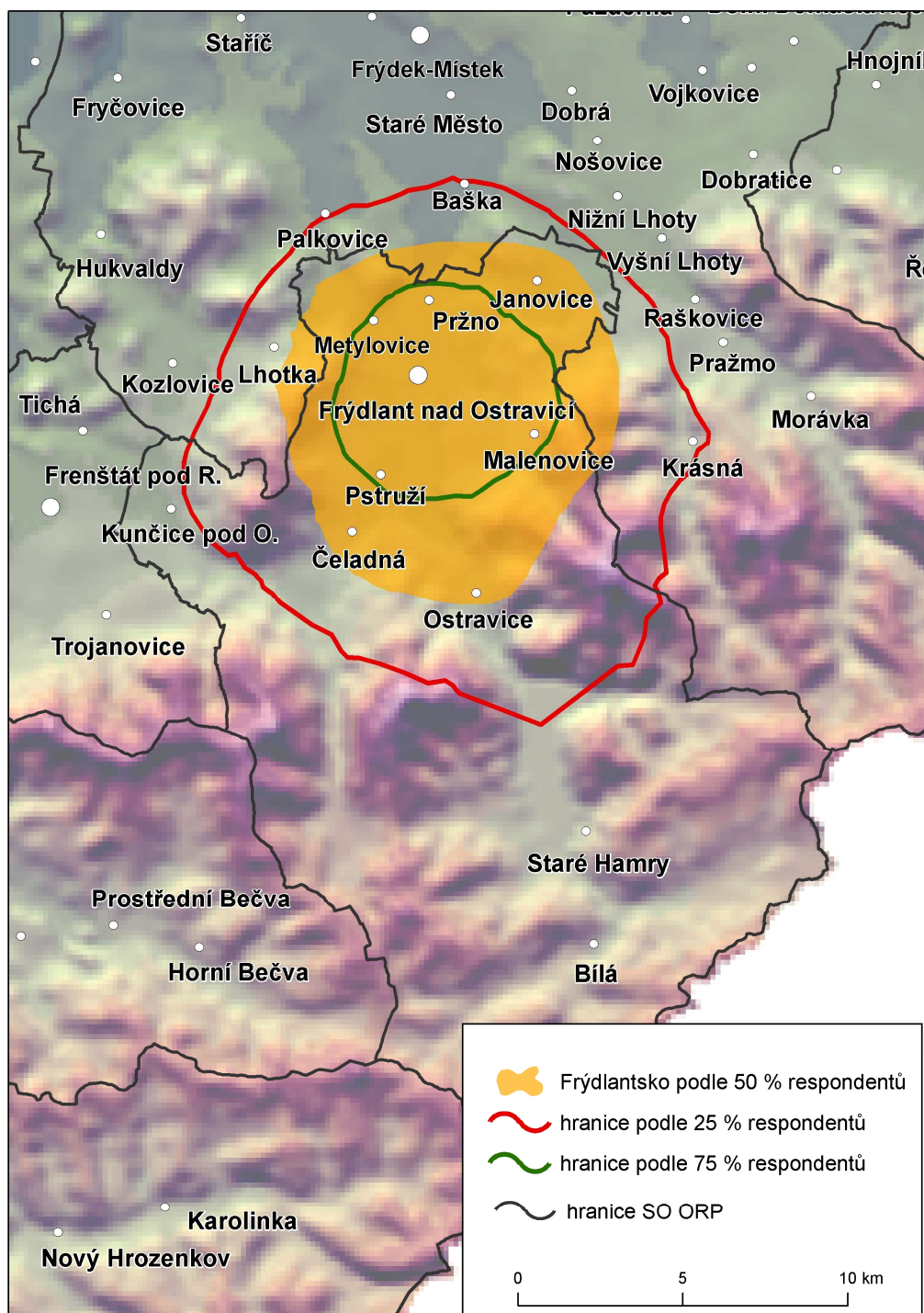
Další zřejmé specifikum lze spatřit u obcí Bílá a Staré Hamry. Respondenti z těchto obcí nejčastěji ze všech vyjádřili nesouhlas se strukturou osídlení. Ač dotazovaných z těchto obcí není mnoho, pak je možné se seznámit se zřejmou příčinou tohoto názoru, jež by mohl být společný pro více obyvatel těchto vesnic. Zmíněnou příčinou je vodní nádrž Šance. Především pro obec Staré Hamry měla výstavba tohoto vodního díla katastrofální následky. Stavba, která byla dokončena po pěti letech v roce 1969, zatopila veškeré obecní centrum a zajistila odliv poloviny obyvatelstva této obce (Staré Hamry 2013). Přerušila dlouhodobé historicko-sociální vztahy mezi rozdělenými částmi obce (viz. kapitola 4.1 Hranice dvou historických zemí) a navíc s sebou přinesla další omezení pro obec vyplývající z jejího začlenění do hygienických pásem vodního díla. Tím byla de facto zničena původní struktura osídlení. Obec Bílá byla přehradou taktéž, i když v mnohem menším měřítku, poznamenána. Výstavba přehradu totiž v roce 1965 ukončila provoz tratě Frýdlant nad Ostravicí - Bílá (Zatopené osudy 2011) a obec tak ztratila významný dopravní spoj, což natrvalo zamezilo přísunu nového obyvatelstva, který již tak v této lokalitě nebyl vysoký.

7.7 Percepce prostorového vymezení Frýdlantska

Poznatky předchozí kapitoly byly snahou o reflexi subjektivní identity regionu (image „zevnitř“) očima respondentů. Byly tak deklarovány charakteristické znaky tohoto regionu tak, jak ho vidí obyvatelé v něm žijící. S tím také úzce souvisí tato kapitola, ve které budou znázorněny komparační mentální mapy interpretující prostorové umístění regionu Frýdlantska podle toho, jak ho subjektivně vnímají respondenti. Jak již bylo řečeno v kapitolách, které se teorii mentálních map zabývaly (5.5 Percepce a 6.2 Mentální mapy), každý jedinec subjektivně vnímá prostor okolo sebe jinak a tedy také Frýdlantsko a jeho umístění se může v představách různých respondentů lišit. Svou roli může hrát věk respondentů, s tím související zkušenosti a vzdělání, doba strávená v tomto regionu a také místo bydliště.

Vzhledem k celému souboru respondentů lze komparaci jejich mentálních map (viz obr. 17) deklarovat především fakt, že polovina dotazované části zdejší populace zařadí do regionu Frýdlantska všechny obce, které patří do správního obvodu, jenž

Frýdlantsko v této práci vymezuje (viz kapitola 4 Výběr zájmového území), vyjma Kunčic pod Ondřejníkem, Starých Hamrů a Bílé.

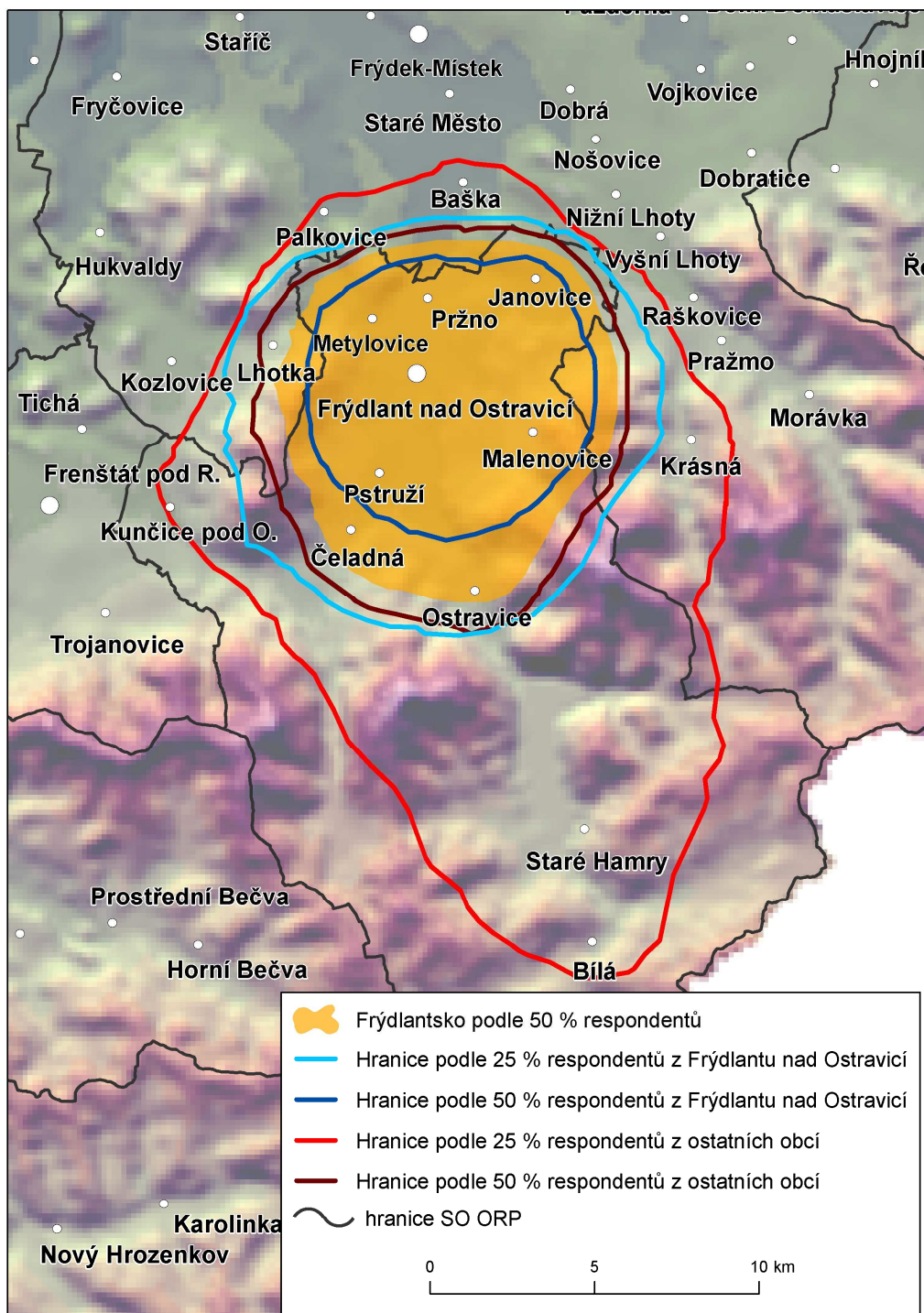

Obr. 17: Prostorové vymezení Frýdlantska podle různých hodnot shody (Zdroj: ArcČR 2.0, primárně získaná data; vlastní zpracování)

V rámci posledních dvou jmenovaných byly tyto výsledky očekávatelné a plynou především ze značné vzdálenosti těchto obcí od „jádra“ regionu. Tato příčina je navíc posílena událostmi 70. let 20. století, jež byly rozebrány v předcházející

kapitole. Staré Hamry a Bílá byly stavbou přehrady v údolí, jež je spojovalo s regionem, dá se říci „odtrženy“ od zbývajících částí regionu jednak zatopením osad, které se na území vodního díla nacházely a jednak zmiňovaným uzavřením železničního spojení mezi těmito obcemi a zbývajících částí regionu. Železnice končí v obci Ostravice a tím takřka obec „zachránila“, protože dopravní spojení umožňuje obci příliv turistů, kteří se pomalu stávají jediným ekonomickým zdrojem obce. Právě tím, že v Ostravicích končí tento významný dopravní spoj, který je veden z centra regionu Frýdlantu nad Ostravicí, může být dáno také to, že i tuto obec 50 % respondentů pře její nemalou vzdálenost zařadilo do regionu Frýdlantska. Co se týče třetí ze zmíněných obcí, kterou polovina dotazovaných již nezařadila na území Frýdlantska, tedy Kunčice pod Ondřejníkem, pak je to především představou respondentů, že tato obec spadá již pod sousední správní obvod, což je dáno zejména blízkostí této obce k centru sousedního regionu, resp. k Frenštátu pod Radhoštěm. Svou roli může ovšem hrát také to, že Kunčice pod Ondřejníkem se jako obec připojily k SO ORP Frýdlant nad Ostravicí poměrně nedávno a v očích respondentů se tak pořád nachází v původním správním obvodu, jímž byl právě SO ORP Frenštát pod Radhoštěm (viz kapitola 4 Výběr zájmového území). Ovšem pokud procento shody u respondentů v této analýze snížíme, pak již lze spatřit 25% shodnost dotazovaných na tom, že část katastru obce Kunčice pod Ondřejníkem do regionu Frýdlantska patří, čímž zřejmě chtěli respondenti deklarovat polohu celé této obce a byli jen poněkud nepřesní. Ovšem z hlediska Starých Hamrů a Bílé by toto procento muselo být ještě menší. Naopak zvýšení procenta shodnosti vymezení území na 75 % již ukazuje na „jádrovou“ oblast regionu, tedy na Frýdlant nad Ostravicí a obce, které jsou v jeho nejtěsnější blízkosti. Tato skutečnost ovšem může být dána značným podílem respondentů pocházejících právě z Frýdlantu nad Ostravicí, kteří v celkovém souboru dotazovaných představují více jak 40 %. To záhy dokazuje následující srovnání mentálních map respondentů žijících ve Frýdlantu nad Ostravicí a ostatních.

Komparace na obr. 18 totiž naznačuje, že 50 % obyvatel Frýdlantu nad Ostravicí by do regionu Frýdlantska, kromě obcí uvedených v předchozím odstavci, nezařadilo ani obce Čeladná a Ostravice. Jen 25 % z nich by tak učinilo. Lze tedy deklarovat představu o značně širším prostorovém vymezení Frýdlantska u obyvatel regionu žijících mimo Frýdlant nad Ostravicí. Dokonce 25 % z nich zařadilo do daného regionu všechny obce, které do něj administrativně spadají.

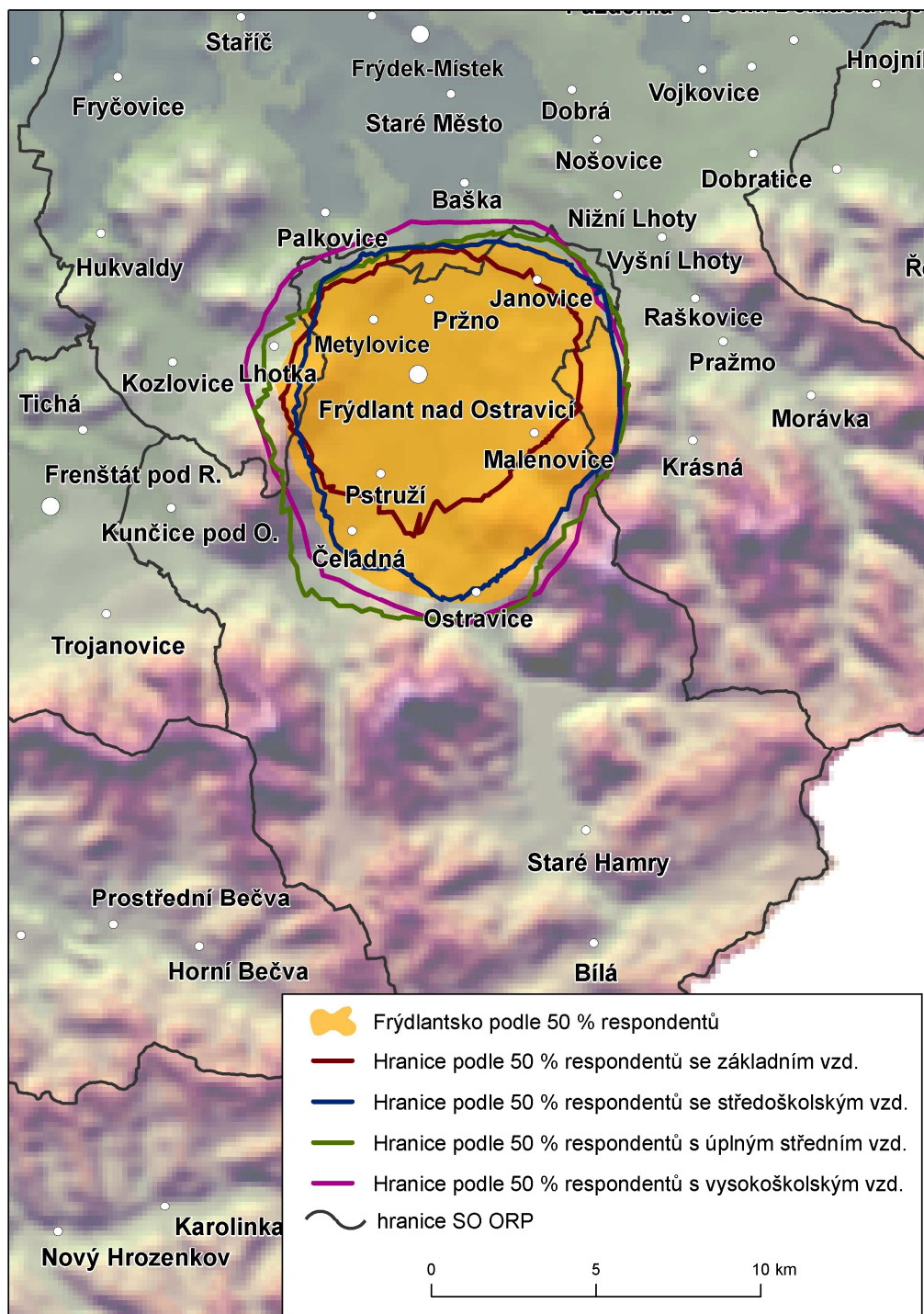
Obr. 18: Prostorové vymezení Frýdlantska podle respondentů s trvalým bydlištěm ve Frýdlantu nad Ostravicí a ostatních
(Zdroj: ArcČR 2.0, primárně získaná data; vlastní zpracování)

V této výsledné mentální mapě (obr. 18), jakožto i v předchozí (obr. 17) si lze povšimnout, že respondenty byla v 25% shodě v rámci Frýdlantska zakreslována obec Lhotka a občas také Krásná, Baška a Palkovice. U poslední zmiňované obce je tento fakt zapříčiněn zřejmě její blízkosti k regionu. V rámci dalších dvou uvedených obcí

Lhotka a Baška je krom předchozí uvedené příčiny, která zde také hraje určitou roli, třeba zmínit, že respondenti často region Frýdlantska, jež byl pro potřeby šetření definován jako SO ORP Frýdlant nad Ostravicí a tento fakt byl vždy výrazně zmiňován, zaměňují s mikroregionem Frýdlantsko-Beskydy. Toto sdružení obcí, jak bylo uvedeno v kapitole 7.6 *Identita regionu*, zahrnuje krom regionu Frýdlantska právě i zmíněné obce Baška a Lhotka a díky místní propagandě (informační tabule, média, tisk) se již dostává hlouběji do povědomí místních obyvatel. Obec Krásná pak respondenti zařazovali do Frýdlantska, protože (dle slov mnoha respondentů) „*nemá kam jinam patřit*“.

Během této práce byli často v souvislosti s významnějšími výsledky zmiňováni rodáci. Při zpracovávání jejich mentálních map však téměř nedošlo k výraznějším odlišnostem oproti zbývajícím částem respondentů a mapa zachycující 50% shodnost mezi rodáky (i regionálními) je téměř totožná s mapou všech respondentů v rámci stejného podílu shody (obr. 17) a není třeba ji opětovně interpretovat. Opět lze reflektovat nezařazení tří obcí, tedy Kunčic pod Ondřejníkem, Starých Hamrů a Bílé.

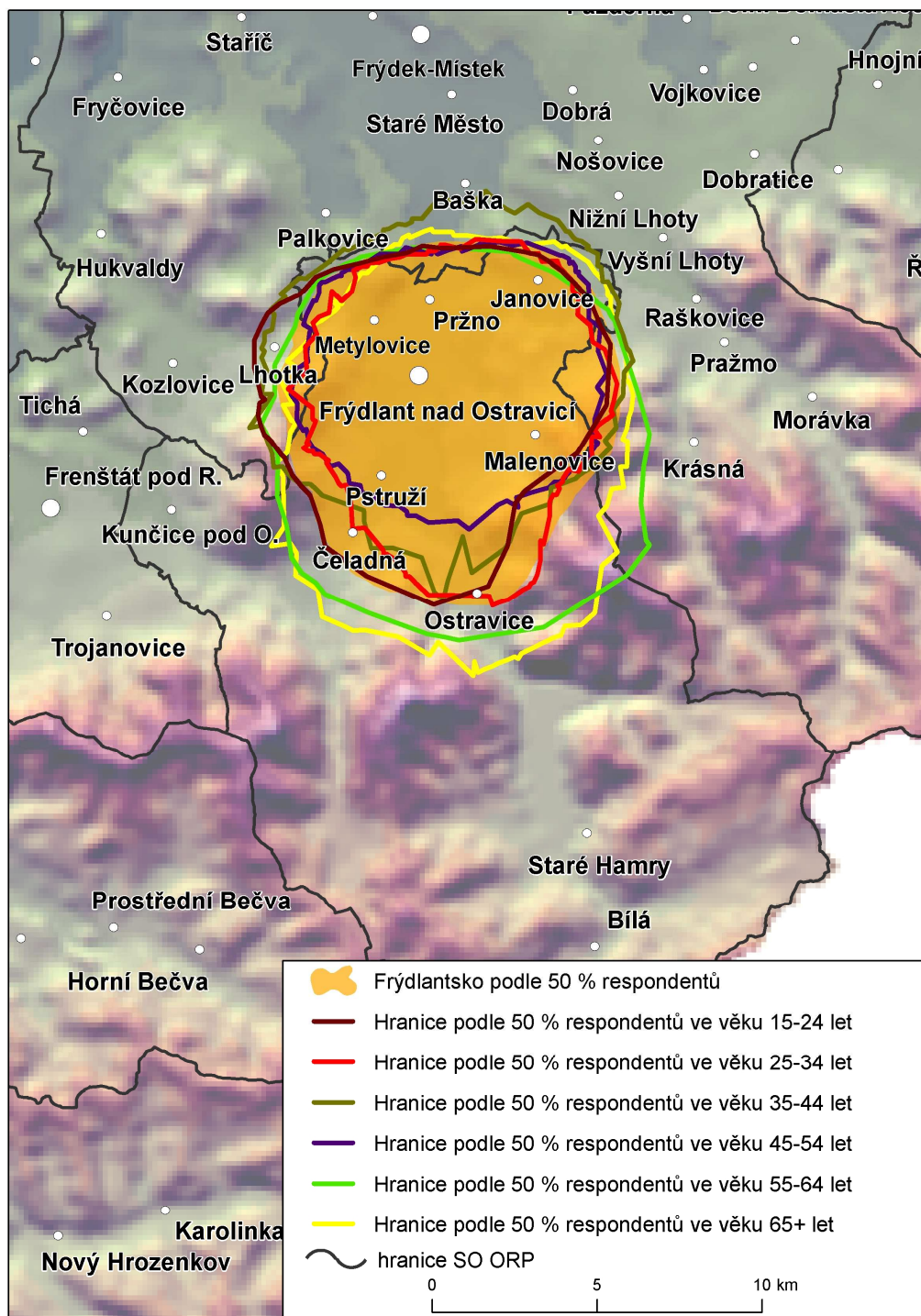
Ovšem zajímavější výsledky přináší komparace map respondentů dle jejich nejvyššího dosaženého vzdělání (obr. 19). Zatímco dotazovaní se základním vzděláním se v 50 % shodli jen na již zmíněném jádru Frýdlantska, tj. Frýdlant nad Ostravicí, Pstruží a Metylovice popřípadě Janovice, tak respondentů vyššího vzdělání je 50% shoda již rozsáhlejší a zařadí na území Frýdlantska i další obce, například Čeladnou a Ostravicí. Tento fakt je zřejmě zapříčiněn tím, že lidi s vyšším vzděláním neomezují jejich znalosti jen na nejbližší okolí a mají lepší také představu o prostorovém vymezení Frýdlantska. Avšak i v tomto případě opět „*chybí*“ obce Staré Hamry, Bílá a Kunčice pod Ondřejníkem (viz výše).

Obr. 19: Prostorové vymezení Frýdlantska podle 50 % respondentů různého nejvyššího ukončeného vzdělání
(Zdroj: ArcČR 2.0, primárně získaná data; vlastní zpracování)

Podobně jako komparace mentálních map podle nejvyššího dosaženého vzdělání lze interpretovat také srovnání těchto map v závislosti na věku respondentů (obr. 20). Stejně jako se s vyšším vzděláním zvětšovala rozloha regionu v představách respondentů, tak také s přibývajícím věkem dotazované části obyvatel se jimi zakreslené území rozšiřuje. Nejrozsáhleji si tedy region představují lidé nejstarší, což

může být dáno jejich zkušenostmi a znalostmi okolních obcí, o kterých vědí, že jsou vzájemně různými vztahy provázané s centrem regionu, Frýdlantem nad Ostravicí, a to jak institucionálně, tak neformálně vztahy mezi lidmi, pro které byl v minulosti Frýdlant nad O. jedinou možností nákupu apod.

Obr. 20: Prostorové vymezení Frýdlantska podle 50 % respondentů všech věkových kategorií
(Zdroj: ArcČR 2.0, primárně získaná data; vlastní zpracování)

Celkově lze tedy říci, že subjektivně respondenti lokalizují zdejší obce v rámci prostorového vymezení Frýdlantska přibližně v souladu s objektivní skutečností vyjma tří obcí, tedy Starých Hamrů, Bílé a Kunčic pod Onřejníkem. V rámci prvních dvou uvedených lze jako příčinu označit fyzicko-geografickou bariéru Beskyd (původní „přístupové“ údolí bylo zaplaveno) a s tím spojenou značnou vzdálenost od zbývajících částí regionu. V případě Kunčic pod Onřejníkem se jedná o důsledek prozatímního nepřipojení této obce v představách respondentů, kteří povědomě stále tuto obec lokalizují do regionu sousedního, od něž se relativně nedávno teprve oddělila (viz kapitola 4 Výběr zájmového území). To je zapříčiněno také krátkou vzdáleností této obce od centra zmíněného regionu, tedy od Frenštátu pod Radhoštěm.

8 Závěr

Účelem této práce bylo zdokumentovat skutečný stav regionální identity v povědomí obyvatel zájmového území Frýdlantska a zhodnotit aspekty, které jsou při tvorbě identity rozhodující. Poloha zájmového území, jenž se nachází na hranici historických zemí, umožnila u zdejších obyvatel také reflektovat územní identitu spjatou s těmito územními celky. Jelikož se jedná o periferní venkovskou oblast, bylo žádoucí zde zdokumentovat také míru výskytu stereotypů, které jsou pro tyto oblasti typické a hrají významnou roli při utváření identity místních obyvatel. Z pohledu obyvatelstva je Frýdlantsko příznačné tradičním osídlením, což může deklarovat určitou rodovou zakořeněnost a s tím související silnější vazby k danému území, jenž mohou být deklarovány nízkou tendencí k přestěhování se na jiná místa. V souvislosti s tímto byla tedy zkoumána také míra náchylnosti k migraci mezi zde žijícími. Ty lze lokalizací národopisných oblastí označit za obyvatelé Lašska, které je specifické udržováním svých folklórních tradic, jenž lze vnímat také jako jeden z prostředků formování regionální identity. Tu ovšem nelze chápat jen jako územní identitu obyvatelstva, avšak je nutné nahlížet na ní také jako na identitu regionu, kterou region získává mimo jiné obyvateli v něm žijících a jejich subjektivní představou o něm. Všechny výše zmíněné aspekty nelze měřit objektivně jakožto tvrdé faktory, ale je žádoucí na ně nahlížet jako na faktory měkké, které lze deklarovat názory, postoje a hodnotami obyvatel. Ty je možné reflektovat například dotazníkovým šetřením, jenž bylo realizováno i v rámci této studie.

Při zpracovávání odpovědí z dotazníkových archů byla analyzována závislost odpovědí na struktuře respondentů a poté deklarovány rozdílnosti takto získané. Především byly reflektovány difference v odpovědích rodáků, jakožto specifické skupiny obyvatel, u nichž se předpokládá vyšší spjatost s daným územím. Tyto předpoklady byly také potvrzeny především při hodnocení povědomí respondentů o své příslušnosti k historickým zemím, kterou měli respondenti žijící v regionu od narození vyšší. Další skupinou dotazovaných, jež se významněji lišila od ostatních, byli lidé ve věku do 24 let, tedy nejmladší část souboru respondentů. Především lze u této věkové kategorie reflektovat mnohem vyšší tendence k přestěhování se ze zájmového území než u ostatních, což je možné odůvodnit image regionu, jenž nevyhovuje této generaci.

To je dáno mimo jiné také nedostatkem pracovních příležitostí, což je pro tuto věkovou skupinu významný faktor.

V rámci celého souboru respondentů a dat získaných analýzou jejich odpovědí lze deklarovat následující závěry. Povědomí o příslušnosti respondentů k historickým zemím je poměrně vysoké s výrazným rozdílem mezi Moravany a Slezany, protože lidé na moravské straně regionu se považují za Moravany patřičně více než Slezané na straně druhé. Zároveň tyto závěry prezentují silnější identifikaci zdejších obyvatel s historickými zeměmi než s českým národem, což uvádí data z censu. Zde je například vidět nedostatečnost údajů ze SLDB. Tato identifikace je však dána spíše identitou sociální než územní, neboť lidé se podle průzkumu považují za Moravany či Slezany, avšak co se týče míry jejich spjatosti s územními celky, tak spjatost s Českou republikou je vyšší než historickými zeměmi.

Nejvyšší míra spjatosti pak byla zaregistrována u prostorových jednotek kategorie obec a region, což deklaruje silnou regionální identitu obyvatel spjatou s těmito celky. Ta je potvrzena také mírou náchylnosti respondentů k přestěhování se, o kterém uvažuje jen malé procento dotazovaných. Především se ale jedná, jak již bylo zmíněno, o respondenty nejmladší věkové skupiny. Identita regionu Frýdlantska (jak image „z vnějšku“ tak „zevnitř“) by se proto měla zřejmě více přetvářet na potřeby mladší části populace, například vytvářením institucí pro mladistvé, mediální propagandou apod., protože odliv obyvatel mladších věkových kategorií by mohl mít zcela jistě do budoucna pro tento region velmi negativní následky.

Jeden z aspektů hrající důležitou roli při formování regionální identity obyvatel jsou tradice. Jejich dodržování posiluje vazby lidí s blízkým okolím a napomáhá tak k udržení jejich identifikace s ním, a to jak z pohledu sounáležitosti s územím, tak také s komunitou. V regionu Frýdlantska jsou tradice respondenty dodržované docela aktivně a to především zvyky a obyčeje související s národopisnou oblastí Lašska, v níž se zájmová oblast nachází. Tradice udržují především různé folklórní soubory zejména formou folklórních festivalů. Lze však reflektovat také značný výskyt místních tradic udržovaných v rodinných kruzích, které nepochybně napomáhají k udržování silných pout s komunitou a prostřednictvím její rodové zakořeněnosti také s územím.

Častým prostředkem udržování vazeb s územím, využívající dichotomie „my“ a „oni“ jsou stereotypy. Během realizovaného šetření byl dokumentován výskyt projektovaného autostereotypu a jednoduchého heterostereotypu. Ačkoli je Frýdlantsko periferním územím, které bývají příznačně zvýšeným výskytem stereotypů, tak zde se

tento trend neprojevil a pouze malá část respondentů vnímá určité stereotypy. Ty jsou velmi často spojeny s periferní polohou regionu v horském prostředí Beskyd. Většina respondentů, jež odpovídali v otázce stereotypů kladně, si myslí, že je lidé žijící mimo region považují za horaly a také, že jim závidí život v klidu a přírodě. Dalším nejčastějším základem výskytu stereotypů je nářečí, které souvisí s již zmíněnou oblastí Laška.

Dosavadně zmiňované aspekty regionální identity se vztahují především k regionální identitě obyvatel Frýdlantska, neboli ke zdejšímu regionální vědomí. Avšak jednou z dimenzí regionální identity je také identita regionu, resp. image regionu. Ta byla deklarována zjišťováním specifik regionu „zevnitř“, tedy typickými znaky regionu, jež jsou pro něj podle jeho obyvatel příznačné. Zde se nejvýznamněji opět objevuje faktor Beskyd, protože nejcharakterističtější znaky Frýdlantska je dle odpovědí respondentů příroda, s ní související turismus a hned poté poloha regionu.

V rámci subjektivního vnímání polohy regionu, resp. jeho prostorového vymezení, lze deklarovat odlišnosti mezi obyvateli Frýdlantu nad Ostravicí a ostatními, neboť lidé žijící mimo tuto obec vnímají oblast Frýdlantska jako daleko rozsáhlejší než obyvatelé tohoto centra regionu. Dalším specifikem vnímání Frýdlantska jeho obyvateli je skutečnost, že s přibývajícím věkem dotazované části populace a také s vyšším ukončeným vzděláním lze v představách respondentů zaznamenat tomu úměrné zvětšování rozlohy regionu.

Shrnutím uvedených závěrů lze u obyvatelstva Frýdlantska deklarovat vysokou míru územní identity spjatou s tímto regionem, jenž je dána jejich ztotožněním s touto oblastí a také s místní komunitou. Za významný prostředek jejich identifikace s územím je možné označit Beskydy, které mnoho obyvatel vnímá jako symbol regionu, v případě jejich ztotožnění s komunitou pak lze hovořit o značném vlivu Laška, resp. lašských tradic, které napomáhají udržování vazeb mezi lidmi a také s okolím. Na druhou stranu je třeba zmínit stinné stránky regionu, které oslabují regionální identitu jeho obyvatel. Především se jedná o málo pracovních příležitostí a také vliv větších center Moravskoslezského kraje v okolí regionu, které z Frýdlantska „odsávají“ především mladší část populace.

9 Summary

The thesis evaluates the territorial identity of the population in the administration district of the village with extended authority Frýdlant nad Ostravicí. In the first section of the thesis, the introduction to the theoretical frame of the particular issue is given. The second section is composed of the analysis of the questionnaire results and their comparison to given assumptions that have been introduced in the first section.

The terrain research has been realized in spring 2011 during the census in 2011. It was allowed to make a comparison of the primary gained by the research and the secondary data gained thanks to census. However, this comparison has confirmed that the data that are limited from the point of view of the national identity are insufficient for solving the issue of the regional identity.

The dependency of the answers on the structure of respondents was analysed with the help of the answers from questionnaire folios, followed by the declaration of differences that were gained in the same way. The most significant was the difference of answers of the natives of the region. This group of people is connected with the region most of all and that is why the attention was focused on them. This assumption was mainly confirmed when evaluating the awareness of respondents of their affiliation with the historical countries that has been much higher at the native respondents. The people of the age under 24, the youngest part of respondents, were substantially different from others. First of all, the higher tendency of this age group to move somewhere else from the given location can be reflected. It is possible to rationalize this tendency, f.e. by the lack of the working opportunities that are so important for this age group.

It is possible to declare following conclusion by the analysis of the respondents answers. The awareness of the affiliation of respondents with the historical countries is quite high. There is a considerable difference between Moravians and Silesians because people living in the Moravian part consider themselves much more Moravians than Silesians in the other part. This conclusion presents a stronger identification of local inhabitants with the historical countries than with Czech nation which can be seen in the data results. The data from the census are insufficient. This identification is given by the social identity rather than by the territorial identity because people consider themselves

Moravians or Silesians, however, considering their affiliation with local area, the affiliation with the Czech Republic is much higher than with the historical countries. The highest extent has been noticed at area units of the category of village and region which declares a strong region identity with these units. The identity is confirmed by the level of predisposition of the respondents to move somewhere else. Only a low number of respondents think about moving. Next important aspect of creation and upkeep of the territorial identity are traditions. Their upkeep is quite common. It is mostly about the upkeep of folklore tradition influenced by the ethnographic area of Lašsko, the location of the Frýdlant region. Stereotypes, such as use of dichotomy “we” and “they”, are a frequent mean of the upkeep. Their occurrence in the given area was not so considerable in comparison to the assumption. One of the most important reasons of creating of stereotypes was the Beskydy region where the administration district of the village with extended authority Frýdlant nad Ostravicí is located and which is one of the most important mean used for creation of territorial identities of local inhabitants. The thing is that they associate their region with nature and tourism. Tourism as a part of tourist industry is considered to be one of the most significant economical potentiality and local inhabitants are aware of that.

10 Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura

- ANTONSICH, M. (2009): *National identities in the age of globalisation: The case of Western Europe*. In: *National Identities*, roč. 11, č. 3, str. 281-299
- BARŠA, P. (2003): *Politická teorie multikulturalismu*. Vyd. 2. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 347 str.
- BARTOŠ, J., SCHULZ, J., TRAPL, M. (2000): *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960, Svazek XV, Okresy: Frýdek-Místek, Český Těšín*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 196 str.
- DRBOHLAV, D. (1991): *Mentální mapa ČSFR. Definice, aplikace, podmíněnost*. In: *Geografie Sborník České geografické společnosti*, roč. 96, č. 3, Praha: Česká geografická společnost, str. 163-176.
- FELIX, J. (1908): *Vlastivěda moravská. II., Místopis Moravy. Díl III., Jičínský kraj., Frenštátský okres*. Čís. 15. V Brně : Nákladem Musejního spolku, 218 str.
- FIALOVÁ, D., VÁGNER, J. a kol. (2005): *Regionální diferenciaci druhého bydlení v Česku*. Praha: PřF Univerzity Karlovy, Katedra sociální geografie a demografického rozvoje, 286 str.
- GUSTAFSON, P. (2001): *Meanings of Place: Everyday Experience and Theoretical Conceptualizations*. In: *Journal of Environmental Psychology*, roč. 21, č. 1, str. 5-16
- HAVLÍČEK, T., MATUŠKOVÁ, A. (2002): *Reflection of stability of population and of labour market through inhabitants in Czech borderland*. In: *Acta Universitatis Carolinae - Geographica*, XXXVII, str. 123-137
- HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol. (2009): *Kulturní regiony a geografie kultury*. Praha: ASPI a.s., 348 str.
- HRUŠKA, L. a kol. (2012): *Socioekonomický atlas Moravskoslezského kraje*. Ostrava: ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, o.p.s., 86 str.
- CHROMÝ, P. (2003): *Formování regionální identity: nezbytná součást geografického výzkumu*. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M. (eds.) *Geografie na cestách poznání*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF Univerzity Karlovy, str. 163-178.

- CHROMÝ Pavel, SKÁLA Jan (2010): *Cultural-geographical aspects in the development of borderland peripheries: an analysis of selected elements of territorial identity among residents of the Sušicko region*. Sborník ČGS, Vol. 115, No. 2, pp. 223-246.
- JANDOUREK, J. (2012): *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Vyd. 1. Praha: Grada, 258 str.
- KAELBERER, M. (2004): *The Euro and European Identity: Symbols, Power and the Politics of European Monetary Union*. In: Review of International Studies. roč. 30, č. 2, str. 161-178
- KARLOSSON, I. (1998): *Európa a národy - európský národ alebo Európa národov?* Bratislava: Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, 145 str.
- KASÍK, P. (2013): *Vliv masových médií: umí vytvořit válku, prezidenta i vlastní realitu*. [online]. Technet.cz, 24.1. 2013 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: <http://technet.idnes.cz/ucinky-masovych-medii-0uv-/veda.aspx?c=A130114_162701_veda_pka>
- LINHART, F. (1915): *Vlastivěda moravská. II., Místopis Moravy. Díl III., Jičínský kraj., Místecký okres*. Č. 41. V Brně: Nákladem Musejního spolku, 252 str.
- MUSIL, J., Müller, J. (2008): *Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze*. In: Sociologický časopis, roč. 44, č. 2, str. 321-348
- NEDOMOVÁ, A., KOSTELECKÝ, T. (1996): *Národní identita*. WP 96/9. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 39 str.
- NĚMCOVÁ, M (1999): *Tradice moravské známé i neznámé*. In: Časopis Folklor, roč. 10, č. 2, Praha: FoS ČR, str. 34-36
- PAASI, A. (1986): *The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity*. Fennia 164, pp. 105-146
- PAASI, A. (2003): *Region and place: regional identity in question*. In: Progress in Human Geography, roč. 27, č. 4, str. 475–485.
- PAULENKOVÁ, A. (2011): *Působení médií a jejich vliv na agresivitu dětí - diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky,. 97 s., 14 s. přílohy. Vedoucí diplomové práce Aleš Sekot.

- PETER, D. (2011): *Regionální identita obyvatelstva žijícího na pomezí dvou kulturně-historických regionů – bakalářská práce*. Olomouc: PřF Univerzity Palackého, 58 str. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Miloslav Šerý
- POLÁŠEK, J., ADAMCZYK, I. a kol. (2009): *Dřevěné kostely a kaple v Beskydech a okolí*. Třinec: Wart, 362 str.
- PRŮCHA, J. (2004): *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. Praha: Portál, 139 str.
- RAAGMA, G. (2002): *Regional Identity in Regional Development and Planning*. In.: *European Planning Studies*, roč. 10, č. 1, str. 55-76
- ROUBAL, O. (2003): *Když se řekne identita...regionální identita (I. část)* [online]. Sociologický webzin, 2003 [cit. 2011-04-10]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=138&lst=103>>
- SIWEK, T. (2006): *Percepce geografického prostoru*. Ostrava: PřF Ostravské univerzity, 56 str.
- SIWEK, T., BOGDOVÁ, K. (2007): *České kulturně-historické regiony ve vědomí svých obyvatel*. In: *Sociologický časopis*, roč. 43, č.4, Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., str. 1039-1053
- SIWEK, T., KAŇOK, J.(2000): *Vědomí slezské identity v mentální mapě*. Ostrava: Ostravská univerzita, FF, 98 str., 2 mapy.
- ŠTIKA, J. (1973): *Etnografický region Moravské Valašsko, jeho vznik a vývoj*. Vyd. 1. Ostrava: Profil, 87 str., 26 obr. + 8 map. příloh
- TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. (2008): *Ekonomická a sociální geografie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 411 str.
- TUAN, Y.-F. (1976): *Humanistic geography*. *Annals of the Association of American Geographers*, Vol. 66, No. 2, pp. 266-276.
- VOŽENÍLEK, V. (1997): *Mentální mapa a mentální prostorové představy*. In: *Geodetický a kartografický obzor*, roč. 43, č. 1, Praha: Český úřad zeměměřičský a katastrální, str. 9-14
- ZICH, F. ed. (2003): *Regionální identita obyvatel v pohraničí*. In: *Sborník příspěvků z konference „Evropská, národní či regionální identita?“* Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 262 str.
- ZICH, F. (2007): *Regionální identita obyvatel českého západního pohraničí*. In: HOUŽVIČKA, V., NOVOTNÝ, L. eds. (2007): *Otisky historie v regionálních*

identitách obyvatel v pohraničí. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 170 str.

Internetové zdroje

- *BIC 2012: Beskydské informační centrum. Dřevěné kostelíky* [online]. © 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupný na: <<http://www.beskydy-info.cz/zajimavosti/drevene-kosteliky#t>>
- *Český statistický úřad 2006. Sčítání lidu, domů a bytů 2001 – pramenné dílo* [online]. 26.10. 2006 [cit. 2013-04-17]. Dostupný na: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D6002FD146/\\$File/kap_I_04.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D6002FD146/$File/kap_I_04.pdf)>
- *Český statistický úřad 2011a: Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Obyvatelstvo podle pohlaví a podle druhu pobytu, státního občanství, způsobu bydlení, národnosti a náboženské víry, SO ORP Frýdlant nad Ostravicí* [online]. 2011 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30812&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAGVPPU-DUBS9RZF-DdXBzb9AZFC76atAIHw8Aq8YmXxaUjTYUnhUJhMXHVx1d3DsnzD-Alcn4-7sqK8adfAk9yYnOeeec2dvIBY5LJ_QKZVLdpzKBi0Sh2ai9PzWuHrwtACCDs10TAc6PWLj3IQGS_K4SMbpoMq2d2CO9lmd7w6fFoNGP9B8D_nIKSZwDvBPAXUXBQbe-xIqxLkMJAOrLiaIwWJXWd9isGRhddcMGAibGwyaKiI4RAFSUTY3ExRiC9smN2POyb4X4Z6PIs4J97rIsDX1-7IYan6k_f6Y0tFQnkcsHsb5yuvd_fvFVVeAmgnilKZIXOXQ-dO55elhnF_ObtDaNy_XAm-efXAWaPNE3Xd-QiWCen3b4u3rpqq5xAt5KwkT7CuKUn0CbrrhH2QBAAA.&vseuzemi=null&void=>>
- *Český statistický úřad 2011b: Správní obvody* [online]. 9.4. 2013 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/spravni_obvody>
- *Český statistický úřad 2011c: Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Obyvatelstvo podle pohlaví a podle věku, rodinného stavu a nejvyššího ukončeného vzdělání v obci* [online]. 2011 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30814&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1uIhBMCuxLFGvtCQzR88jsTjDN7GAlf3WwcNiCREZGZjcGLhy8hNT3BKTS_KLPBk4SzKKUosz8nNSKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnaLBrUIBjkKNvcSFDHQMDhhqGCqCiYA__cLCiEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIVLxTHEP8wx2NEFJM4ZHOIY5u_t7-MJ1OIP5IdEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uIDtZSxhYw1yDolzX>

stJzEvX88wrSU1PLRJ6tGDJ98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiiIGAYQ6v9LcpNSitjV
TZbmnPOhmAjq44D8QIDDwAK10C_KF2coe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0Frt
_iL-ToaFRBQAn9rTHWwEAAA.&vseuzemi=null&void=>

- *Český statistický úřad 2011d: Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Obyvatelstvo podle pohlaví a podle věku, rodinného stavu a nejvyššího ukončeného vzdělání, SO ORP Frýdlant nad Ostravicí* [online]. 2011 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <[>](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30812&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAGVPPU-DUBS9RZF-DdXBzb_QiInaTV8FAinwCLxi7OTTklaDLYVHZTJx0cFVdwfH_gnjL3B1Mu7Ojnprog7e5N7cc3NOzrmzd5CzFJZP-ZQ3c3ESN02eDR2eyMrL49Pq4fMCSAZU4zHvG_xYjFMLKmkKYRtlwHPeLZGcX5IU_L-NsYNcEVLqB7nvEJ042gQuAfxwokBSYdP-bJKBEBcgm1VzKcFtsqevbApY6VNuzAgHS1qaAqkYYDUiANJLMxYyEtENTC8UeYnbg9WjbJz3EDLUuMW1dQ-AKkEPd7-m_P8Z8NGhaIxENonTI7f7h4_K6JUHJAnnK4zqwUmj88dz87ChKr2Z3a7Xb1xsJkyefWALq6Gj4zo-pwki7a3cwfndSdJd5IcUjZdRX1Y3iC01-dZJkAQAA&vseuzemi=null&void=>>• <i>Český statistický úřad 2011e: Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Obyvatelstvo podle pohlaví a druhu pobytu, narození v obci obvyklého bydliště a cizinci podle velikostních skupin obcí, okresů a správních obvodů ORP - Moravskoslezský kraj</i> [online]. 2011 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <<a href=)
- *Český statistický úřad 2012a: Vznik Moravskoslezského kraje k 1. 1. 2000* [online]. 15.6. 2012 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/vznik_moravskoslezskeho_kraje_k_1_1_2000>
- *Český statistický úřad 2012b: Změna hranic správních obvodů obcí s rozšířenou působností k 1. 1. 2005* [online]. 15.6. 2012 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na:

<http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/zmena_hranic_spravnich_obvodu_obci_s_rozirenou_pusobnosti_k_1_1_2005>

- *Český statistický úřad 2012c: Informace o jednotlivých SO ORP – SO ORP Frýdlant nad Ostravicí* [online]. 4.12. 2012 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/so_orp_frydlant_nad_ostravici>
- *Český statistický úřad 2012d: Výbrané údaje o správních obvodech ORP* [online]. 1.12. 2012 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <[http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/prirustek_stehovanim_orp/\\$File/orp11_CZ080.pdf](http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/prirustek_stehovanim_orp/$File/orp11_CZ080.pdf)>
- *Český statistický úřad 2013: Územně identifikační registr 2013. Katastrální území* [online]. 27.2.2013 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <<http://www.uir.cz/katastralni-uzemi-orp/1759/Orp-Frydlant-nad-Ostravici>>
- *FoS 2013a: Folklorní sdružení ČR. Seznam folklorních souborů a skupin Moravskoslezského kraje.* [online]. neuvédno [cit. 2011-04-10]. Dostupný na: <<http://archiv.fos.cz/encyklopedie/seznam.phtml?typ=63,38&kraj=13&lng=>>>
- *FoS 2013b: Folklorní sdružení ČR. Etnografický region Lašsko* [online]. © 2013 [cit. 2011-04-10]. Dostupný na: <[http://archiv.fos.cz/encyklopedie/seznam.phtml?id_statu=1&typ=499&lng=\\$lng&menu=\\$menu](http://archiv.fos.cz/encyklopedie/seznam.phtml?id_statu=1&typ=499&lng=$lng&menu=$menu)>
- *MAS Pobeskydí 2008: Místní akční skupina Pobeskydí. Strategický plán mikroregionu Frýdlantsko - Beskydy* [online]. © 2008 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <<http://www.frydlantno.cz/wrs/addons/file/veřejná-sprava/mikroregion/strategicky-plan.pdf>>
- *FM Deník 2011: Ostravička udržuje lidové tradice a folklor kraje* [online]. 28.1. 2011 [cit. 2013-04-21]. Dostupný na: <http://fm.denik.cz/zpravy_region/ostravicka-udruzuje-lidove-tradice-a-folklor-kraje.html>
- *MAS Pobeskydí 2012: Místní akční skupina Pobeskydí. Mikroregion Frýdlantsko - Beskydy* [online]. © 2012 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <http://www.pobeskydi.cz/files/karty%20regionu_region%20frydlantsko.pdf>
- *Obec Bílá 2012: Oficiální stránky obce Bílá. Historie a znak obce* [online]. © 2012 [cit. 2013-04-17]. Dostupný na: <http://www.obecbila.cz/index.php?akc=historie_obce&r=6>
- *Ostravička 2013: Dětský folklorní soubor Ostravička.* [online]. neuvédno [cit. 2011-04-10]. Dostupný na: <<http://www.ostravicka.cz/>>

- *Pod Skalkou 2008: Likérka Pod Skalkou, Kunčice pod Ondřejníkem* [online]. © 2008 [cit. 2011-04-10]. Dostupný na: <<http://www.podskalkou.cz/>>
- *Regionální informační servis 2013: Administrativní členění NUTS - Česko* [online]. © 2013 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <<http://www.risy.cz/cs/administrativni-cleneni-nuts-cesko>>
- *Staré Hamry 2013: Oficiální stránky obce Staré Hamry. Staré Hamry a vodní nádrž ŠANCE* [online]. 8.4. 2013 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <http://stare-hamry.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=126450&id_obce=18883>
- *Zatopené osudy*, epizoda 5, Šance. TV ČT 1. [online]. 14.7. 2011 [cit. 2013-04-10]. Dostupný na: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169746290-zatopene-osudy/408235100191001-sance/>>

Seznam příloh:

1. Dotazník
2. Struktura respondentů a obyvatelstva SO ORP Frýdlant nad Ostravicí podle dat dostupných v době konání dotazníkového šetření

Příloha č.1

Dotazník

REGIONÁLNÍ IDENTITA OBYVATELSTVA NA POMEZÍ DVOU KULTURNĚ HISTORICKÝCH REGIONŮ

Vážená paní, vážený pane,

Katedra geografie, Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci provádí výzkum zaměřený na regionální identitu obyvatel Frýdlantska. Dotazník je určen respondentům starším patnácti let, kteří žijí na území správního obvodu obce s rozšířenou působností Frýdlant nad Ostravicí. Čas potřebný k vyplnění dotazníku není delší než 5 minut. Výzkum je striktně anonymní.

Kontaktní osoby: Mgr. Miloslav ŠERÝ, email: SeryMilos@email.cz, tel: 603 377 931

David PETER, email: David.Peter@upol.cz, tel.: 733 104 022

1. Místo bydliště respondenta: část obce.....
2. Jak dlouho v obci žijete?
A. od narození B. větší část života C. kratší část života D. krátce
3. Jak dlouho žijete na Frýdlantsku (SO ORP Frýdlant nad Ostravicí)?
A. od narození B. větší část života C. kratší část života D. krátce
4. Považujete se za:
A. Čecha B. Moravana C. Slezana D. obyvatele Frýdlantska E. jiná
možnost.....
5. Považujete obec, ve které žijete za:
A. českou B. moravskou C. slezskou D. frýdlantskou E. jiná
možnost.....
6. V přiloženém mapovém výřezu zakreslete, prosím, Vaši představu o průběhu hranice mezi Moravou a Slezskem.
7. V přiloženém mapovém výřezu zakreslete, prosím, Vaši představu o prostorovém vymezení Frýdlantska.
8. Vyberte z následujících variant 3 geografické oblasti sestupně podle míry, do jaké se s nimi cítíte být spjati.
A. Evropa B. EU C. střední Evropa D. Česká republika E. Země (Čechy, Morava, Slezsko) F. Kraj (Moravskoslezský) G. Region (Frýdlantsko) H. Obec I. Část obce
1. _____ 2. _____ 3. _____
9. Cítíte se být patriotem, tzn. jste hrdí na region, ve kterém žijete?
A. určitě ano B. spíše ano C. spíše ne D. určitě ne E. nehraje roli
10. Domníváte se, že oblast, ve které žijete, může nějakým způsobem činit Váš život snazším ve srovnání s jinými oblastmi?
A. určitě ano B. spíše ano C. spíše ne D. určitě ne E. nehraje roli
Pokud ano, uveďte příklad: _____
11. Do jaké míry jsou pro Vás důležité tradice?
A. velmi důležité B. důležité C. málo důležité D. bezvýznamné
12. Dodržíte alespoň některé tradice?
A. určitě ano B. spíše ano C. spíše ne D. určitě ne
Pokud ano, uveďte příklad: _____

13. Následující charakteristiky jsou typické pro oblast, ve které žijete. U každé charakteristiky uveďte Váš postoj k tomuto tvrzení (1 = zcela souhlasím; 5 = zcela nesouhlasím).

	1	2	3	4	5
historie					
příroda					
řeč					
gastronomie					
poloha regionu					
náboženství					
kulturní tradice					
architektura					
úroveň vzdělání					
struktura osídlení					
turismus					

14. Uvažujete někdy o přestěhování se? A. ano B. ne
 Pokud ano, uveďte příčinu
 a) vztah
 b) práce
 c) celková nespokojenost s místem bydliště
 d) jiný důvod: _____
 Pokud ano, uveďte kde
 a) jinde na Frýdlantsko
 b) jinde v MS kraji
 c) mimo MS kraj: _____
 d) mimo ČR: _____
15. Uveďte, prosím, jakou národnost jste uvedl během SLDB v roce 2001: _____
16. Uveďte, prosím, jakou národnost uvedete během SLDB v roce 2011: _____
17. Myslíte si, že lidé žijící mimo Frýdlantsko vás (obyvatelé Frýdlantska) považují za nějak odlišné?
 a) ano, jak:.....
 b) nevím
 c) ne
18. Myslíte si o lidech žijící mimo Frýdlantsko, že se oproti vám (obyvatelům Frýdlantska) v něčem liší?
 a) ano, jak:.....
 b) nevím
 c) ne
19. Pohlaví
 A. muž B. žena
20. Věk
 A. 15-24 B. 25-34 C. 35-44 D. 45-54 E. 55-64 F. 65 a více
21. Dosažené vzdělání
 A. základní B. střední C. úplné střední D. vysokoškolské

Děkuji za rozhovor

Příloha č.2

***Struktura respondentů a obyvatelstva
SO ORP Frýdlant nad Ostravicí podle dat
dostupných v době konání dotazníkového šetření***

14.-24. března 2011

Tab. 1: Podíl respondentů v jednotlivých obcích SO ORP Frýdlant nad Ostravicí podle dat dostupných v době konání dotazníkového šetření

Podíl respondentů v jednotlivých obcích			
název obce	celková populace (k 31.12.2009)	počet respondentů	podíl (%)
Bílá	287	3	1,05
Čeladná	2 361	24	1,02
Frýdlant	9 681	100	1,03
Janovice	1 788	19	1,06
Kunčice	2 137	21	0,98
Malenovice	562	6	1,07
Metylovice	1 658	17	1,03
Ostravice	2 328	23	0,99
Pržno	1 014	10	0,99
Pstruží	865	10	1,16
Staré Hamry	543	5	0,92
celkem	23 224	238	1,02

(Zdroj: Český statistický úřad. *Databáze demografických údajů za obce ČR* [online]. © 2010 [cit. 2011-04-17]. Dostupný na: <http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm>; vlastní výpočty na základě primárně získaných dat)

Tab. 2: Struktura respondentů a obyvatelstva SO ORP Frýdlant nad Ostravicí podle dat dostupných v době konání dotazníkového šetření - pohlaví

	pohlaví		počet celkem
	muži	ženy	
SO ORP Frýdlant n. O. (k 31.12.2009)	11 458	11 766	23 224
SO ORP Frýdlant n. O. (%)	49,34	50,66	100,00
Soubor respondentů	123	115	238
Soubor respondentů (%)	51,68	48,32	100,00
rozdíl (%)	- 2,34	2,34	0,00

(Zdroj: Český statistický úřad. *Tabulky s vybranými údaji za všechny SO ORP- Obyvatelstvo podle pohlaví a věku* [online]. 15.2. 2011 [cit. 2011-04-17]. Nyní dostupný na: <http://notes.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/archiv_vybranych_udaju_o_spravnich_obvodech_orp>, vlastní výpočty na základě primárně získaných dat)

Tab. 3: Struktura respondentů a obyvatelstva SO ORP Frýdlant nad Ostravicí podle dat dostupných v době konání dotazníkového šetření - věk

	věk						počet celkem
	15 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 64	65 +	
SO ORP Frýdlant n. O. (k 31. 12. 2009)	2 927	3 391	3 441	3 084	3 418	3 697	19 958
SO ORP Frýdlant n. O. (%)	14,67	16,99	17,24	15,45	17,13	18,52	100,00
Soubor respondentů	36	39	40	37	42	44	238
Soubor respondentů (%)	15,13	16,39	16,81	15,55	17,65	18,49	100,00
rozdíl (%)	- 0,46	0,60	0,43	- 0,09	- 0,52	0,04	0,00

(Zdroj: Zdroj: Český statistický úřad. *Tabulky s vybranými údaji za všechny SO ORP- Obyvatelstvo podle pohlaví a věku* [online]. 15.2. 2011 [cit. 2011-04-17]. Dostupný na: <http://notes.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/archiv_vybranych_udaju_o_spravnich_obvodech_orp>, vlastní výpočty na základě primárně získaných dat)

Tab. 4: Struktura respondentů a obyvatelstva SO ORP Frýdlant nad Ostravicí podle dat dostupných v době konání dotazníkového šetření - nejvyšší dosažené vzdělání

	Vzdělání				počet celkem
	základní	střední	úplné střední	vysokoškolské	
SO ORP Frýdlant n. O. (k 1.3. 2001)	4 358	7 183	5 293	1 463	18 297
SO ORP Frýdlant n. O. (%)	23,82	39,26	28,93	8,00	100,00
Soubor respondentů	36	86	79	37	238
Soubor respondentů (%)	15,13	36,13	33,19	15,55	100,00
rozdíl (%)	- 8,69	- 3,12	4,27	7,55	0,00

(Zdroj: Odbor populačních censů Českého statistického úřadu: *Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001 - základní informace o obcích, okres Frýdek-Místek*. Český statistický úřad, Praha 2003, 326 str., vlastní výpočty na základě primárně získaných dat)